

IWONA BIŃKOWSKA I JERZY ILKOSZ

KWERENDA HISTORYCZNA
TERENÓW ZIELONYCH NA WYSPIE
PIASKOWEJ, SŁODOWEJ, BIELARSKIEJ I
MŁYŃSKIEJ WE WROCŁAWIU

WROCŁAW 2000

WSTĘP

Tematem kwerendy jest próba charakterystyki zieleni występującej na terenie trzech wysp: Piaskowej (Sandinsel), Bielarskiej (Hinterbleiche), Słodowej (Vorderbleiche) i Młyńskiej, która przed 1945 rokiem była traktowana jako wschodnia część Wyspy Słodowej. Ze względu na zróżnicowany charakter zabudowy wysp oraz odmienność ich funkcji spełnianych w życiu miasta, także wielkość ogrodów i ich przeznaczenie kształtowały się indywidualnie na każdej z nich. Poszukując materiałów ikonograficznych i źródeł kartograficznych wykorzystano zbiory Państwowego Archiwum we Wrocławiu (Akta Miasta Wrocławia, Kartografia Rejencji Wrocławskiej, Zbiór Ikonografii), Archiwum Budowlanego Miasta Wrocławia, Muzeum Narodowego (Dział Dokumentów), Muzeum Miejskiego (Dział Dziejów Wrocławia) oraz Biblioteki Uniwersyteckiej (Oddział Zbiorów Graficznych, Gabinet Śląsko-Łużycki, Oddział Kartografii).

Materiały kartograficzne obejmujące okres od 1562 roku (plan Weinera), do 1945 jednoznacznie wykazują rzemieślniczo-przemysłowy charakter Wyspy Bielarskiej i Słodowej oraz kościelno-mieszczański charakter, ewoluujący w kierunku reprezentacyjno-naukowego, Wyspy Piaskowej. Narastająca z czasem gęstość zabudowy spychała zieleń do podrzędnej roli małych, prywatnych ogrodów. Tym cenniejsze są enklawy ogrodowe na Wyspie Piaskowej m.in. przy kościele Najświętszej Marii Panny i dawnym klasztorze Kanoników Regularnych, dawnym kościele Św. Jakuba i klasztorze Augustianek. Przekształcenia tych założeń są nam znane dzięki kolejnym aksonometrycznym widokom Wrocławia z XVI, XVII i XVIII wieku.

Nieliczne XIX- i XX-wieczne projekty i inwentaryzacje dotyczące zieleni znajdują się w teczkach dokumentacji poszczególnych parcel budowlanych w Archiwum Budowlanym Miasta Wrocławia i łączą się z dokumentacją architektoniczną budynków. Wyjątek stanowi rekreacyjno-sportowy teren związany z miejskim schroniskiem młodzieżowym na Wyspie Słodowej. Posiada ono wydzielone teczki w Archiwum Państwowym w Aktach Miasta Wrocławia w Sekcji 57 Zarządu Parków i Ogrodów (sygn. III 35932, III 35948).

W wyniku kwerendy stwierdzono, że wyspy posiadają bardzo bogatą ikonografię, od najstarszych XVIII-wiecznych rysunków F.B.Wenera, poprzez grafiki XVIII-, XIX- i XX-wieczne, fotografie z 2. poł. XIX i 1. poł. XX stulecie oraz karty pocztowe z tego samego czasu. Na szczególną uwagę zasługują miedzioryty F.G.Endlera, zamieszczone w tygodniku

wrocławskim „Breslauische Erzähler” z lat 1808-1809. Prezentują one wyspy jeszcze przed falą intensywnej zabudowy XIX-wiecznej. Liczbowo najwięcej przedstawień dotyczy kościołów i klasztorów, zamienionych w XIX wieku na gmachy użyteczności publicznej. Zdecydowanie skromniejszą ikonografię posiadają domy mieszkalne i zabudowania związane z rzemiosłem i przemysłem. Źródła potwierdzają gęsty charakter zabudowy wysp, oprócz nielicznych obszarów przeznaczonych pod założenia ogrodowo-parkowe. Spośród nich najbogatszą ikonografię posiada ogród we wschodniej części Wyspy Piaskowej oraz otoczenie schroniska młodzieżowego na Wyspie Słodowej. Fotografie tego ostatniego znamy dzięki reprodukcjom w artykule *Im Sonnenland* w „Illustrierte Wochenbeilage der Schlesische Zeitung” 1928, nr 44, s. 4.

Poszukując XX-wiecznych materiałów ikonograficznych sięgnięto do zawartości kilku bogato ilustrowanych czasopism: „Schlesien” ukazujący się przed 1914 rokiem, „Breslauer Illustrierte Zeitung” z lat 1913-1918, „Illustrierte Wochenbeilage Schlesische Zeitung” z lat 1924-1936 oraz „Ostdeutsche Bau-Zeitung” wydawany od 1903 roku. Wyniki okazały się jednak znikome, jedynie wspomniane powyżej fotografie dotyczące schroniska młodzieżowego wiązały się bezpośrednio z problemem zieleni i kwalifikowały się do reprodukcji. Ponadto pojedyncze zdjęcia dotyczyły siedzib korporacji studenckich i domu akademickiego.

W literaturze niemieckiej problem zieleni na wyspach nie doczekał się monograficznego opracowania. W literaturze polskiej Edmund Małachowicz poświęcił tej tematyce obszerne fragmenty swojej książki *Wrocław na Wyspach, rozwój urbanistyczny i architektoniczny*, Wrocław 1981, głównie jednak omówił on ogrody na Ostrowiu Tumskim, w mniejszym zaś stopniu na wyspach, będących tematem naszych zainteresowań. W porównaniu z nowożytnymi ogrodami na tyłach zabudowy ul. Katedralnej i ul. Św. Marcina czy też XIX-wiecznym parkiem łoży masońskiej przy ul. Sienkiewicza rozwiązania na terenie Wyspy Słodowej i Bielarskiej prezentują się bardzo skromnie. Także w niedawno wydanym *Atlasie architektury Wrocławia*, T. 1-2 Wrocław 1997-1998, w hasłach poświęconym zabytkowym budowlom zlokalizowanym na wyspach, nie poruszono kwestii towarzyszącej im zieleni.

Spośród studiów niepublikowanych dwa omawiają skrótowo interesujący nas temat. Pierwszym jest *Kwerenda historyczna promenad, parków, ogrodów oraz innych terenów kształtowanej zieleni na obszarze centrum Wrocławia, uznanym za pomnik historii*. (Współautorstwo: Iwona Bińkowska, Grzegorz Grajewski, Jerzy Ilkosz), Wrocław 1996, maszynopis w archiwum Miejskiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu, drugim

Studium historyczno-urbanistyczne wraz z wytycznymi konserwatorskimi dla potrzeb planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego Wrocław – zespół historycznego centrum. (Zespół pod kierunkiem dr Łukasza Krzywki i dr Rafała Eysymontta) Wrocław 1997 – 1998, maszynopis j.w.

Ze względu na znikomą ilość projektów i inwentaryzacji zieleni na wyspach, wszystkie znalezione materiały zostały w kwerendzie zreprodukowane, natomiast źródła ikonograficzne zaprezentowano jedynie w wyborze by nie powtarzać prawie identycznych, cieszących się dużą popularnością niektórych przedstawień. Do takich należy m.in. widok na Wyspę Piaskową od pd.-wsch. z lewego brzegu Odry oraz od pd.-zach. od strony Tamki, uwiecznione na dziesiątkach grafik, fotografii i pocztówek.

OMÓWIENIE

WYSPA PIASKOWA

Zabudowania Wyspy Piaskowej od XI wieku wiązały się z fundacjami kościelno-klasztornymi i ten charakter architektury pozostał dominujący do dnia dzisiejszego. Ulokowały się tu dwa klasztory Augustianów - Kanoników Regularnych z kościołem Najświętszej Marii Panny po wschodniej stronie ul. Św. Jadwigi (Neue Sandstrasse)(nr 3/4) oraz klasztor Augustianek z kościołem św. Jakuba, obecnie cerkiew, po zachodniej stronie ulicy (nr 12). Oba architektonicznym zespołom towarzyszyły od początku ich istnienia ogrody. Nie znamy ich najstarszych kompozycji, pierwszych informacji dostarczają nam perspektywiczne widoki Wrocławia i dotyczą już nowożytnych ogrodów o geometrycznych podziałach. Prawdopodobnie łączyły one funkcje użytkowe z ozdobnymi. Przy klasztorze Kanoników Regularnych, obecnie Biblioteka Uniwersytecka, znajdował się mniejszy, wewnętrzny ogród na dziedzińcu oraz drugi na wschód od klasztoru pomiędzy kościołem, nabrzeżem i nieistniejącym obecnie dodatkowym skrzydłem prostopadłym do skrzydła wschodniego. Dopiero w XIX wieku po sekularyzacji dóbr kościelnych i przeznaczeniu klasztoru na siedzibę Biblioteki Uniwersyteckiej oraz Muzeum Archeologicznego, przekomponowano otoczenie budynków tworząc dwa ogrody o swobodnej kompozycji. Jeden w tradycyjnym miejscu wspomnianym powyżej, drugi na południe od klasztoru przy mieszkalnych domach pracowników. Charakter wysokiej roślinności znamy dzięki licznym widokom na Wyspę Piaskową od strony Ostrowa Tumskiego oraz od południowego wschodu z lewego brzegu Odry. Jediną inwentaryzacją układu przestrzennego jest rysunek z 1909 roku. Oba ogrody miały charakter zamknięty, były dostępne jedynie poprzez bibliotekę, w odróżnieniu od istniejącego dzisiaj w tym miejscu bulwaru, nie spełniały funkcji ciągu komunikacyjnego dla pieszych, a jedynie spacerowo-widokowe.

Odmienne kształtowała się sytuacja po zachodniej stronie ul. Św. Jadwigi. Już plan z 1562 roku dokumentuje gęstą zabudowę przy późniejszych ulicach: Św. Anny (Annagasse), Wodnej (Schleussengasse) i Staromłyńskiej (Mühlgasse). Kolejne plany i widoki aksonometryczne Wrocławia z XVII i XVIII wieku dowodzą zagęszczania się zabudowy na niewielkich parcelach. Były to domy mieszkalne o skromnej formie architektonicznej, mieszczące warsztaty rzemieślnicze. Pierwotnie posiadały użytkowe ogrody na zapleczu, z czasem zabudowania w całości wypełniły działki budowlane tak, że na zieleni nie pozostawało

już miejsca. Silny ruch budowlany miał miejsce na przełomie XIX i XX stulecia. Wówczas w północnej części ul. Św. Jadwigi powstały klasycystyczne kamienice m.in. wg projektów Karla Gottfrieda Geisslera (nr 9, 10). Stan szczelnego zabudowania parcel najlepiej dokumentują plany z 1. poł. XX wieku.

Inaczej prezentowały się tereny należące do klasztoru Augustianek, obecnie Polskie Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych (nr 12). Obok, na północ od klasztoru, istniał założony przez zakon cmentarz z kaplicą Św. Anny, w którym od 1811 roku mieścił się szpital, a obecnie Przedszkole Salezjanek (nr 11) oraz kościół p.w. Św. Jakuba, obecnie cerkiew p.w. ŚŚ. Cyryla, Metodego i Anny. Nowożytny, geometryczny ogród towarzyszył klasztorowi od zachodu i miał charakter użytkowo-ozdobny. Po sekularyzacji klasztor stał się siedzibą katolickiego seminarium nauczycielskiego, a od 1909 roku uniwersyteckiego domu akademickiego. Pomimo zabudowy dawnego terenu klasztornego pomocniczymi budynkami, pośrodku parceli do 1945 roku pozostawała wolna przestrzeń, na której prawdopodobnie istniało niewielkie założenie ogrodowe. Analogiczne, większe podwórze znajdowało się na tyłach obecnego przedszkola. Znając zasady kształtowania szpitali w XIX stuleciu można z dużym prawdopodobieństwem stwierdzić, że również temu budynkowi musiała towarzyszyć niewielka kompozycja parkowa. Na ilustracjach przedstawiających ten fragment zabudowy ul. Św. Jadwigi widoczne są drzewa przy południowej ścianie dawnego szpitala. Niestety w dokumentacji architektonicznej dotyczącej obu parcel nie zachowała się żadna inwentaryzacja układu zieleni.

Ewenementem architektonicznym na terenie Wyspy Piaskowej był jedyny znajdujący się tu pałac, po zachodniej stronie ul. Św. Jadwigi, tuż przy moście Piaskowym. Skierowany fasadą w kierunku południowym, wypełniał szczelnie całą działkę budowlaną tak, że nie pozostawało miejsca na najmniejszą nawet kompozycję ogrodową. Ten brak miał mieszkańcom zapewne rekompensować piękny widok poprzez rzeką na panoramę miasta. Jedynie wąski pas ziemi między elewacją południową a nabrzeżem mógł służyć jako namiastka ogrodu. Klasycystyczny pałac Karla Gottharda Langhansa, z ok. 1820 roku, od 1918 był siedzibą Uniwersyteckiego Instytutu Europy Wschodniej (Osteuropa Institut).

Omawiając funkcje jakie spełniała w życiu miasta Wyspa Piaskowa należy podkreślić widoczną ewolucję od rzemieślniczo-klasztornego w kierunku uniwersyteckiego przeznaczenia tego obszaru. Na pocz. XX wieku to właśnie na Wyspie Piaskowej oprócz wymienionych wcześniej Biblioteki Uniwersyteckiej, Muzeum Archeologicznego, Instytutu Europy Wschodniej, domu akademickiego, znajdował się jeszcze dom studencki przy ul. Św. Anny. Lokalizacja instytucji uniwersyteckich i młodzieżowych dotyczyła też sąsiednich

wysp, na Tamce znajdowało się schronisko młodzieżowe (Jugendheim) i obok siedziba Śląskiego Towarzystwa Kultury Ojczyźnianej (Schlesische Gesellschaft für Vaterländische Cultur). Zgodnie z tą tendencją na Wyspie Słodowej powstało kolejne schronisko młodzieżowe, o którym będzie mowa poniżej. Chcąc odpowiedzieć na pytanie o rolę komponowanej zieleni na terenie Wyspy Piaskowej należy stwierdzić, że w stosunku do innych fragmentów miasta, była ona niewielka. Znaczące były jedynie ogrody przy dwóch dawnych klasztorach. Obecnie w wyniku zniszczenia większości zabudowań obszar jaki może być przeznaczony na założenia parkowe jest stosunkowo duży. Zachowane zabytkowe obiekty architektoniczne o dużej wartości historycznej i artystycznej powinny wyznaczać charakter kompozycji ogrodowej. Dominująca tu architektura gotycka i barokowa powinna być otoczona regularnymi, geometrycznymi ogrodami nawiązującymi do rozwiązań nowożytnych. Możliwość wydzielenia i zamknięcia ogrodów, tak jak jest to obecnie we wschodniej części wyspy, powinna zachęcić do doboru szlachetnych gatunków roślin, z ambicjami do utworzenia kolekcji botanicznej. Sąsiedztwo obu klasztorów i kościołów wydaje się wprost idealne dla zróżnicowanych pod względem barwy, faktury i kształtu kobierców kwiatowych.

WYSPA BIELARSKA, SŁODOWA I MŁYŃSKA

Podobnie, jak w przypadku Wyspy Piaskowej, najstarszych informacji na temat wyglądu pozostałych wysp dostarcza plan Weinera z 1562 roku. W tym czasie Wyspy Słodowa i Bielarska, pomimo że słabo zabudowane, służyły już jako miejsce lokalizacji młynów. Tradycja ta rozwinęła się z czasem i przetrwała do dnia dzisiejszego. Tu znajdowały się młyny mieszczkańskie, kościelne i państwowe. Na styku obu wysp od XIII wieku istniały dwa młyny Św. Klary, istniejące do 1975 roku w klasycystycznej formie z 1799 roku. Zaś na styku Wyspy Piaskowej i Młyńskiej młyn Maria i młyn Feniks, istniejące do dziś po wielokrotnych przebudowach. Dzięki książkom adresowym z lat 1832 – 1943 wiemy, że na obu wyspach zamieszkiwało wielu pracowników młynów i przedstawicieli zawodów niezbędnych przy ich funkcjonowaniu. Drugą wyróżniającą się grupą zawodową byli właściciele firm handlujących drewnem i robotnicy zatrudnieni na przeładunkowych placach drzewnych.

Zaznaczona przez Weinera dzika roślinność nie spełniała żadnej konkretnej funkcji. Dopiero na aksonometrycznych widokach z połowy XVIII stulecia, zabudowa wysp jest

gęstsza i bardziej okazała. Poza młynami charakterystyczną cechą wszystkich wysp były łącznie prywatne i miejskie, których liczba zmniejszała się w XIX i XX wieku. Ponadto znalazły się tu domy mieszkalne i warsztaty rzemieślników, otoczone ogrodami. Możemy się tylko domyślać, że miały one bardziej charakter użytkowy warzywno-owocowy, niż ozdobny. Nie posiadamy żadnych informacji, by któryś z tych prywatnych ogrodów posiadał szczególne walory. Stan ten nie uległ zmianie w wieku następnym, pomimo likwidacji na początku XIX stulecia fortyfikacji. Umocnienia znajdowały się na północnym nabrzeżu Wyspy Bielarskiej i w zachodniej części Wyspy Słodowej. Po ich likwidacji utrwalił się układ przestrzenny z jedną, nie istniejącą obecnie ulicą Hinterbleiche, wzdłuż wyspy Bielarskiej oraz ulicą Vorderbleiche okrężną we wschodniej części wyspy Słodowej i przecinającą wyspę Młyńską na osi wschód - zachód.

Wyspę Bielarską zabudowano dość szczelnie po obu stronach ulicy, jednak na tyłach parcel pozostawało dość miejsca na niewielkie ogrody. Niestety nie zachowały się inwentaryzacje ani projekty ich kompozycji przestrzennych. Znając jednak wygląd skromnej architektury i jej rzemieślnicze, pod koniec XIX wieku, przemysłowe funkcje, nie należy przypuszczać, że budynkom towarzyszyły reprezentacyjne założenia ogrodowe. Prawdopodobnie nadal ich użytkowe przeznaczenie dominowało nad ozdobnym.

Od 1. poł. XIX wieku, mieściło się tu, przeznaczone dla mężczyzn, kąpielisko rzeczne Kallenbacha (Hinterbleiche nr 3). Można przypuszczać, że oprócz pomostów zanurzonych w Odrze, także część parcel służyła użytkownikom kąpieliska jako plaża, miejsce wypoczynku, zabaw i spotkań towarzyskich. Niestety, również w tym przypadku nie zachowały się żadne inwentaryzacje części ogrodowej, która z pewnością tam istniała.

Inaczej sytuacja kształtowała się na Wyspie Słodowej, której tylko wschodnią część zabudowano analogicznie do wyspy Bielarskiej. Zachodnia połowa po likwidacji fortyfikacji pozostała niezabudowana, na jej terenie będącym własnością miasta, znajdowały się ogrody, prawdopodobnie dzierżawione przez prywatnych mieszkańców. W połowie lat 20. XX wieku powstał pomysł nowego zagospodarowania tego obszaru i przeznaczenia go na miejskie schronisko młodzieżowe „Słoneczna Kraina” (Städtische Jugendheim „Sonnenland”). Jego założenie wiąże się z postacią radnego miejskiego Maxa Kalkrennera, pomysłodawcy i realizatora. Pierwsze prace podjęte w 1926 roku polegały na wzmocnieniu nabrzeża i budowie drewnianego pawilonu. Uroczyste otwarcie nastąpiło w 1928 roku. W historii wysp było to jedyne założenie rekreacyjne o charakterze publicznym, utworzone z myślą o grupach młodzieży przyjeżdżającej do Wrocławia na wycieczki. Na wydzielonym terenie, otoczonym z trzech stron wodą, wybudowano wg projektu Kurta Bimlera dwukondygnacyjny budynek

mieszczący sypialnie dla 32 osób, zaplecze kuchenne i jadalnię. Teren oddany do dyspozycji schroniska był kilkukrotnie większy od tego jakim dysponowało podobne, wcześniejsze schronisko na Tamce, dlatego wytyczono tu plac zabaw, piaskową plażę i obsadzoną szpalerem drzew polanę w południowo-wschodniej części. W latach 30. Powstał projekt budowy kąpieliska na północ od polany.

Część wschodnią wyspy Słodowej zabudowano podobnie jak Bielarską. Budynkiem zdecydowanie wyróżniającym się na wyspie Młyńskiej stała się siedziba korporacji studenckiej przy obecnej ul. Wyspa Słodowa 10, zbudowanej również w połowie lat 20. XX stulecia. Można przypuszczać, że na jej tyłach znajdował się zamknięty ogród rozrywkowy. Lokalizacja tego obiektu i schroniska skłania do przypuszczenia, że podobnie jak było to w przypadku Tamki i Wyspy Piaskowej istniał realizowany systematycznie plan zmiany funkcji wysp ze ściśle przemysłowo-rzemieślniczego na kulturalno-turystyczny z myślą o młodzieży i akcentowaniem związków z uczelniami wrocławskimi. Także w klasycystycznym budynku (Vorderbleiche nr 2) mieścił się dom studencki „Arminia”, którego wygląd i przeznaczenie znamy dzięki artykułowi omawiającemu siedziby towarzystw studenckich we Wrocławiu. (*Studentischen Verbindungshäuser Breslau*, „Illustrierte Wochenbeilage der Schlesische Zeitung” 1927, nr 4)

O ile w przypadku Wyspy Piaskowej zachowana zabytkowa architektura sugeruje regularną kompozycję parkową, o tyle dwie pozostałe wyspy są obecnie prawie całkowicie pozbawione zabudowy. Możliwości wyboru artystycznej koncepcji parku pozostają nieograniczone. Przeznaczając wyspy na parki miejskie można stworzyć znakomite zaplecze zarówno dla mieszkańców dzielnic na północnym brzegu rzeki, jak i dla turystów zwiedzających tę część miasta. W kierunku nadania wyspom funkcji rekreacyjno-turystycznych zmierza już otwarcie w tym roku hotelu i schroniska młodzieżowego na Wyspie Młyńskiej.

SKRÓTY:

ABMW – Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia;

G Ś-Ł BUWr – Gabinet Śląsko-Lużycki Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu;

OZG BUWr – Oddział Zbiorów Graficznych Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu;

APWr – Archiwum Państwowe we Wrocławiu;

IKONOGRAFIA:

1. Kościół NMP, widok od północy.
F.G.Endler, miedzioryt, ok. 1730, repr. za: *Breslau. Ansichten aus sechs Jahrhunderten*, s. 73;
2. Kościół NMP i klasztor Augustianów na Wyspie Piaskowej, widok od pd.-wsch.
F.B.Werner, rysunek, ok. 1750; repr. za R.Len Fryderyka Bernharda Wenera *Topografia Wrocławia*, Wrocław 1997, s. 15;
3. Kościół NMP i klasztor Augustianów na Wyspie Piaskowej, widok od pn.-zach.
F.B.Werner, rysunek, ok. 1750; repr. za R.Len Fryderyka Bernharda Wenera *Topografia Wrocławia*, Wrocław 1997, s. 17;
4. Południowa część Wyspy Piaskowej.
J.D.Schleuen wg rys. F.B.Wenera, ok. 1750, repr. za: *Breslau. Ansichten aus sechs Jahrhunderten*, s. 61;
5. Północna część Wyspy Piaskowej i wschodnia część Wyspy Słodowej (Wyspa Młyńska), widok w kierunku wsch. na Ostrów Tumski.
G.B.Probst wg rys. F.B.Wenera, ok. 1760, repr. za: *Breslau. Ansichten aus sechs Jahrhunderten*, s. 71; OZG BUWr., syg. 3157;
6. Wyspa Piaskowa, kościół NMP i klasztor Augustianów, widok od zach.
M.Engelbrecht wg rys. F.B.Wenera, ok. 1750, OZG BUWr., syg. 3133;
7. *Die Klaren Mühle zu Breslau*. Młyny Św. Klary
F.G.Endler, miedzioryt, „Breslauische Erzähler”, 1808, nr 4;
8. *Die Sand Insel*. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-wsch.
F.G.Endler, miedzioryt, „Breslauische Erzähler”, 1808, nr 18;
9. *Eine Partie bei Breslau*. Wyspa Słodowa i Piaskowa, widok od pn.
F.G.Endler, miedzioryt, „Breslauische Erzähler”, 1809, nr 31;

10. *Eine Partie bei Breslau*. Wyspa Słodowa i Belarska, Młyny Św. Klary.
F.G.Endler, miedzioryt, „Breslauische Erzähler”, 1809, nr 47;
11. *Das Sand-Stift zu Breslau*. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-wsch.
M.v. Grossmann, akwaforta, ok. 1830, repr. za: *Breslau. Ansichten aus sechs Jahrhunderten*, s. 133;
12. *Partie beym Sandstift in Breslau*. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-wsch.
M.v.Grossmann, ok. 1830, akwaforta, repr. za: Czerner O., *Wrocław na dawnej rycinie*, Wrocław 1989, il. 248;
13. *Die Insel an der Schleusse beim Sandthor*. Wyspa Piaskowa, zabudowa pd.-zach. części wyspy.
H.Mützel, 1826, rysunek, repr. za: Czerner O., *Wrocław na dawnej rycinie*, Wrocław 1989, il. 249;
14. *Blick über die Sandbrücke*. Wyspa Piaskowa, widok poprzez most Piaskowy, po lewej pałac Langhansa.
M.v.Grossmann, akwaforta, ok. 1830, repr. za: *Breslau. Ansichten aus sechs Jahrhunderten*, s. 142;
15. *Die Mühlen auf der Sandinsel*. Młyny na Wyspie Piaskowej, widok w kierunku kościoła NMP.
NN, akwaforta, ok. 1810, repr. za: *Breslau. Ansichten aus sechs Jahrhunderten*, s. 148;
16. *Blick von der Sandbrücke zum Matthias-Stift*. Wyspa Piaskowa, widok w kierunku Tamki.
F.W.Delkeskamp, akwaforta, 1. Poł. XIX, repr. za: *Breslau. Ansichten aus sechs Jahrhunderten*, s. 153;
17. *Das Palais Tschirschky-Renard an der alten Sandbrücke*. Most Piaskowy i południowe nabrzeże Wyspy Piaskowej, dawny pałac Langhansa, widok od zachodu.
C. Krone wg rys. C.Schwindt., litografia, 2. Ćw. XIX, repr. za: *Breslau. Ansichten aus sechs Jahrhunderten*, s. 156;
18. *Blick vom Chor der Sandkirche zum Dom*. Roślinność na tyłach Biblioteki Uniwersyteckiej i kościoła NMP, widok w kierunku Ostrowa Tumskiego.
NN, litografia, ok. 1830, repr. za: *Breslau. Ansichten aus sechs Jahrhunderten*, s. 157;
19. *Aussicht von der Ziegelbastion*. Widok na Wyspę Piaskową z obecnego Wzgórza Polskiego.

- Th.Blätterbauer, staloryt, 2. Ćw. XIX, repr. za: *Breslau. Ansichten aus sechs Jahrhunderten*, s. 170; OZG BUWr., syg. 1609;
20. *Die Sandkirche in Breslau*. Wyspa Piaskowa, widok od pn.-zach.
L.Rohbock wg rys. C.Würbsa, staloryt, po. 1850, OZG BUWr., syg. 4036;
21. *Sandkirche*. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-wsch.
R.Geissler, litografia, ok. 1870, OZG BUWr., syg. 4034;
22. Cerkiew ŚŚ Cyryla, Metodego i Anny, dawniej kościół Św Jakuba, widok wzdłuż ul. Św. Jadwigi.
O.F.Probst, 1899, repr. za: *Świątynie Wrocławia w rysunku i grafice XIX i początku XX wieku*, Wrocław 1977, il. 22;
23. Wyspa Piaskowa, widok od pn.-wsch.
Fotografia, XX, OZG BUWr. Sygn. 3558;
24. Wyspa Piaskowa, ul. Staromłyńska w czasie powodzi w 1903 roku.
Karta pocztowa, 1903, repr. za: Łagiewski M., *Wrocław na starej karcie pocztowej 1897-1938*, Opole b.r., s. 39;
25. *Breslau. Sandinsel*. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-wsch.
Karta pocztowa, pocz. XX, repr. za: *Stary Wrocław na widokówkach dr. Trenklera*, Wrocław 1996, s. 70;
26. *Breslau. Der Sand*. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-wsch.
Karta pocztowa, pocz. XX, repr. za: *Stary Wrocław na widokówkach dr. Trenklera*, Wrocław 1996, s. 71;
27. *Alt Breslau. Annengasse*. Wyspa Piaskowa, ul. Św. Anny.
Karta pocztowa, pocz. XX, OZG BUWr. Syg. 18 028;
28. *Das malerische Breslau. An der Sandkirche*. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-zach.
Reprodukcja obrazu J.Langera.
Karta pocztowa, pocz. XX, OZG BUWr. Syg. 18 033;
29. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-zach.
H.Ulbrich, akwaforta, ok. 1910; OZG BUWr., syg. 7111;
30. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-zach.
H.Ulbrich, akwaforta, ok. 1910; OZG BUWr., syg. 7112;
31. Wyspa Piaskowa, widok od pn.-wsch.
Karta pocztowa, 1912, repr. za: Łagiewski M., *Wrocław na starej karcie pocztowej 1897-1938*, Opole b.r., s. 24;

32. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-wsch.
Karta pocztowa, pocz. XX.
33. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-zach.
Karta pocztowa, pocz. XX, repr. za: Łagiewski M., *Wrocław na starej karcie pocztowej 1897-1938*, Opole b.r., s. 27;
34. Młyny Św. Klary, na styku Wyspy Bielarskiej i Słodowej, widok od wsch.
Karta pocztowa, pocz. XX, repr. za: Łagiewski M., *Wrocław na starej karcie pocztowej 1897-1938*, Opole b.r., s. 36;
35. Wyspa Piaskowa, zach. strona ul. Św. Jadwigi.
Fotografia, pocz. XX, OZG BUWr., syg. 206.
36. Wyspa Piaskowa, zach. strona ul. Św. Jadwigi.
Fotografia, pocz. XX, OZG BUWr., syg. 207.
37. Wyspa Piaskowa, wsch. strona ul. Św. Jadwigi.
Fotografia, pocz. XX, OZG BUWr., syg. 205.
38. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-wsch.
Karta pocztowa, pocz. XX, OZG BUWr., syg. 17 224;
39. Wyspa Piaskowa, zabudowa pomiędzy mostem Piaskowym a Biblioteką Uniwersytecką, widok od pd.
Fotografia, ok. 1910, OZG BUWr., syg. 208;
40. Wyspa Piaskowa, zabudowa zach. części, widok od zach.
Fotografia, ok. 1910, OZG BUWr., syg. 325;
41. *Breslau, Blick nach der Sandinsel mit Sandkirche*, Wyspa Piaskowa, widok z Tamki.
Karta pocztowa, ok. 1920, OZG BUWr., syg. 17 188;
42. *Rheinpfälzerhaus*. Wyspa Słodowa 10, siedziba korporacji studenckiej, widok od pd.-wsch.
E.Barkemeyer, akwaforta, po 1926, OZG BUWr., syg. 3199;
43. Wyspa Słodowa, brama prowadząca na teren rekreacyjno-wypoczynkowy miejskiego schroniska młodzieżowego.
Fotografia, 1928, repr. za: „Illustrierte Wochenbeilage Schlesische Zeitung” 1928, nr 44, s. 4;
44. Wyspa Słodowa, miejskie schronisko młodzieżowe.
Fotografia, 1928, repr. za: „Illustrierte Wochenbeilage Schlesische Zeitung” 1928, nr 44, s. 4;

45. *Breslau. Blick nach der Sandkirche.* Wyspa Piaskowa, widok od pd. z lewego brzegu Odry.
Karta pocztowa, ok. 1930, OZG BUWr., sygn. 16 974;
46. Wyspa Piaskowa, zabudowa zach. części wyspy.
Fotografia, ok. 1930, OZG BUWr., sygn. 2964;
47. Fotografia lotnicza, Wyspa Piaskowa i wsch. fragment Wyspy Słodowej.
Fotografia, lata 30. XX, OZG BUWr. Sygn. 2565;
48. Młyny Św. Klary na styku Wyspy Bielarskiej i Wyspy Słodowej, młyn pn.
Fotografia, lata 30. XX, repr. za: Łagiewski M., *Wrocław wczoraj*, Gliwice 1996, s. nlb;
49. Młyny Św. Klary na styku Wyspy Bielarskiej i Wyspy Słodowej, młyn pd.
Fotografia, lata 30. XX, repr. za: Łagiewski M., *Wrocław wczoraj*, Gliwice 1996, s. nlb;
50. Wyspa Piaskowa, młyn Marii.
Fotografia, lata 30. XX, repr. za: *Breslau in 144 Bildern*, Leer 1982, s. nlb.;
51. Wyspa Piaskowa, zabudowa części zach.
Fotografia, lata 30. XX, repr. za: *Breslau in 144 Bildern*, Leer 1982, s. nlb.;
52. Wyspa Piaskowa, widok od pn.-wsch.
Fotografia, lata 30. XX, repr. za: *Breslau in 144 Bildern*, Leer 1982, s. nlb.;
53. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-zach.
Fotografia, lata 30. XX, repr. za: *Breslau in 144 Bildern*, Leer 1982, s. nlb.;
54. Wyspa Piaskowa, widok od zach.
Fotografia, lata 30. XX, repr. za: *Breslau in 144 Bildern*, Leer 1982, s. nlb.;
55. Wyspa Piaskowa, dawna kaplica cmentarna Św. Anny, w XIX wieku szpital, obecnie przedszkole.
Fotografia, lata 30. XX, repr. za: *Breslau in 144 Bildern*, Leer 1982, s. nlb.;
56. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-zach.
Fotografia, lata 30. XX, repr. za: *Breslau in 144 Bildern*, Leer 1982, s. nlb.;
57. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-wsch.
Fotografia, lata 30. XX, repr. za: *Breslau in 144 Bildern*, Leer 1982, s. nlb.;
58. *Plan der Sandinsel.* Plan sytuacyjny Wyspy Piaskowej.
XX, repr. za: *Breslau. Ansichten aus sechs Jahrhunderten*, s. 72;

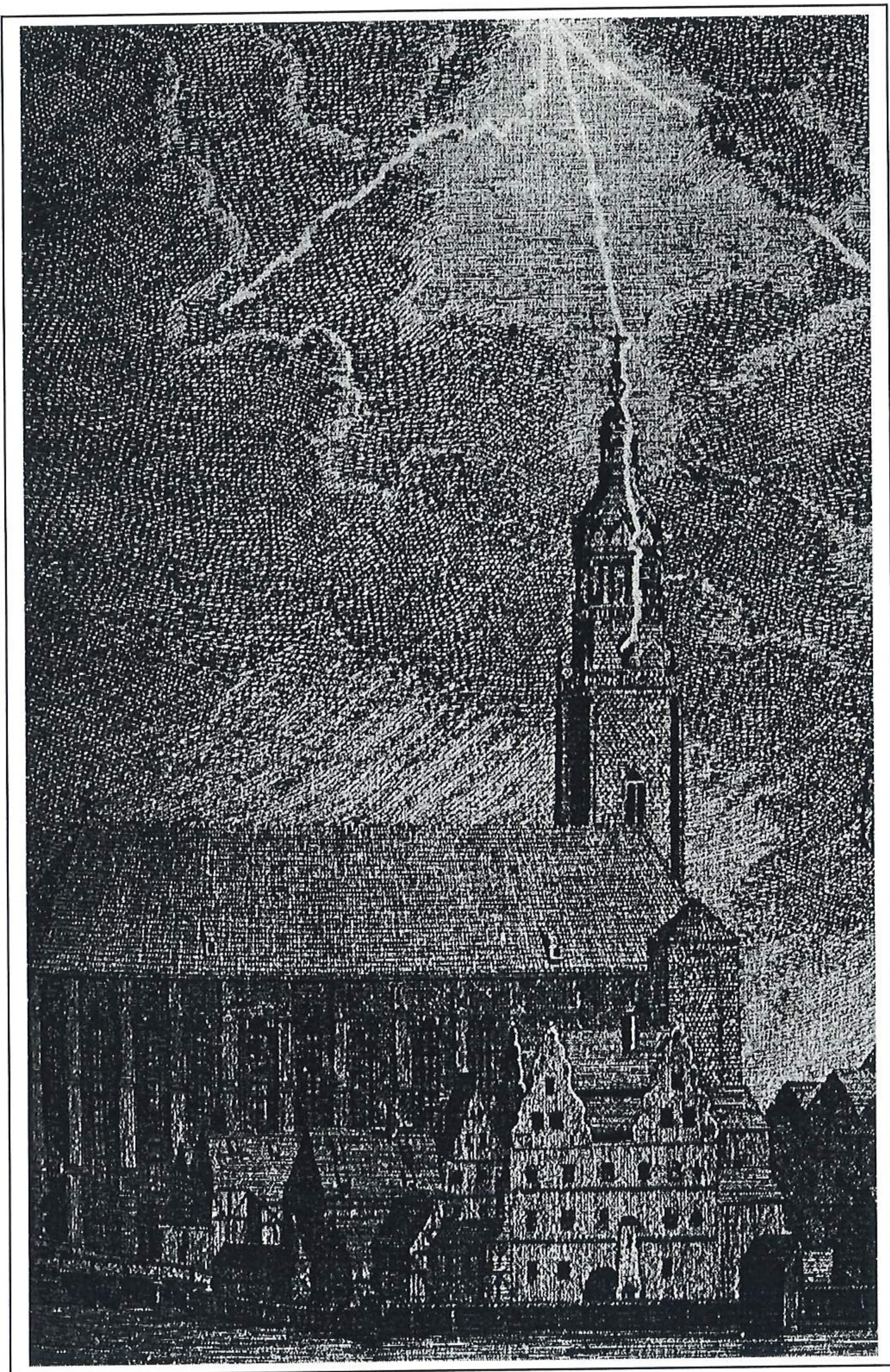
Wyspa Piaskowa, widok aksonometryczny od wsch.

Miedzioryt, 1668, repr. za: Czerner O., *Wrocław na dawnej rycinie*. Wrocław 1989, il. 229;

KARTOGRAFIA:

- I. Fragment planu Weinera, 1562, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999;
- II. Fragment planu Vroom-Grossa, 1587, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999;
- III. Fragment planu Hayera, 1591, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999;
- IV. Fragment planu Bertiusa, 1616-1632, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999;
- V. Fragment planu Meriana, ok. 1650, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999;
- VI. Fragment planu Seuttera, 1720-1730, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999;
- VII. Fragment planu Bodenehra, 1727, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999;
- VIII. Fragment planu Schleuena, 1741, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999;
- IX. Fragment planu Wenera, ok. 1750, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999.
- X. Fragment planu wg Wenera, ok. 1750, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999;
- XI. Fragment planu Endlera, 1807, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999;
- XII. Fragment planu Hoffmanna, 1827, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999.
- XIII. Fragment planu Wrocławia. Hoffmann. 1865 1:10 000. ABMW r b.syg.
- XIV. Plan Śródmieścia z Kępą Mieszczańską i Wyspą Piaskową. 1865;
- XV. Fragment planu sekcyjnego Wrocławia. Sekcja 12. 1868 1:1000. ABMW r 4652
- XVI. Fragment planu sekcyjnego Wrocławia. Sekcja 12. 1912 1:1000. ABMW r b.syg.
- XVII. Fragment planu Boronowa, 1915, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999.
- XVIII. Fragment planu „Pharus-Verlag”, 1917, 1: 10 500, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999;
- XIX. Fragment planu sekcyjnego Wrocławia. 1928 1:5000. ABMW r b.syg.

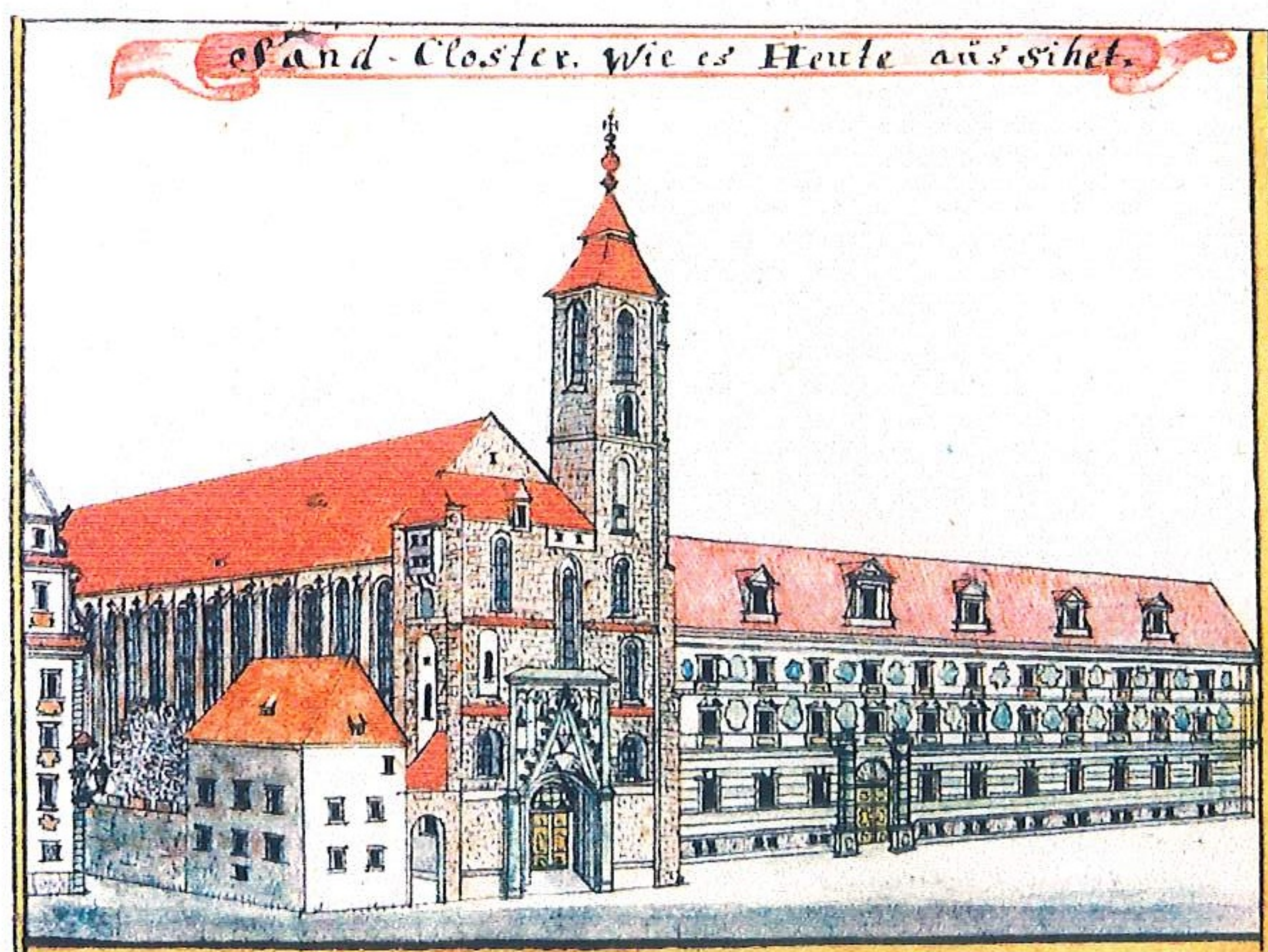
- XX. Fragment planu Pharos-Plan, 1928, 1:10 500 ABMWr b.syg.
- XXI. Fragment planu sekcyjnego Wrocławia. 1938 1:2000. ABMWr b.syg.
- XXII. Plan wyspy Piaskowej. Po 1918 1:1000. ABMWr b.syg.
- XXIII. Ul. Staromłyńska 9, plan sytuacyjny z wydzielonym ogrodem. 1856 b.s. ABMWr syg. 3045;
- XXIV. Ul. Staromłyńska 4/5, plan sytuacyjny z wydzielonym ogrodem. 1864 b.s. ABMWr syg. 3044;
- XXV. Ul. Św. Jadwigi 3 /4, plan sytuacyjny z inwentaryzacją ogrodów. 1909 b.s. ABMWr syg. VI 53;
- XXVI. Ul. Św. Jadwigi 3 /4, widok na wyspę Piaskową od pd.-wsch. 1933 ABMWr syg. VI 53;
- XXVII. Ul. Św. Jadwigi 3 /4, widok na wyspę Piaskową od pd.-wsch. lata 30. XX ABMWr syg. VI 53;
- XXVIII. Wyspa Bielarska 6, plan parceli z wydzielonym ogrodem. 1865 b.s. ABMWr syg. 1841;
- XXIX. Wyspa Słodowa 3, plan sytuacyjny z zaznaczonymi ogrodami na terenach miejskich w zachodniej części wyspy. 1865 b.s. ABMWr syg. 4651;
- XXX. Wyspa Słodowa 3, plan sytuacyjny z zaznaczonymi ogrodami na terenach miejskich w zachodniej części wyspy. 1867 b.s. ABMWr syg. 4651;
- XXXI. Wyspa Słodowa 5, plan sytuacyjny z wydzielonym ogrodem. 1874 b.s. ABMWr syg. 4652;
- XXXII. Wyspa Słodowa, projekt pawilonu przy schronisku młodzieżowym. 1926 1:100 APWr Akta Miasta Wrocławia, syg. III 35948, s. 40;
- XXXIII. Wyspa Słodowa, projekt regulacji nabrzeża zachodniej części wyspy. 1927 1:1000 APWr Akta Miasta Wrocławia syg. III 35948, s. 7;
- XXXIV. Wyspa Słodowa, projekt zabudowy schroniska młodzieżowego. 1934 1:1000 APWr Akta Miasta Wrocławia syg. III 35932, s. 97;

1. Kościół NMP, widok od północy.
F.G.Endler, miedzioryt, ok. 1730, repr. za: *Breslau. Ansichten aus sechs Jahrhunderten*, s. 73;

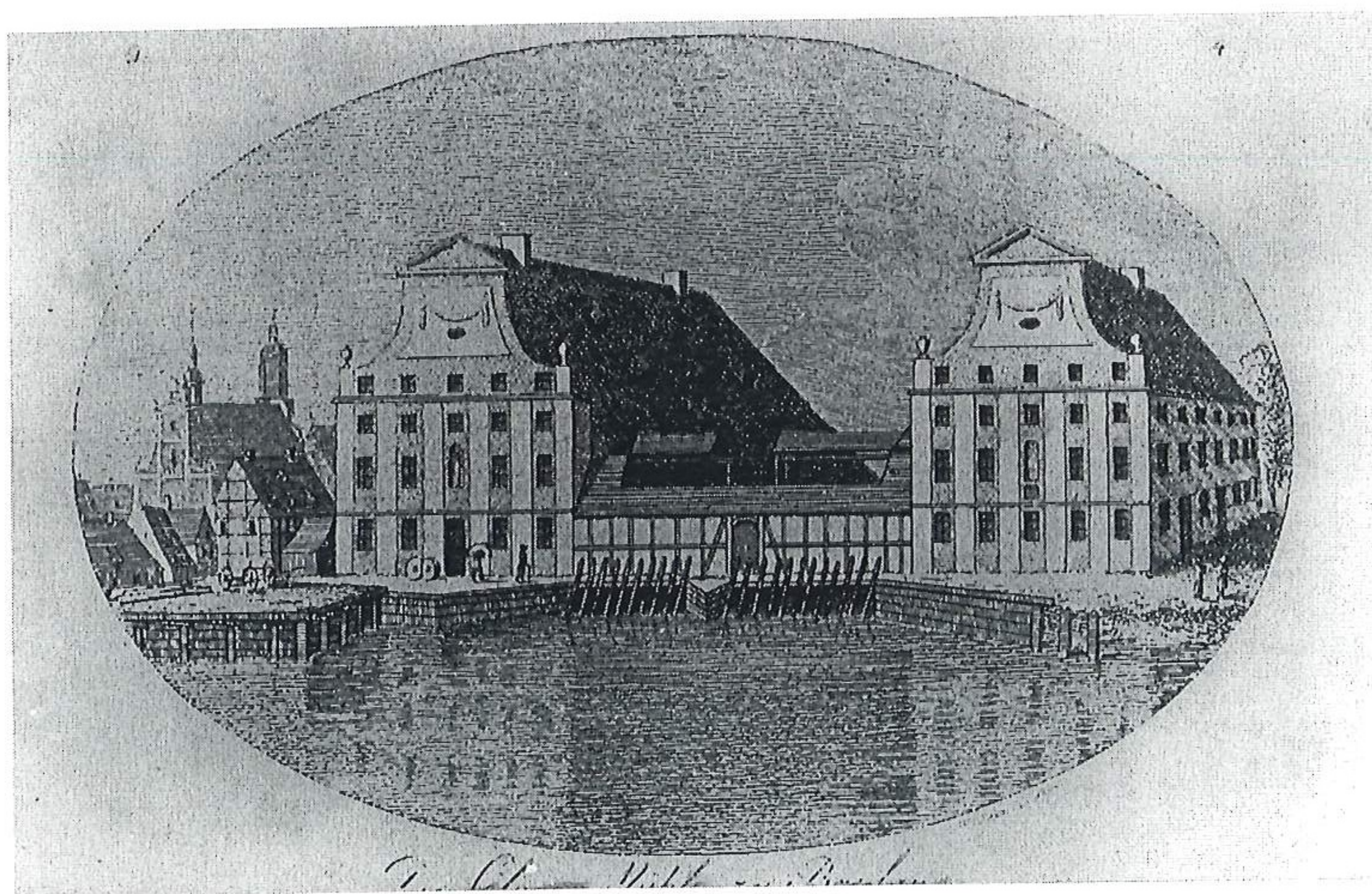
2. Kościół NMP i klasztor Augustianów na Wyspie Piaskowej, widok od pd.-wsch.
F.B.Werner, rysunek, ok. 1750; repr. za R.Len Fryderyka Bernharda Wenera
Topografia Wrocławia, Wrocław 1997, s. 15

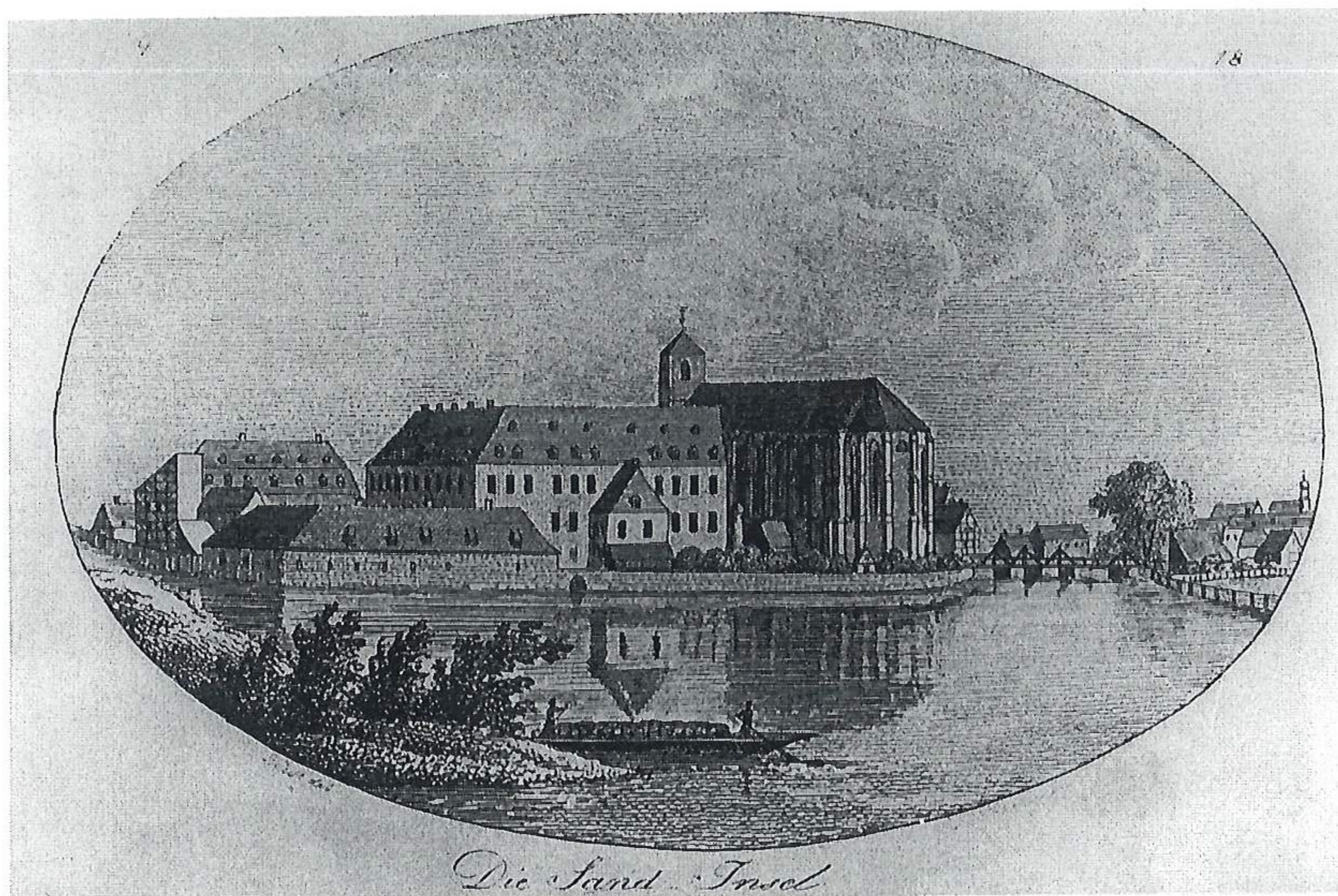
3. Kościół NMP i klasztor Augustianów na Wyspie Piaskowej, widok od pn.-zach.
F.B.Werner, rysunek, ok. 1750; repr. za R.Len Fryderyka Bernharda Wenera
Topografia Wrocławia, Wrocław 1997, s. 17

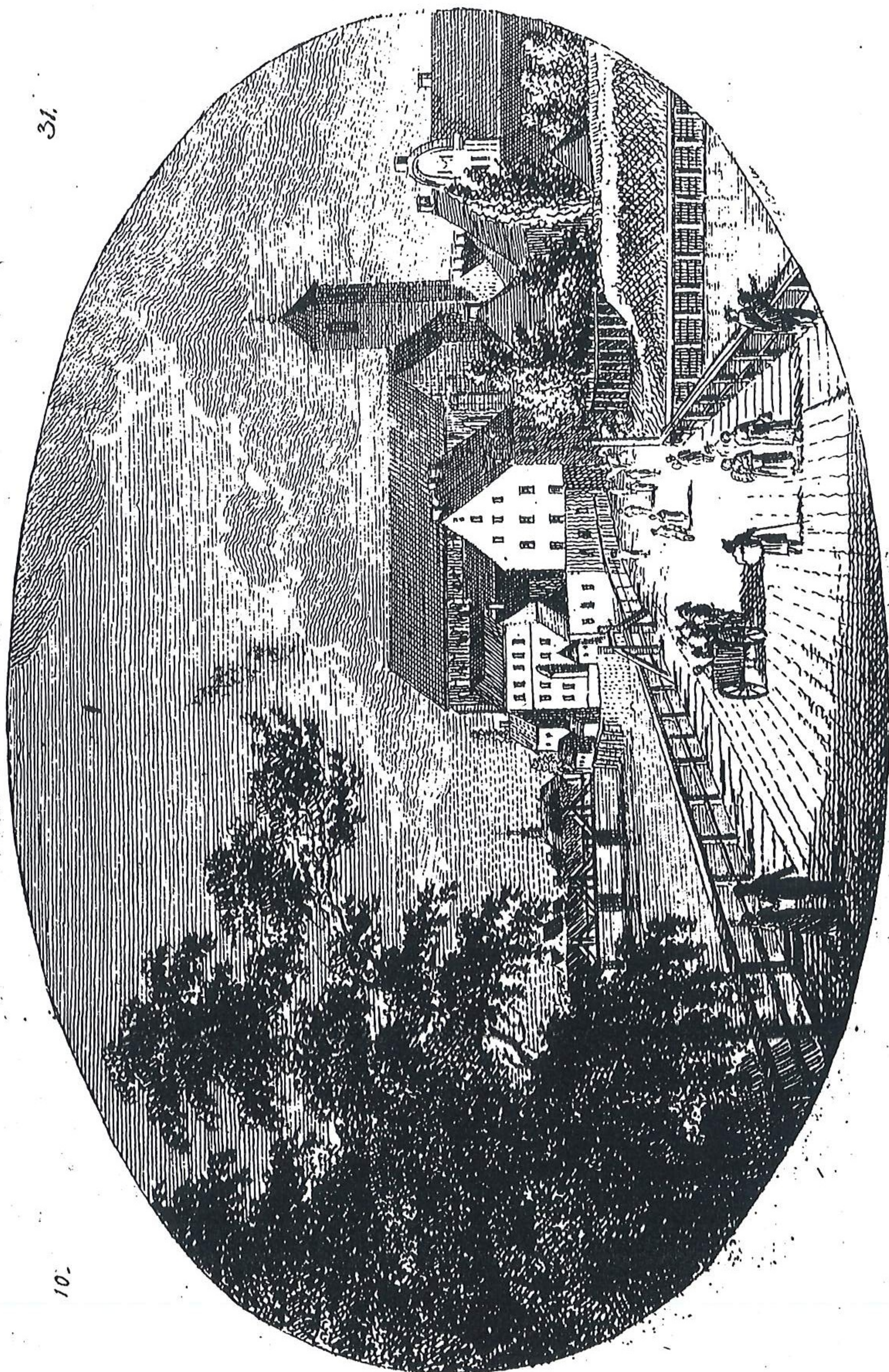
6. Wyspa Piaskowa, kościół NMP i klasztor Augustianów, widok od zach.
M. Engelbrecht wg rys. F.B. Wenera, ok. 1750, OZG BUWr., syg. 3133

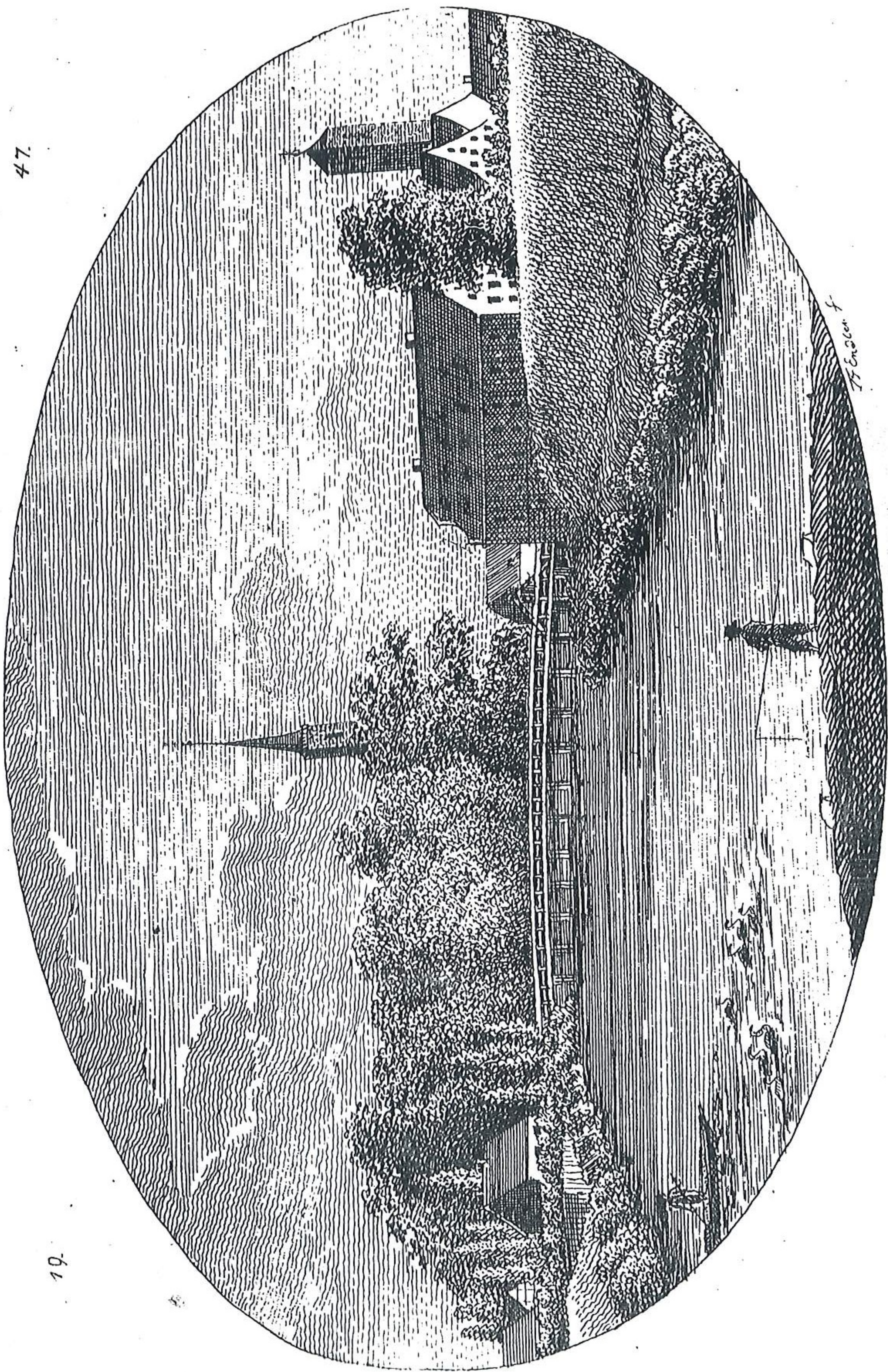
7. Die Klaren Mühle zu Breslau. Młyny Św. Klary
F.G. Endler, miedzioryt, „Breslauische Erzähler”, 1808, nr 4

8. *Die Sand Insel*. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-wsch.
F.G.Endler, miedzioryt, „Breslauische Erzähler”, 1808, nr 18

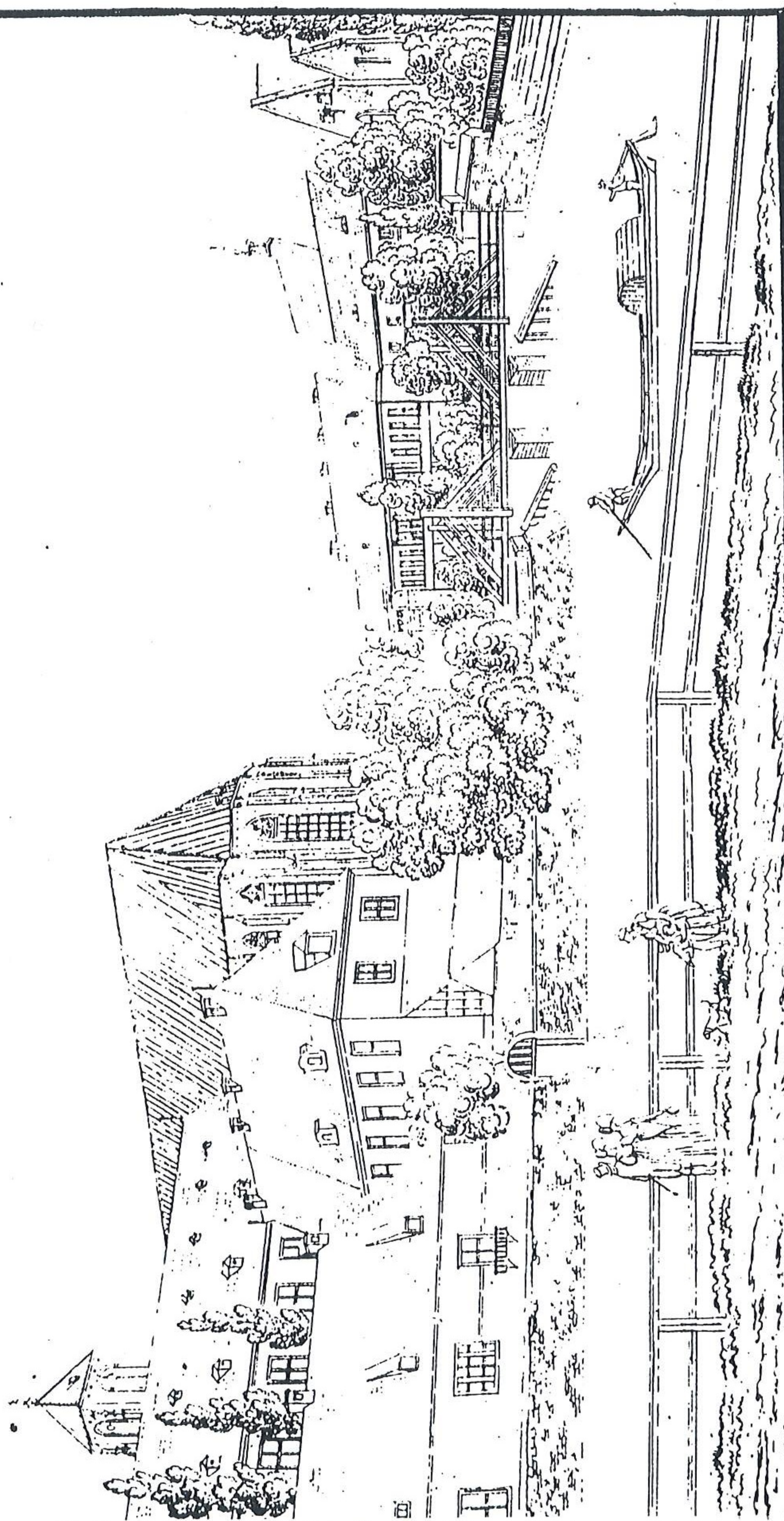
9. *Eine Partie bei Breslau.* Wyspa Słodowa i Piaskowa, widok od pn.
F.G. Endler, miedzioryt, „Breslauische Erzähler”, 1809, nr 31;

10. Eine Partie bei Breslau. Wyspa Słodowa i Belarska, Młyny Św. Klary.
F.G.Endler, miedzioryt, „Breslauische Erzähler”, 1809, nr 47;

11. Das Sand-Stift zu Breslau. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-wsch.
M.v. Grossmann, akwaforta, ok. 1830, repr. za: *Breslau. Ansichten aus sechs Jahrhunderten*, s. 133

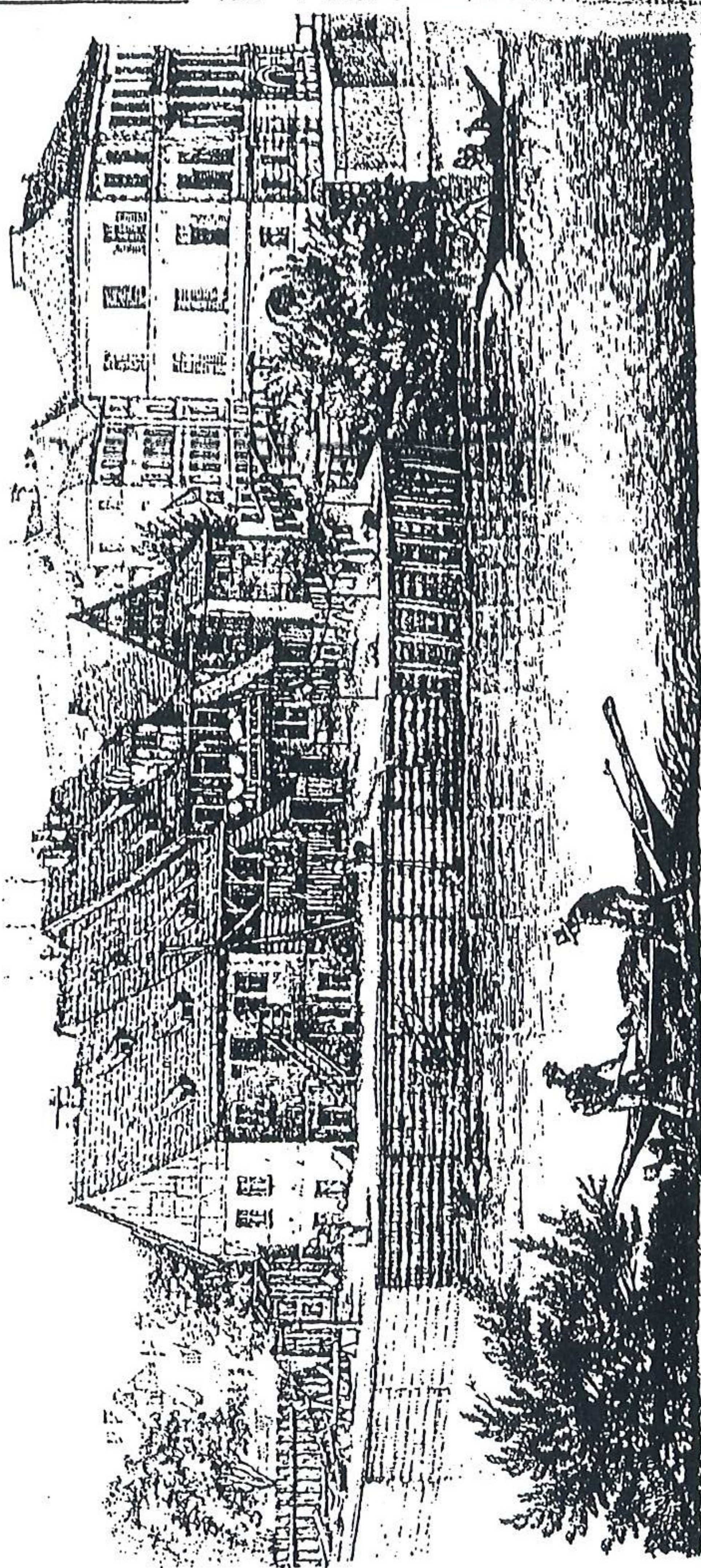

von v. Grossmann

Partie bey dem Sandstift in Breslau

12. Partie bey dem Sandstift in Breslau. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-wsch.

M.v.Grossmann, ok. 1830, akwaforta, repr. za: Czerner O., *Wrocław na dawnej rycinie*, Wrocław 1989, il. 248;

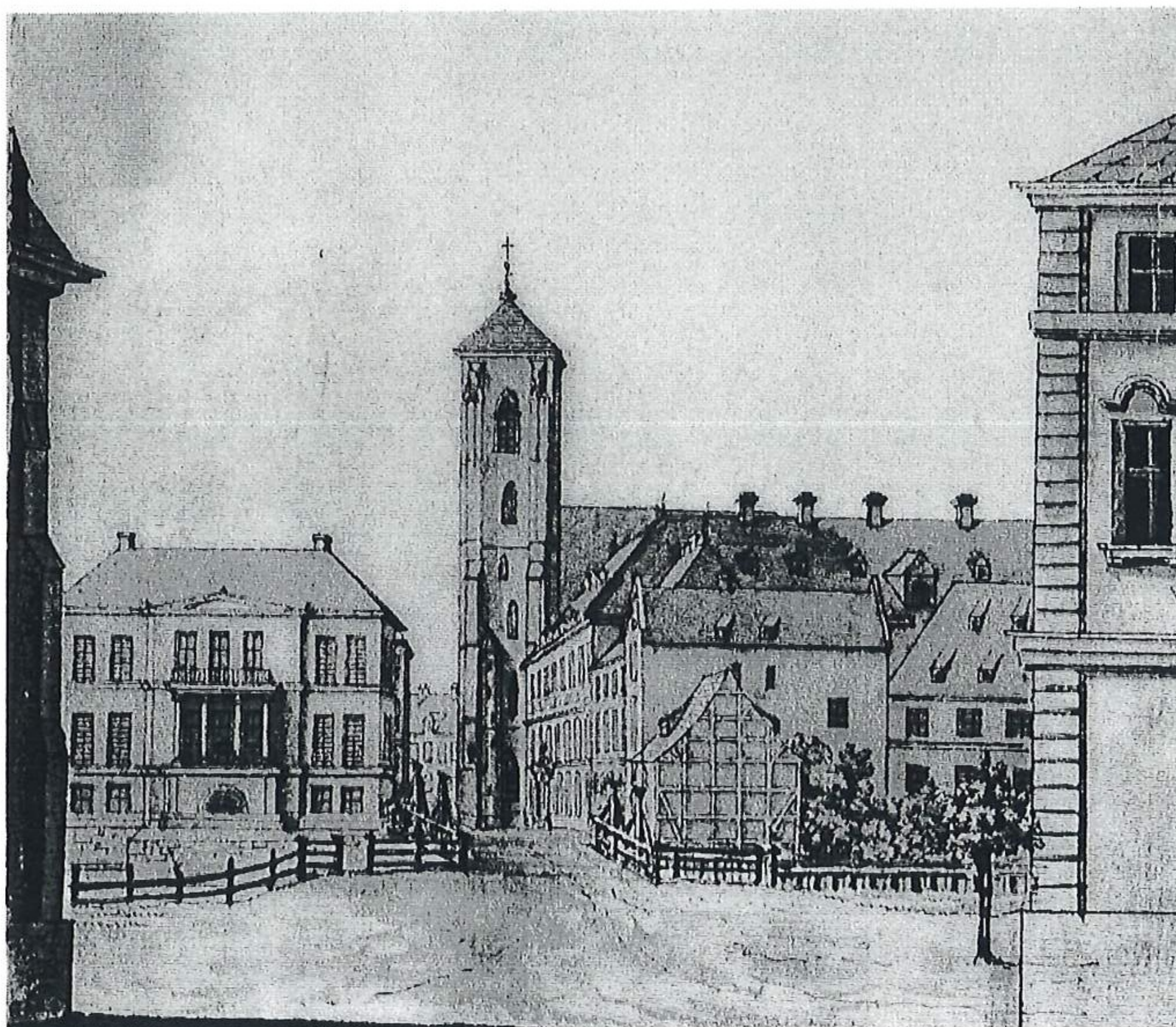

Die Insel an der Schleusse beim Sandthor

C. Mützel del. H. Mützel sculp.

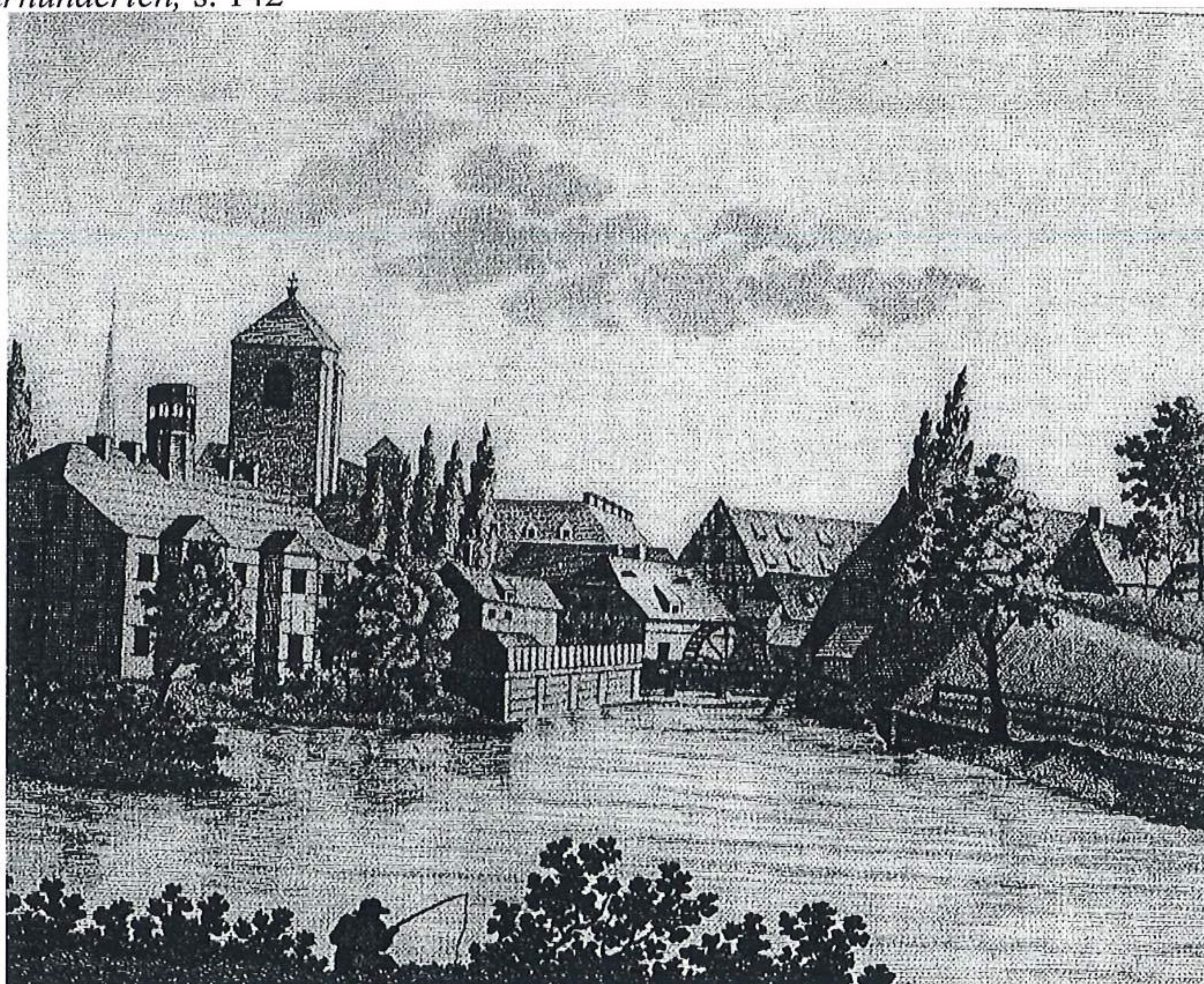
13. *Die Insel an der Schleusse beim Sandthor*. Wyspa Piaskowa, zabudowa pd.-zach. części wyspy.

H.Mützel, 1826, rysunek, repr. za: Czerner O., *Wrocław na dawnej rycinie*, Wrocław 1989, il. 249;

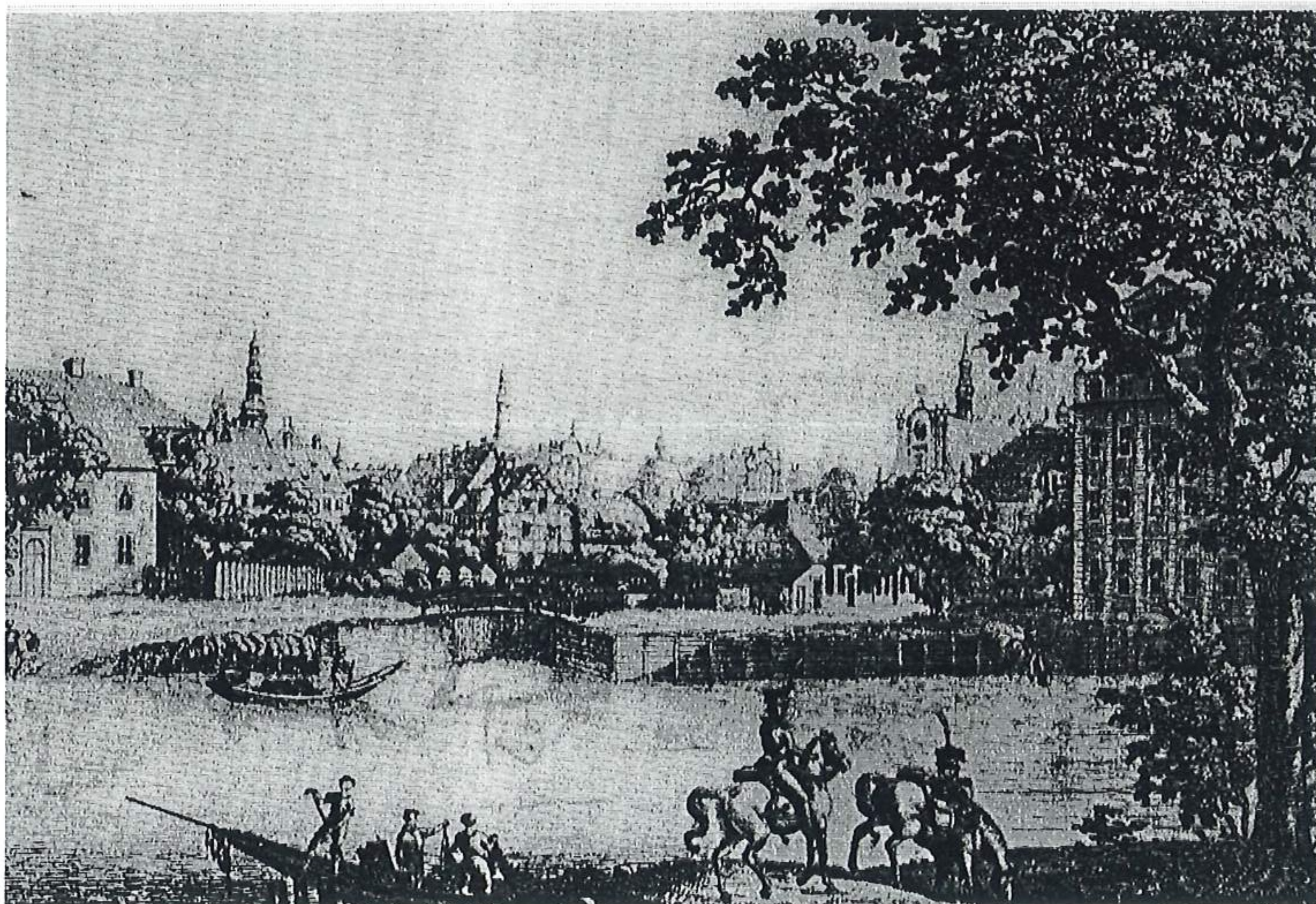
14. *Blick über die Sandbrücke.* Wyspa Piaskowa, widok poprzez most Piaskowy, po lewej pałac Langhansa.

M.v.Grossmann, akwaforta, ok. 1830, repr. za: *Breslau. Ansichten aus sechs Jahrhunderten*, s. 142

15. *Die Mühlen auf der Sandinsel.* Młyny na Wyspie Piaskowej, widok w kierunku kościoła NMP.

NN, akwaforta, ok. 1810, repr. za: *Breslau. Ansichten aus sechs Jahrhunderten*, s. 148

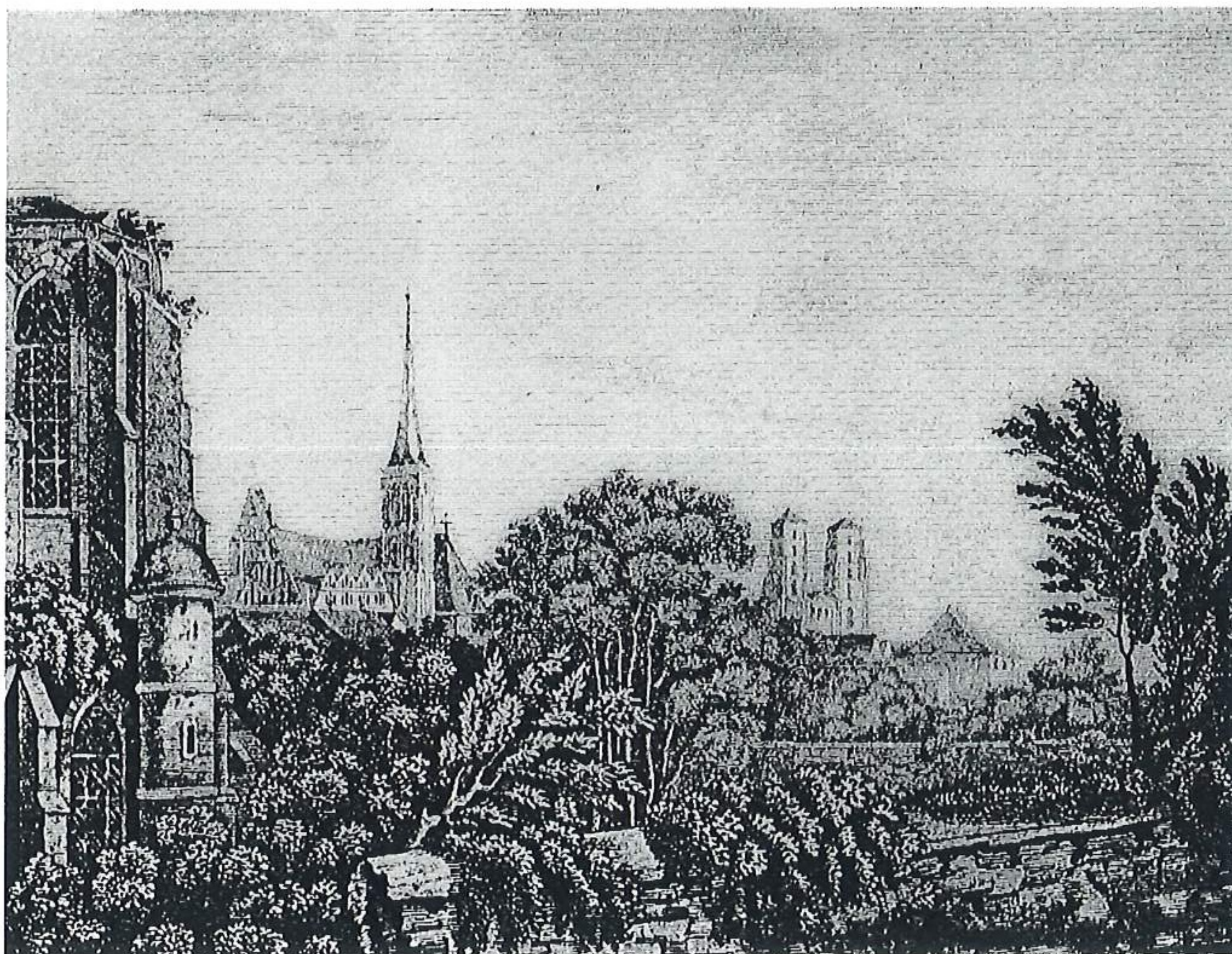

16. *Blick von der Sandbrücke zum Matthias-Stift.* Wyspa Piaskowa, widok w kierunku Tamki.

F.W.Delkeskamp, akwaforta, 1. Poł. XIX, repr. za: *Breslau. Ansichten aus sechs Jahrhunderten*, s. 153

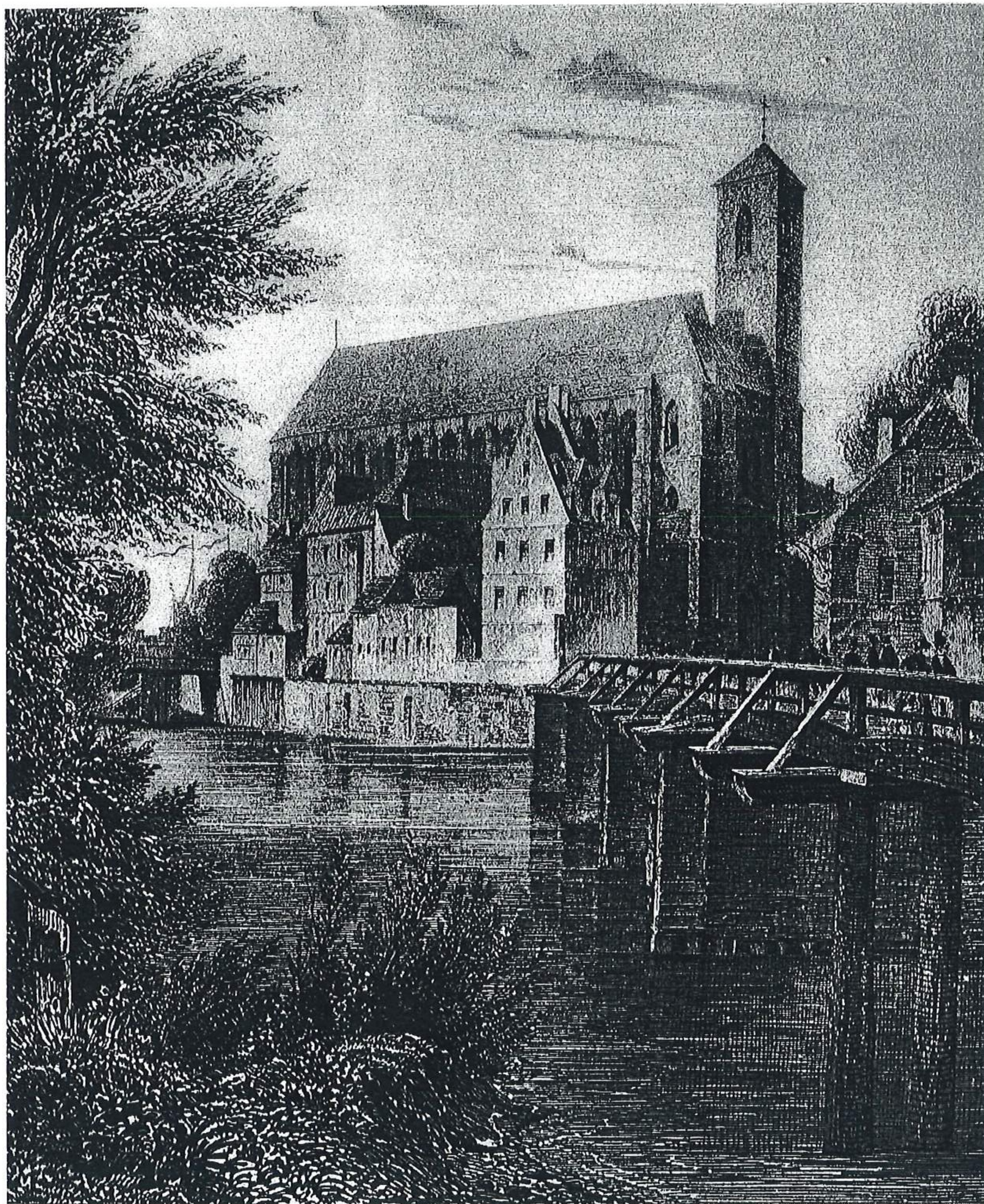
17. *Das Palais Tschirschky-Renard an der alten Sandbrücke.* Most Piaskowy i południowe nabrzeże Wyspy Piaskowej, dawny pałac Langhansa, widok od zachodu.
C. Krone wg rys. C.Schwindt., litografia, 2. Ćw. XIX, repr. za: *Breslau. Ansichten aus sechs Jahrhunderten*, s. 156

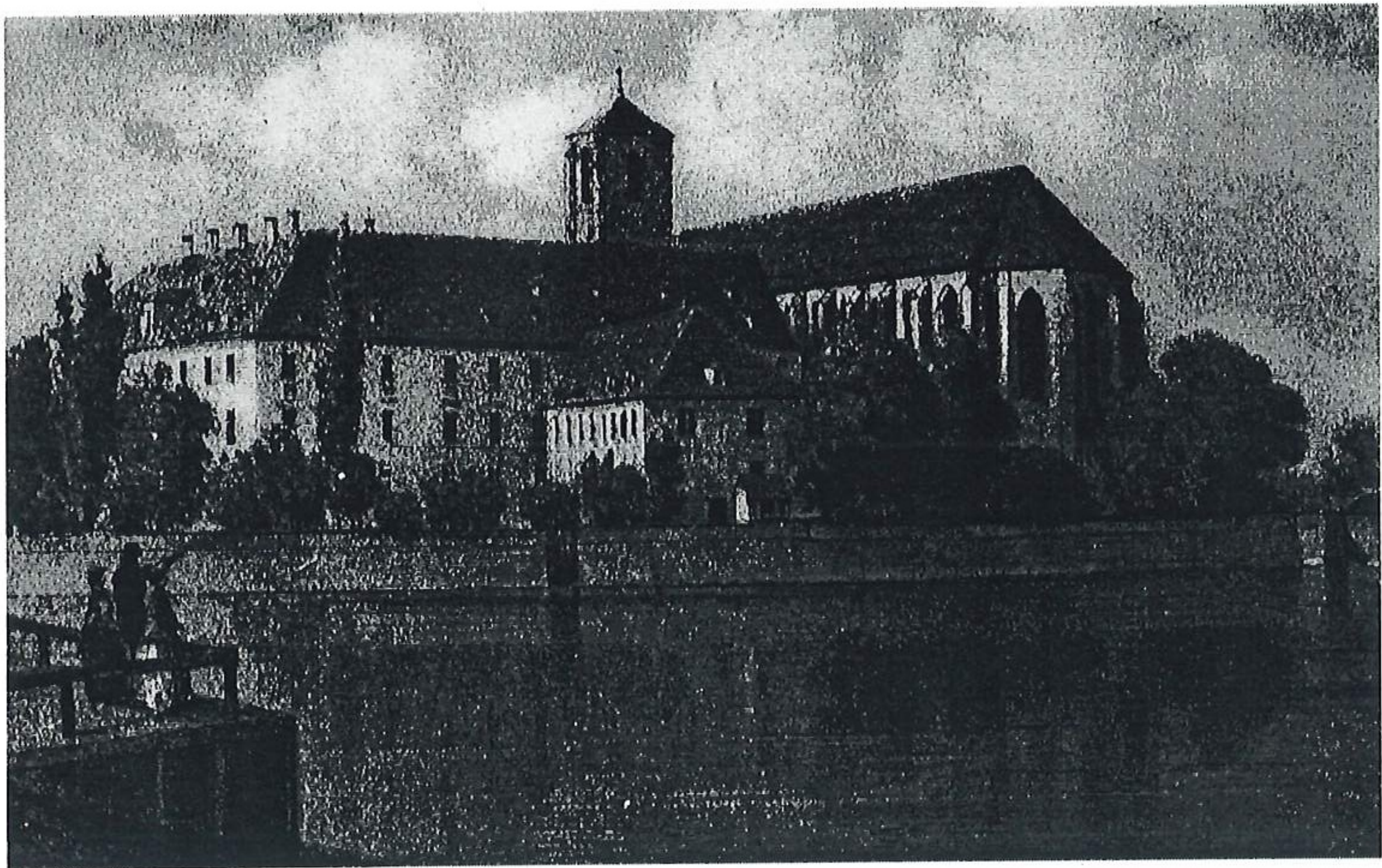
18. *Blick vom Chor der Sandkirche zum Dom.* Roślinność na tyłach Biblioteki Uniwersyteckiej i kościoła NMP, widok w kierunku Ostrowa Tumskiego. NN, litografia, ok. 1830, repr. za: *Breslau. Ansichten aus sechs Jahrhunderten*, s. 157

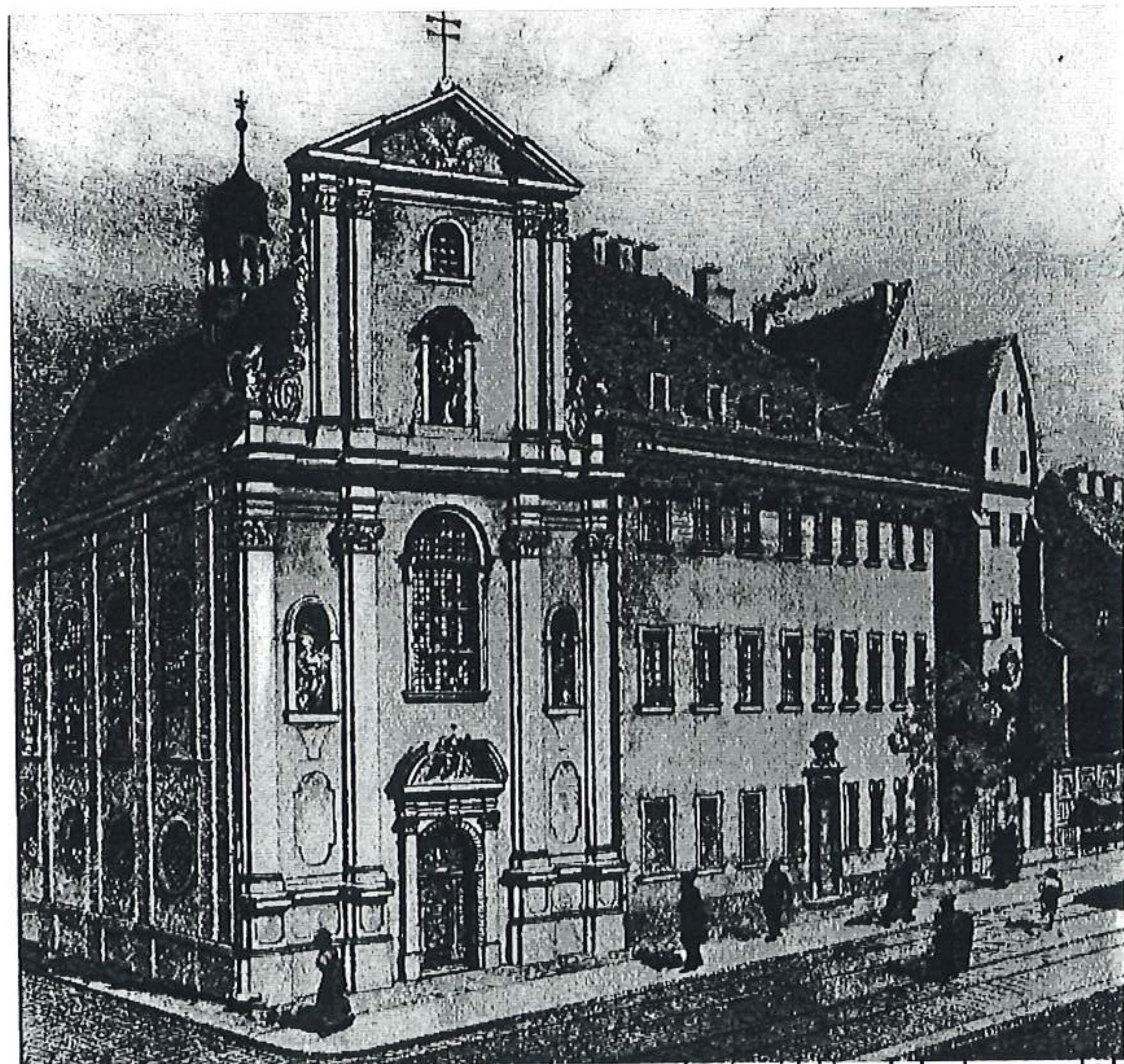
19. *Aussicht von der Ziegelbastion.* Widok na Wyspę Piaskową z obecnego Wzgórza Polskiego. Th.Blätterbauer, staloryt, 2. Ćw. XIX, repr. za: *Breslau. Ansichten aus sechs Jahrhunderten*, s. 170; OZG BUWr., syg. 1609

20 *Die Sandkirche in Breslau*. Wyspa Piaskowa, widok od pn.-zach.
L.Rohbock wg rys. C.Würbsa, staloryt, po. 1850, OZG BUWr., syg. 4036

21. *Sandkirche*. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-wsch.
R.Geissler, litografia, ok. 1870, OZG BUWr., syg. 4034

22. Cerkiew SS Cyryla, Metodego i Anny, dawniej kościół Sw Jakuba, widok wzdłuż
ul. Św. Jadwigi.
O.F.Probst, 1899, repr. za: *Świątynie Wrocławia w rysunku i grafice XIX i początku XX
wieku*, Wrocław 1977, il. 22

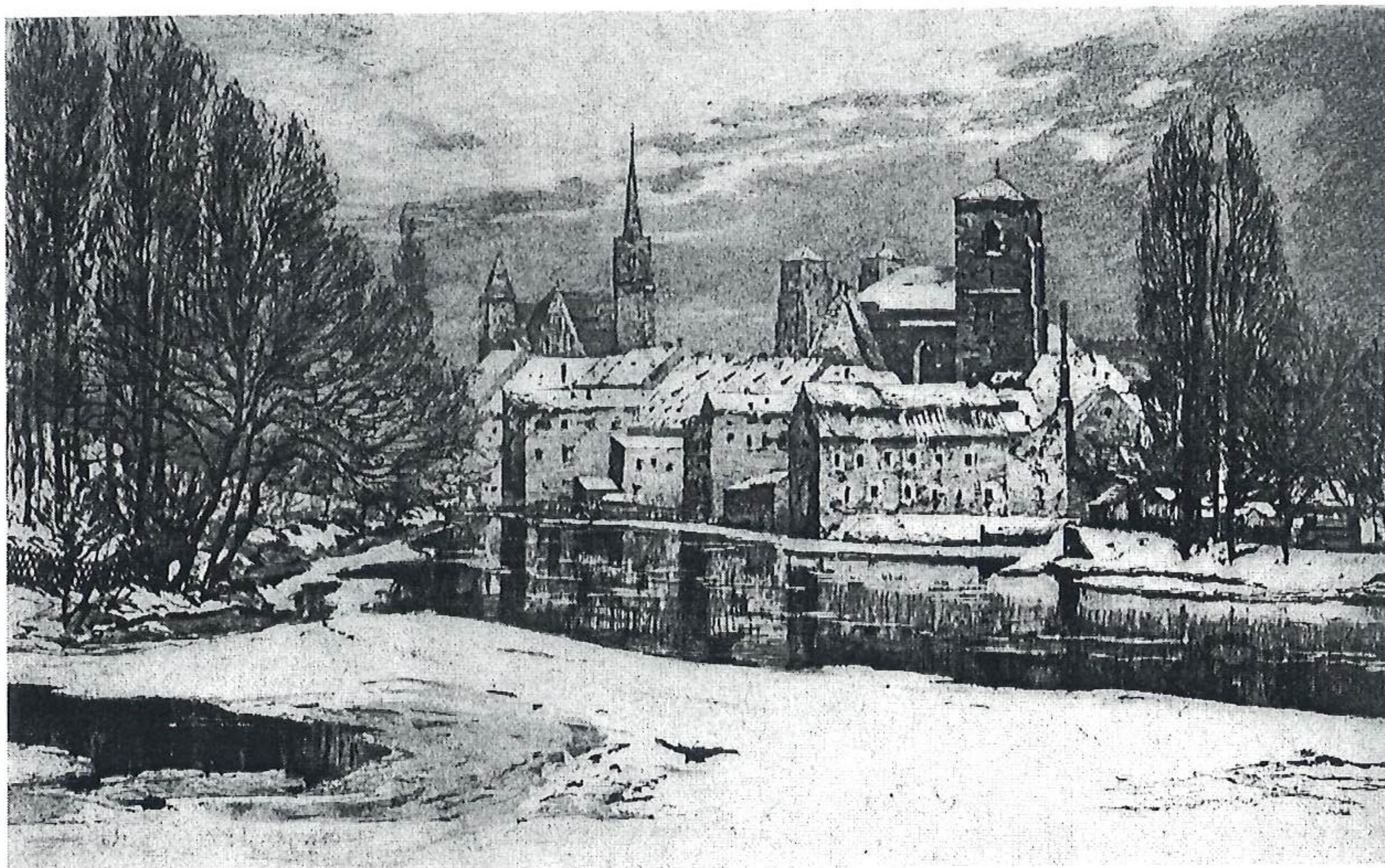
23. Wyspa Piaskowa, widok od pn.-wsch.
Fotografia, XX, OZG BUWr. Sygn. 3558

24. Wyspa Piaskowa, ul. Staromłyńska w czasie powodzi w 1903 roku.
Karta pocztowa, 1903, repr. za: Łagiewski M., *Wrocław na starej karcie pocztowej 1897-1938*, Opole b.r., s. 39

25. *Breslau. Sandinsel.* Wyspa Piaskowa, widok od pd.-wsch.
Karta pocztowa, pocz. XX, repr. za: *Stary Wrocław na widokówkach dr. Trenklera*,
Wrocław 1996, s. 70

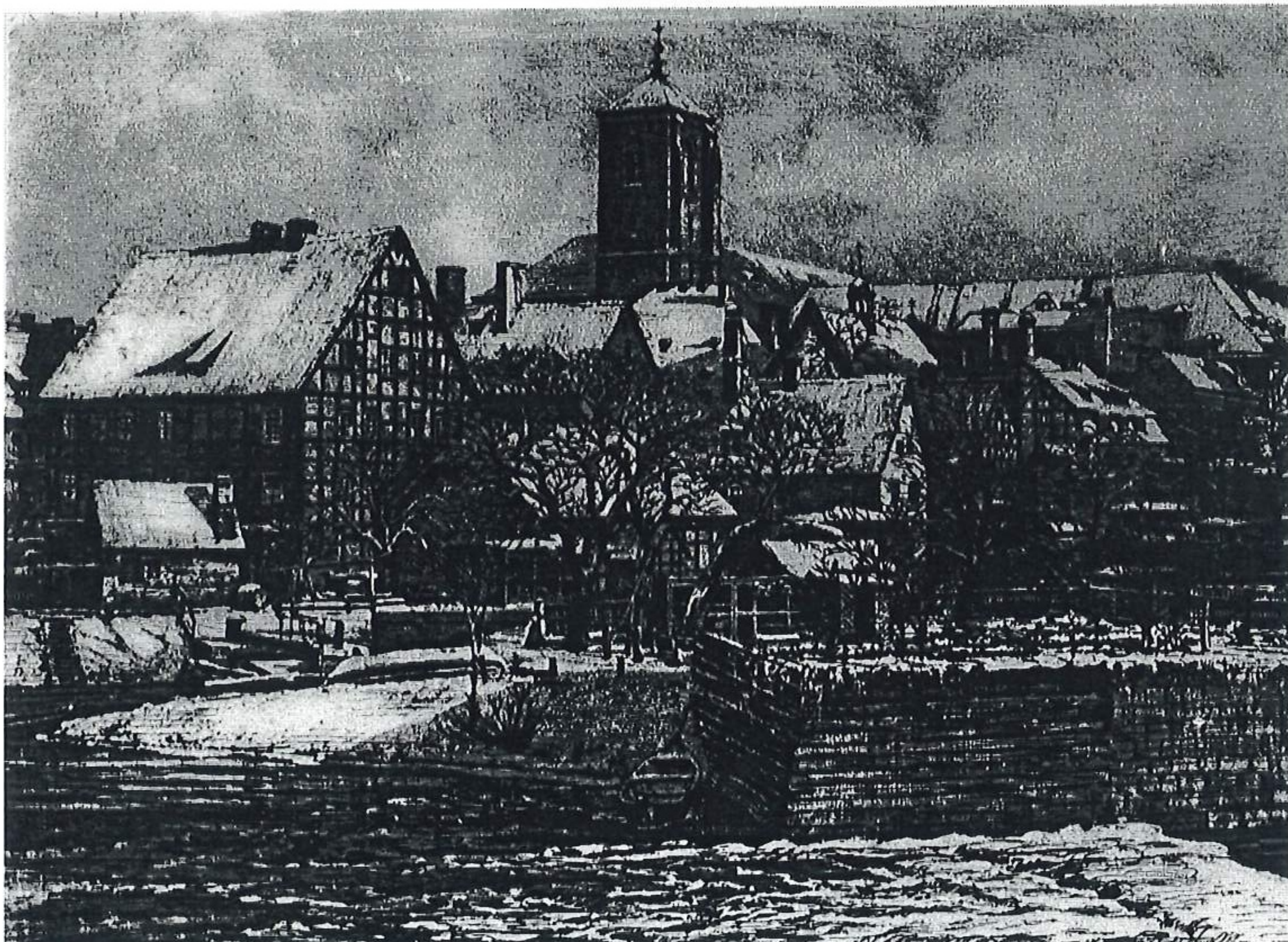
26. *Breslau. Der Sand.* Wyspa Piaskowa, widok od pñ.-wsch.
Karta pocztowa, pocz. XX.

27. Alt Breslau. Annengasse. Wyspa Piaskowa, ul. Św. Anny.
Karta pocztowa, pocz. XX, OZG BUWr. Syg. 18 028

28. *Das malerische Breslau. An der Sandkirche.* Wyspa Piaskowa, widok od pd.-
zach. Reprodukacja obrazu J.Langera.
Karta pocztowa, pocz. XX, OZG BUWr. Syg. 18 033

29. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-zach.
H.Ulbrich, akwaforta, ok. 1910; OZG BUWr., syg. 7111.

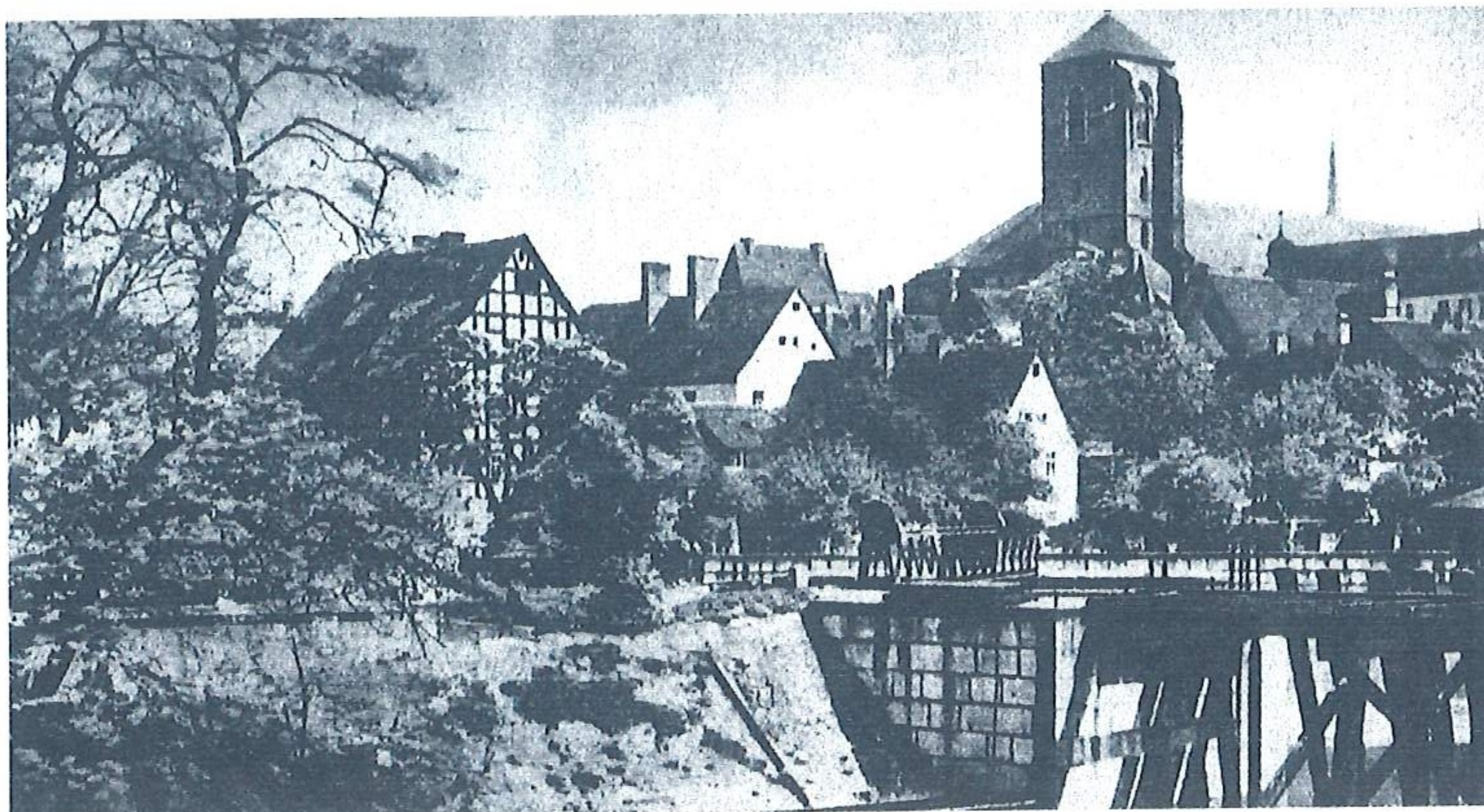
30. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-zach.
H.Ulbrich, akwaforta, ok. 1910; OZG BUWr., syg. 7112.

.31. Wyspa Piaskowa, widok od pn.-wsch.
Karta pocztowa, 1912, repr. za: Łagiewski M., *Wrocław na starej karcie pocztowej 1897-1938*, Opole b.r., s. 24

32. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-wsch.
Karta pocztowa, pocz. XX.

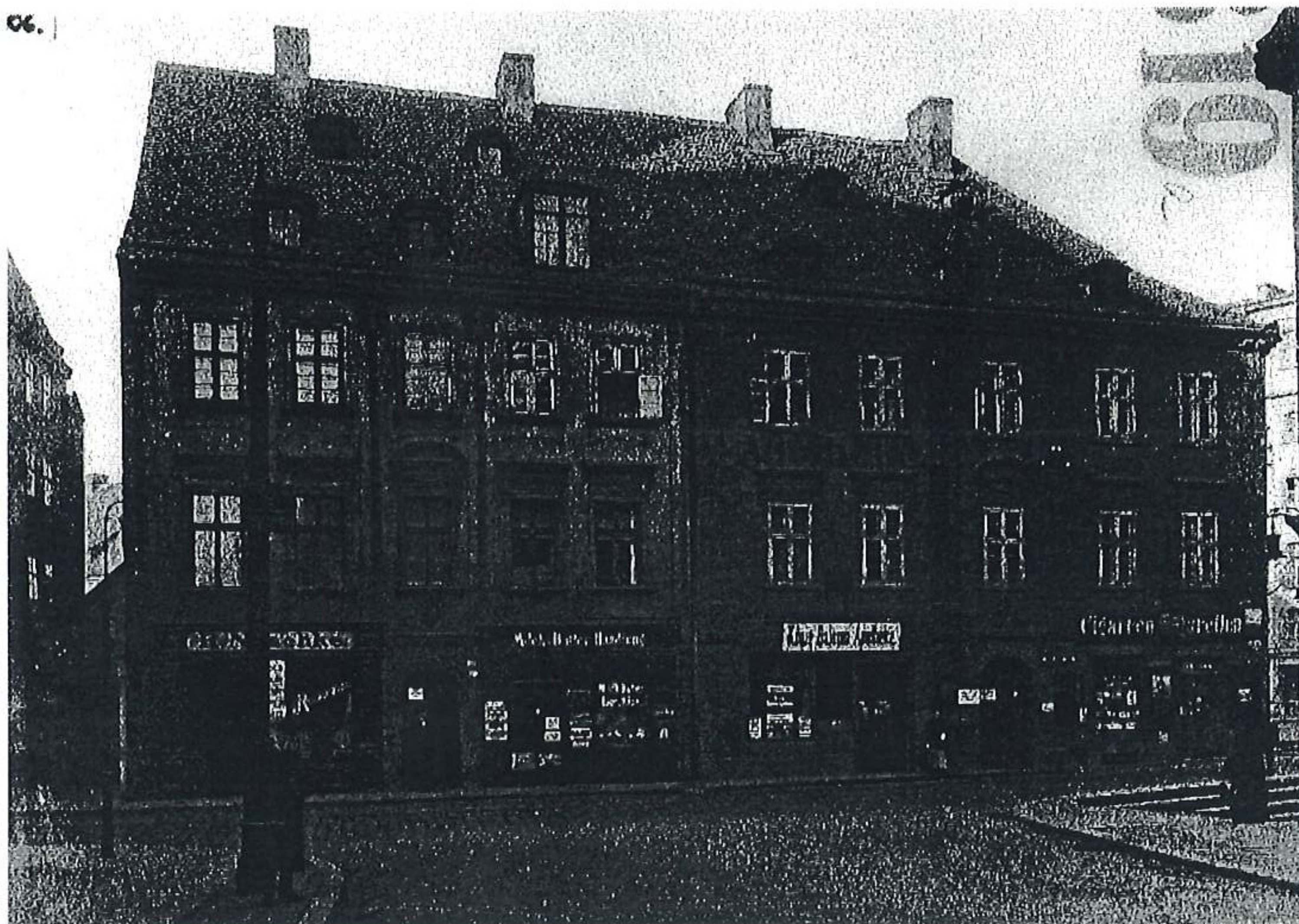

33. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-zach.

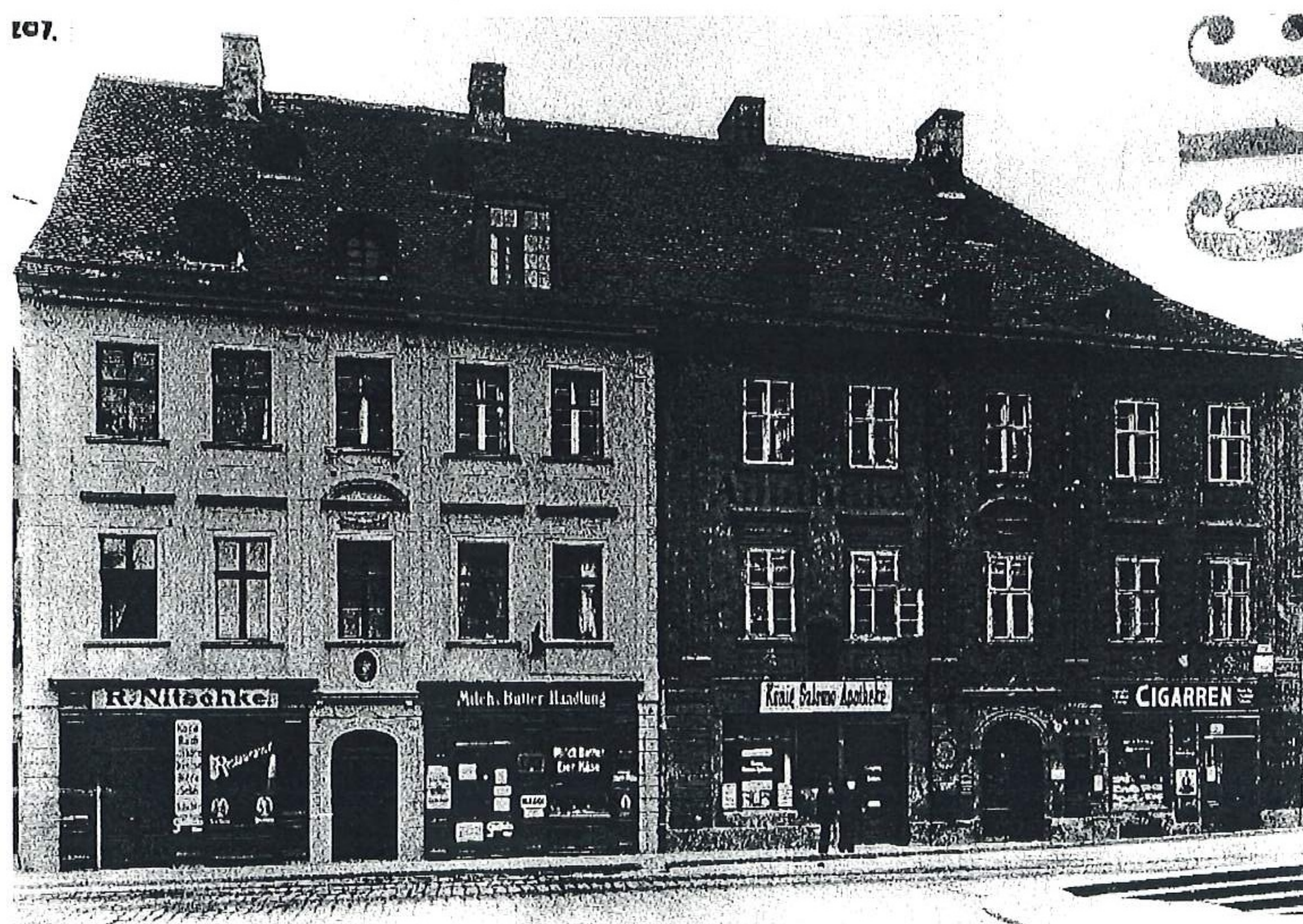
Karta pocztowa, pocz. XX, repr. za: Łagiewski M., *Wrocław na starej karcie pocztowej 1897-1938*, Opole b.r., s. 27

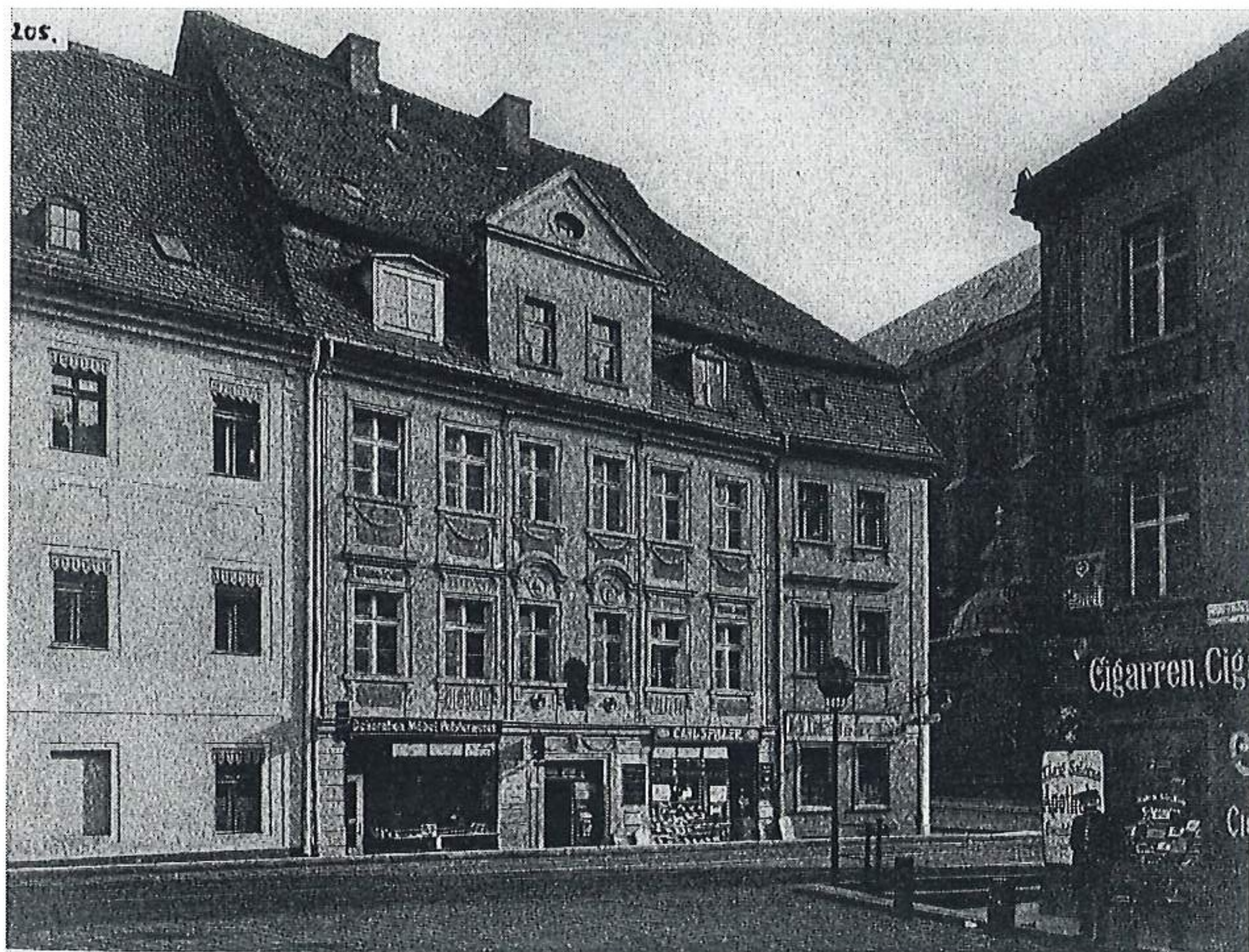
34. Młyny św. Klary, na styku Wyspy Bielarskiej i Słodowej, widok od wsch.
Karta pocztowa, pocz. XX, repr. za: Łagiewski M., *Wrocław na starej karcie pocztowej 1897-1938*, Opole b.r., s. 36

35. Wyspa Piaskowa, zach. strona ul. Św. Jadwigi.
Fotografia, pocz. XX, OZG BUWr., syg. 206..

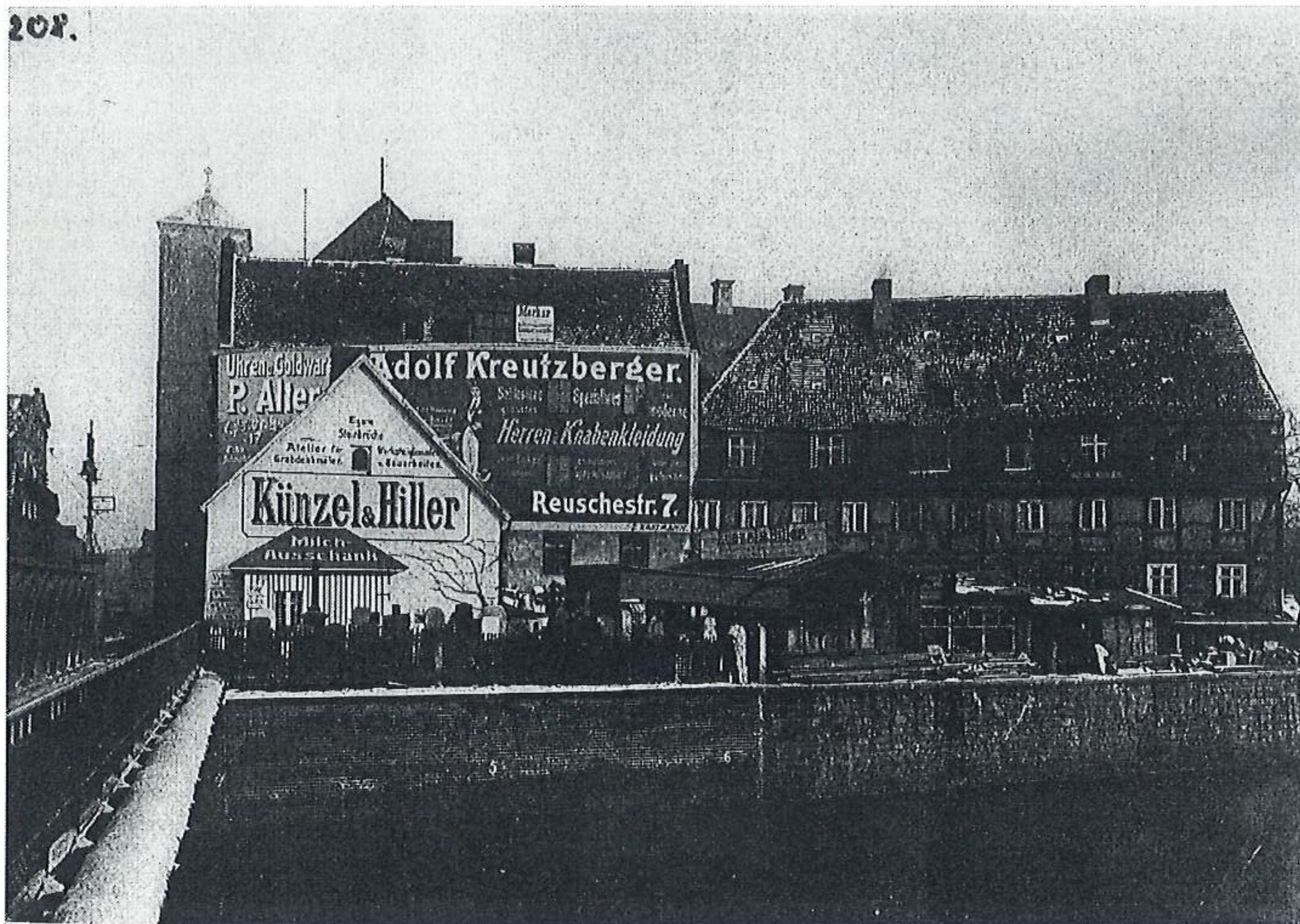
36. Wyspa Piaskowa, zach. strona ul. Św. Jadwigi.
Fotografia, pocz. XX, OZG BUWr., syg. 207..

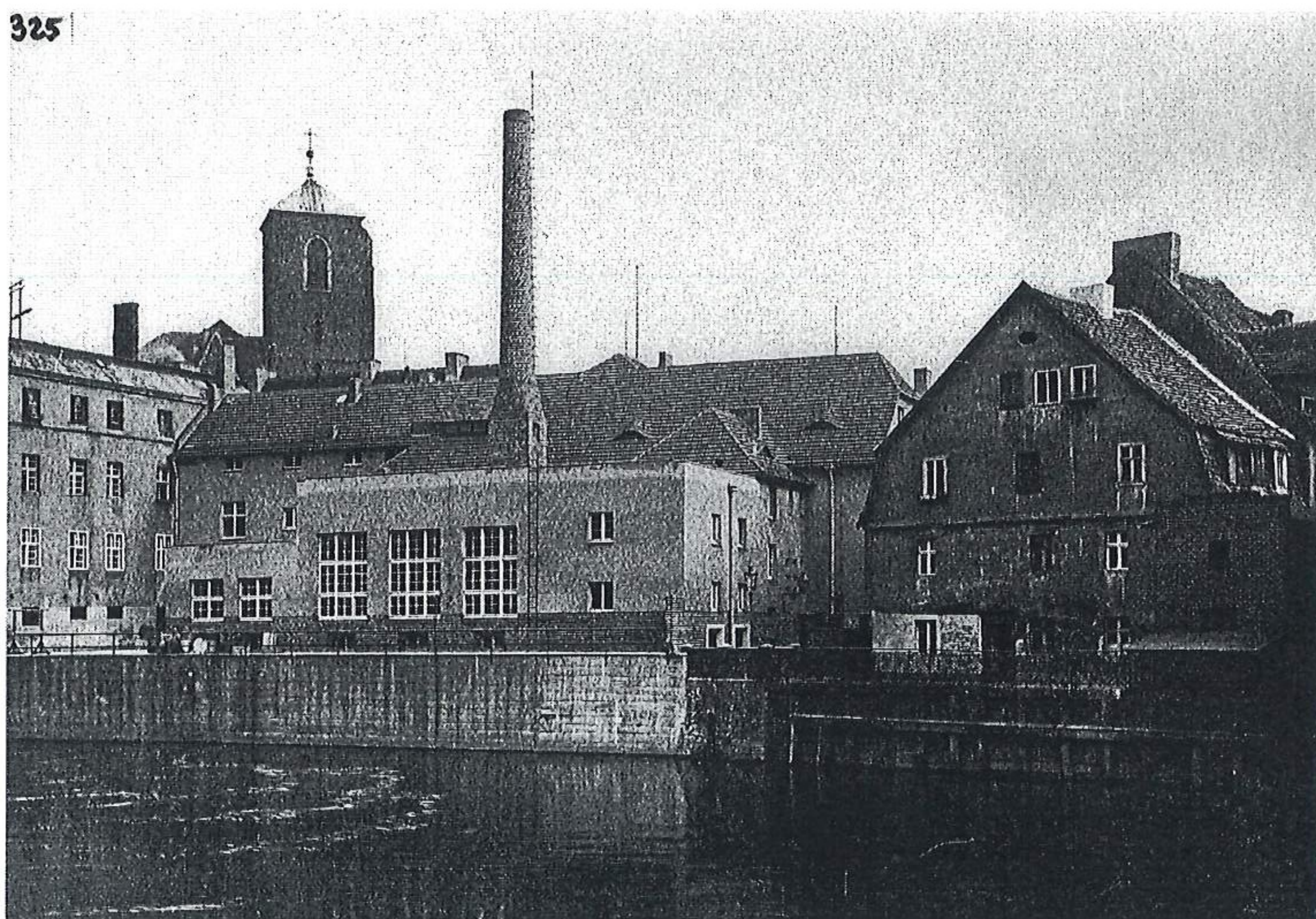
37. Wyspa Piaskowa, wsch. strona ul. Św. Jadwigi.
Fotografia, pocz. XX, OZG BUWr., syg. 205.

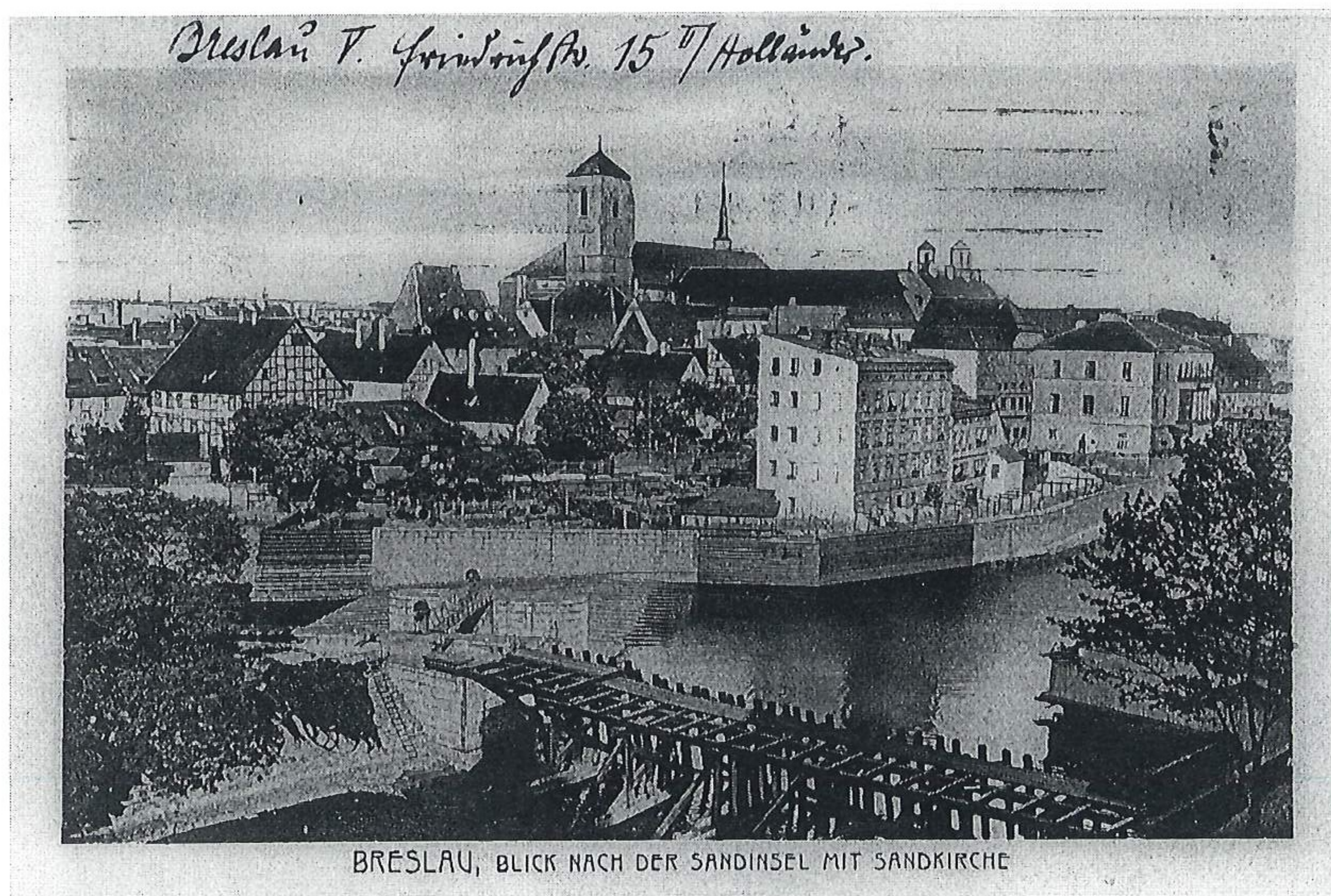
38. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-wsch.
Karta pocztowa, pocz. XX, OZG BUWr., syg. 17 224.

39. Wyspa Piaskowa, zabudowa pomiędzy mostem Piaskowym a Biblioteką Uniwersytecką, widok od pd.
Fotografia, ok. 1910, OZG BUWr., syg. 208

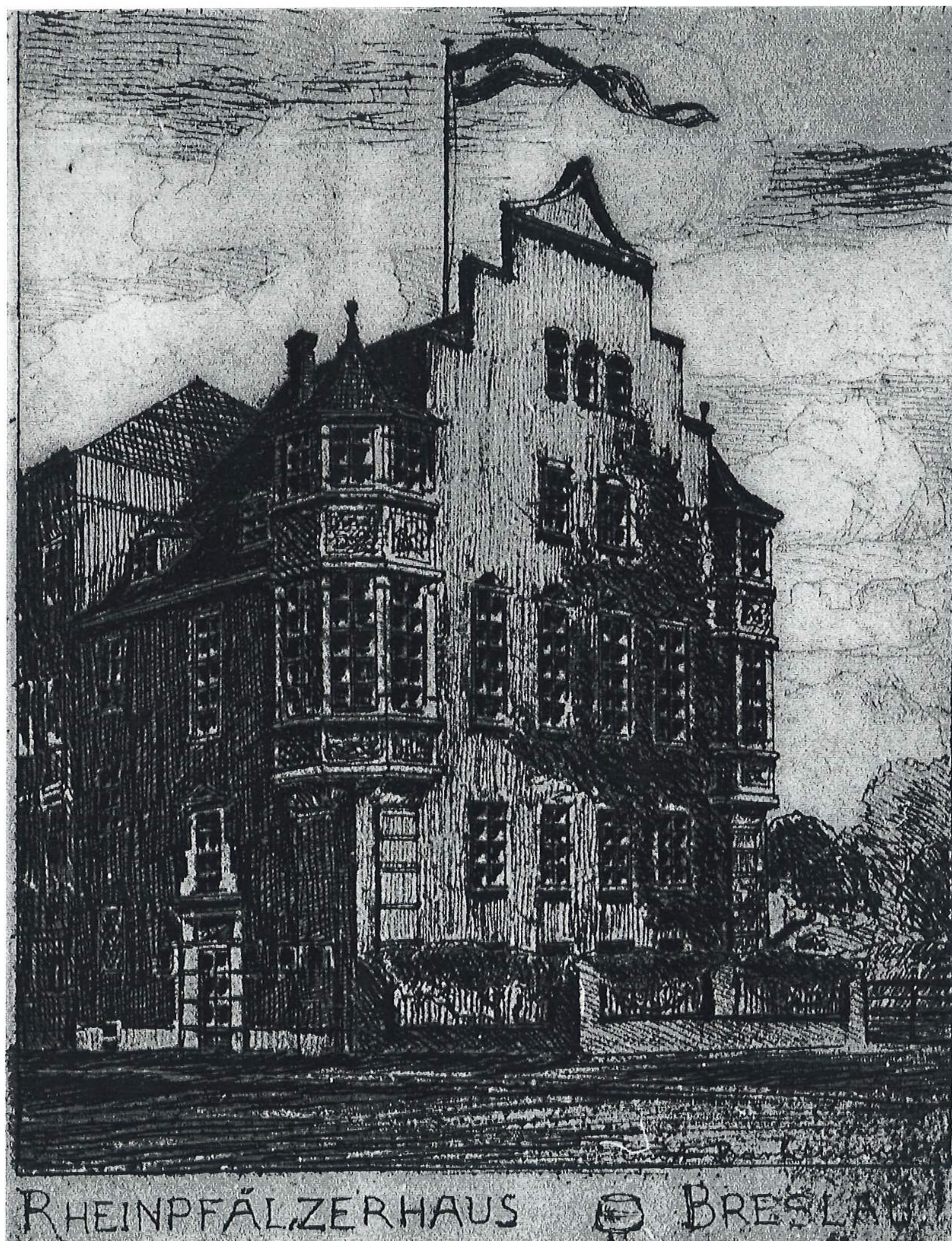

40. . Wyspa Piaskowa, zabudowa zach. części, widok od zach.
Fotografia, ok. 1910, OZG BUWr., syg. 325

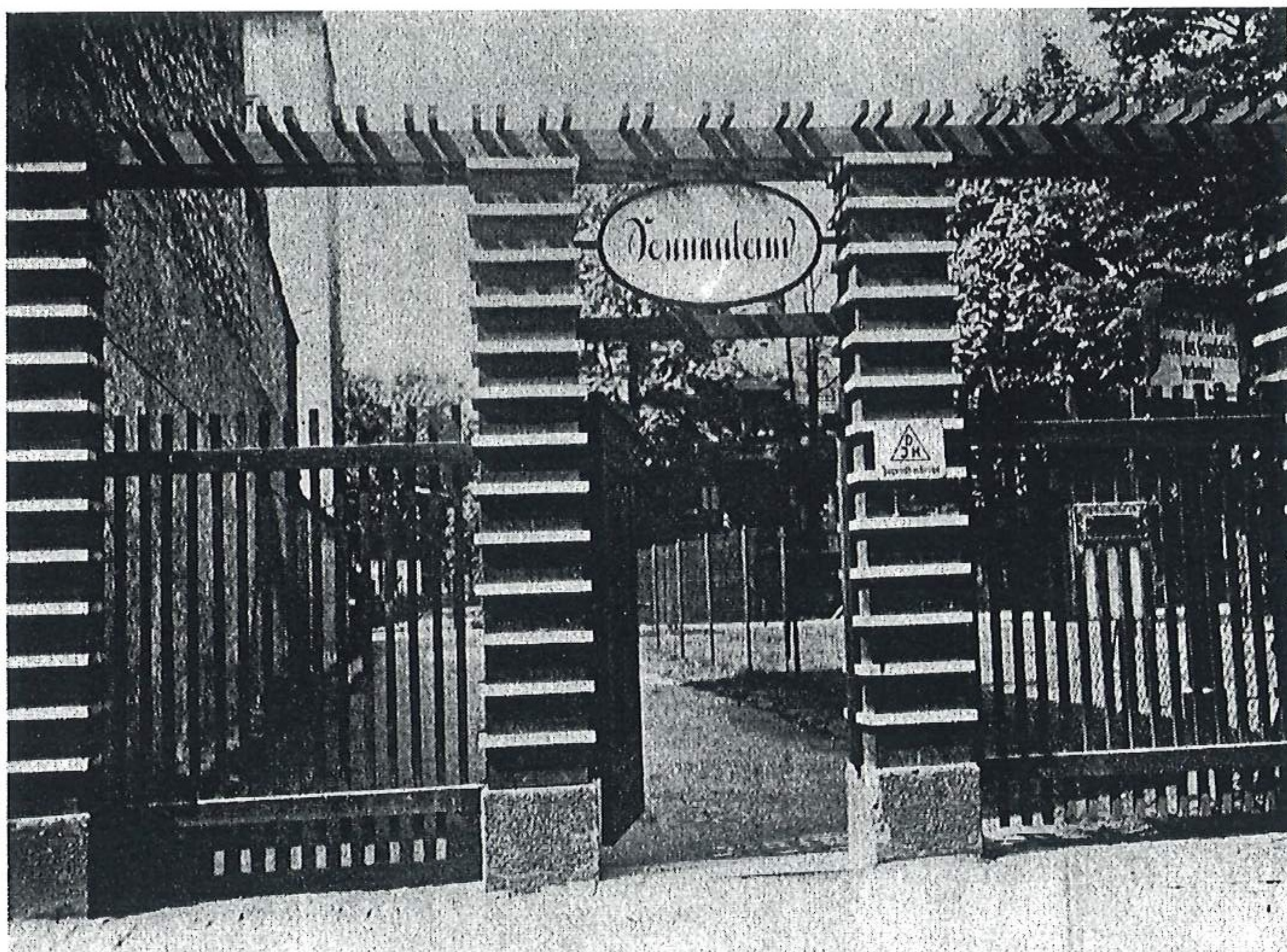
41. *Breslau, Blick nach der Sandinsel mit Sandkirche*, Wyspa Piaskowa, widok z Tamki.

Karta pocztowa, ok. 1920, OZG BUWr., syg. 17 188

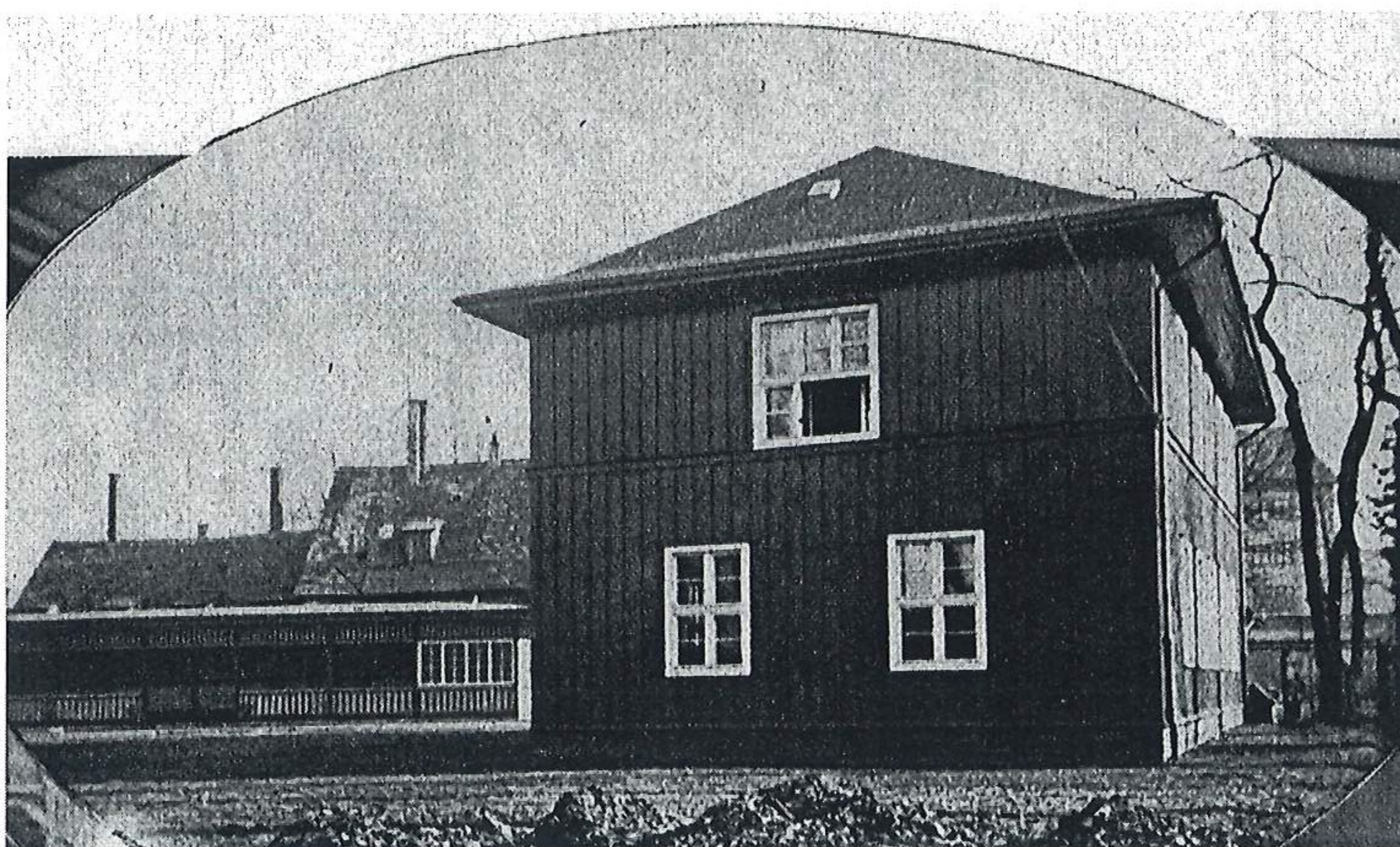

42. *Rheinpfälzerhaus*. Wyspa Słodowa 10, siedziba korporacji studenckiej, widok od pd.-wsch.

E.Barkemeyer, akwaforta, po 1926, OZG BUWr., syg. 3199

43. Wyspa Słodowa, brama prowadząca na teren rekreacyjno-wypoczynkowy
miejskiego schroniska młodzieżowego.
Fotografia, 1928, repr. za: „Illustrierte Wochenbeilage Schlesische Zeitung” 1928, nr
44, s. 4

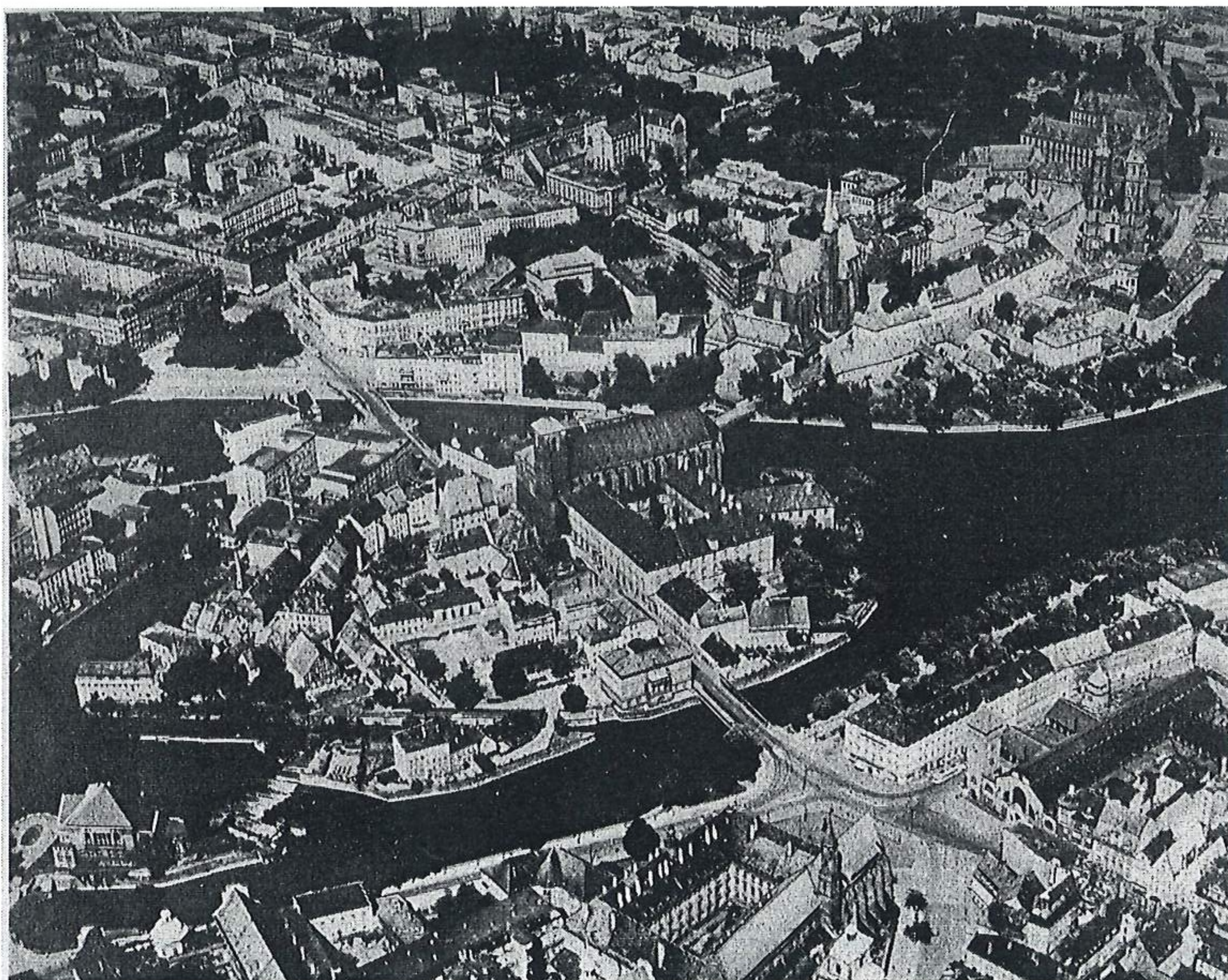
44. Wyspa Słodowa, miejskie schronisko młodzieżowe.
Fotografia, 1928, repr. za: „Illustrierte Wochenbeilage Schlesische Zeitung” 1928, nr
44, s. 4

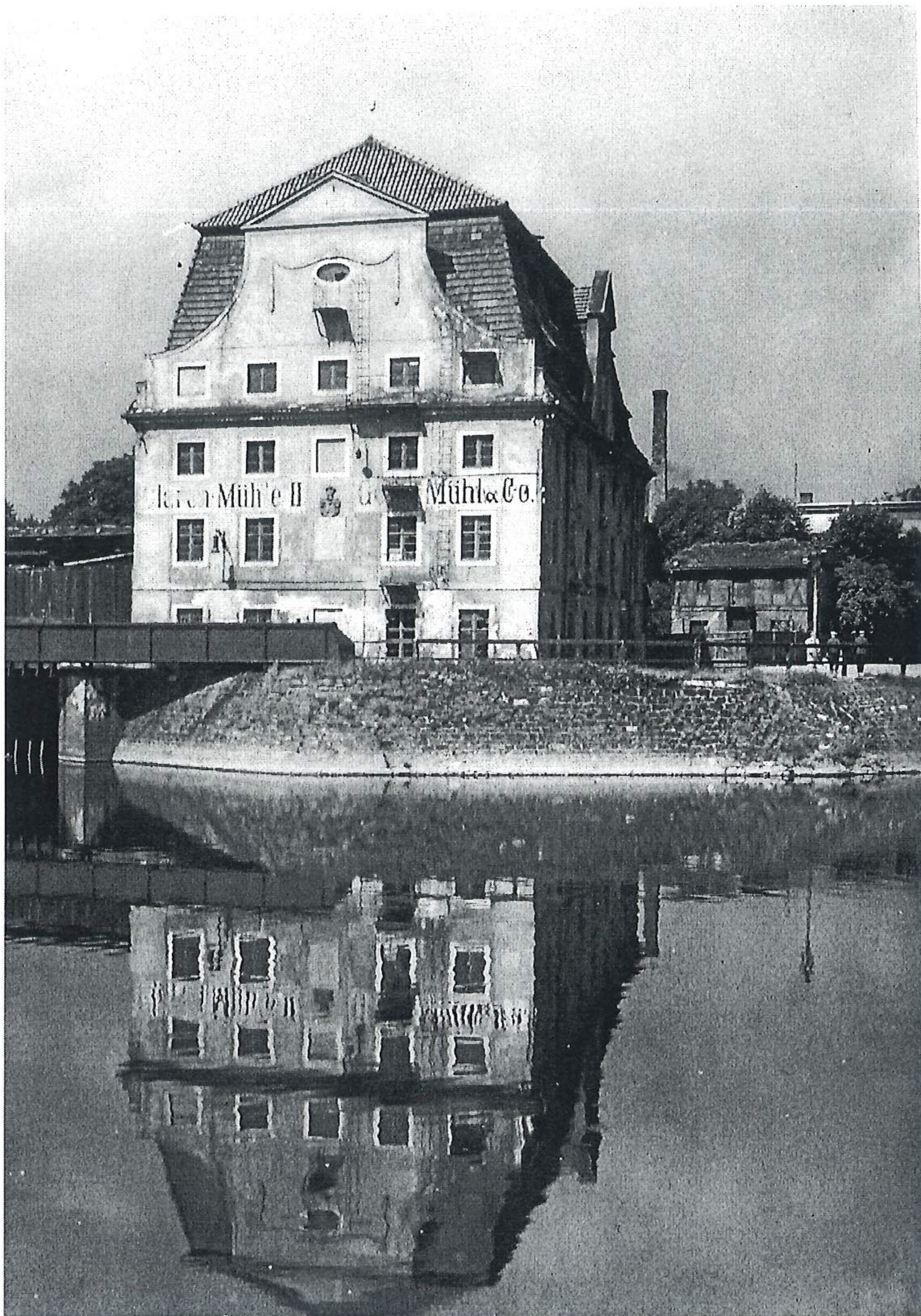
45. *Breslau. Blick nach der Sandkirche.* Wyspa Piaskowa, widok od pd. z lewego brzegu Odry.
Karta pocztowa, ok. 1930, OZG BUWr., syg. 16 974

46. Wyspa Piaskowa, zabudowa zach. części wyspy.
Fotografia, ok. 1930, OZG BUWr., sygn. 2964

47 Fotografia lotnicza, Wyspa Piaskowa i wsch. fragment Wyspy Słodowej.
Fotografia, lata 30. XX, OZG BUWr. Sygn. 2565

48. Młyny Św. Klary na styku Wyspy Bielarskiej i Wyspy Słodowej, młyn pn.
Fotografia, lata 30. XX, repr. za: Łagiewski M., *Wrocław wczoraj*, Gliwice 1996, s.
nlb

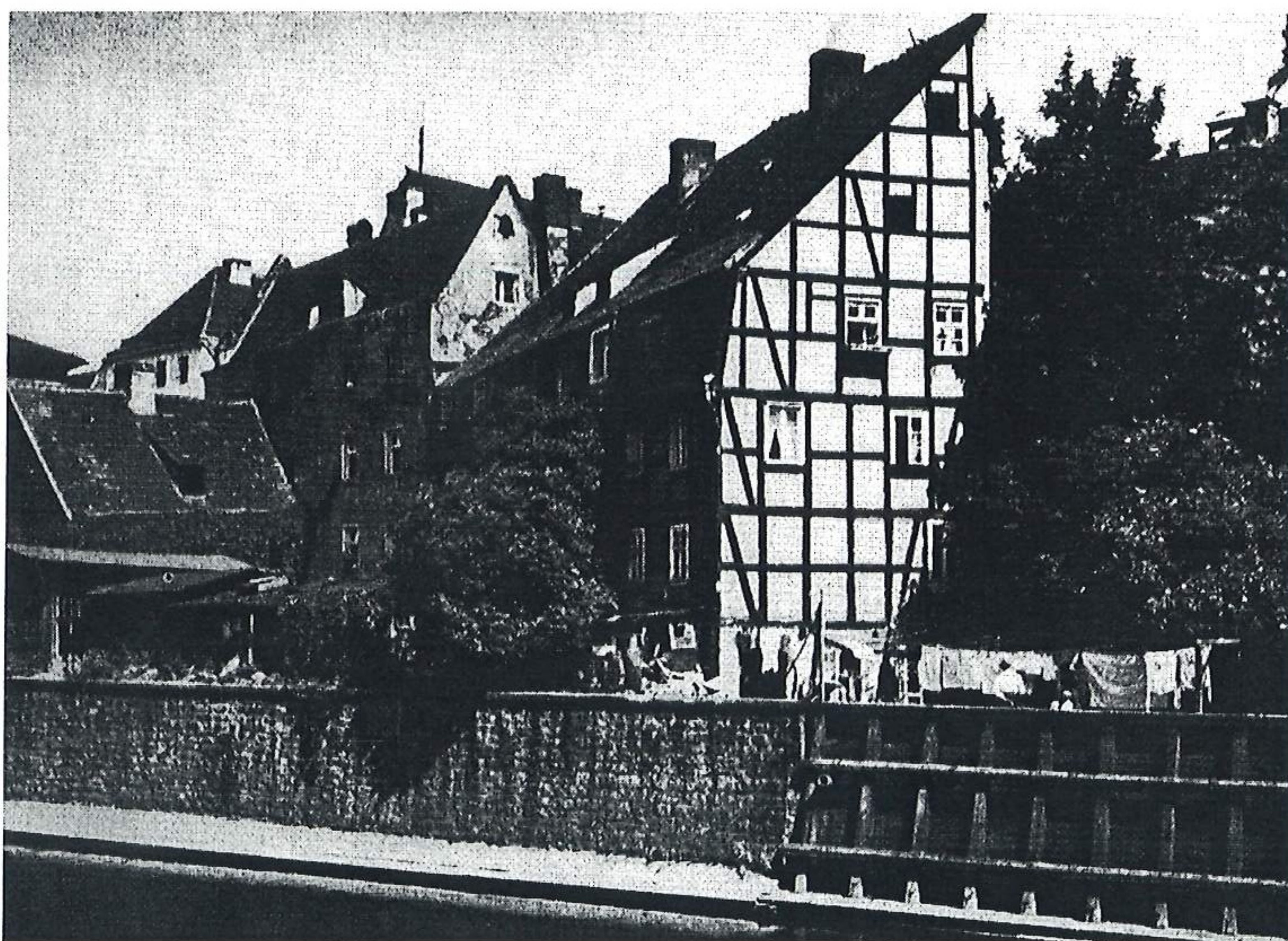

49. Młyny Św. Klary na styku Wyspy Bielarskiej i Wyspy Słodowej, młyn pd.
Fotografia, lata 30. XX, repr. za: Łagiewski M., *Wrocław wczoraj*, Gliwice 1996, s.
nlb

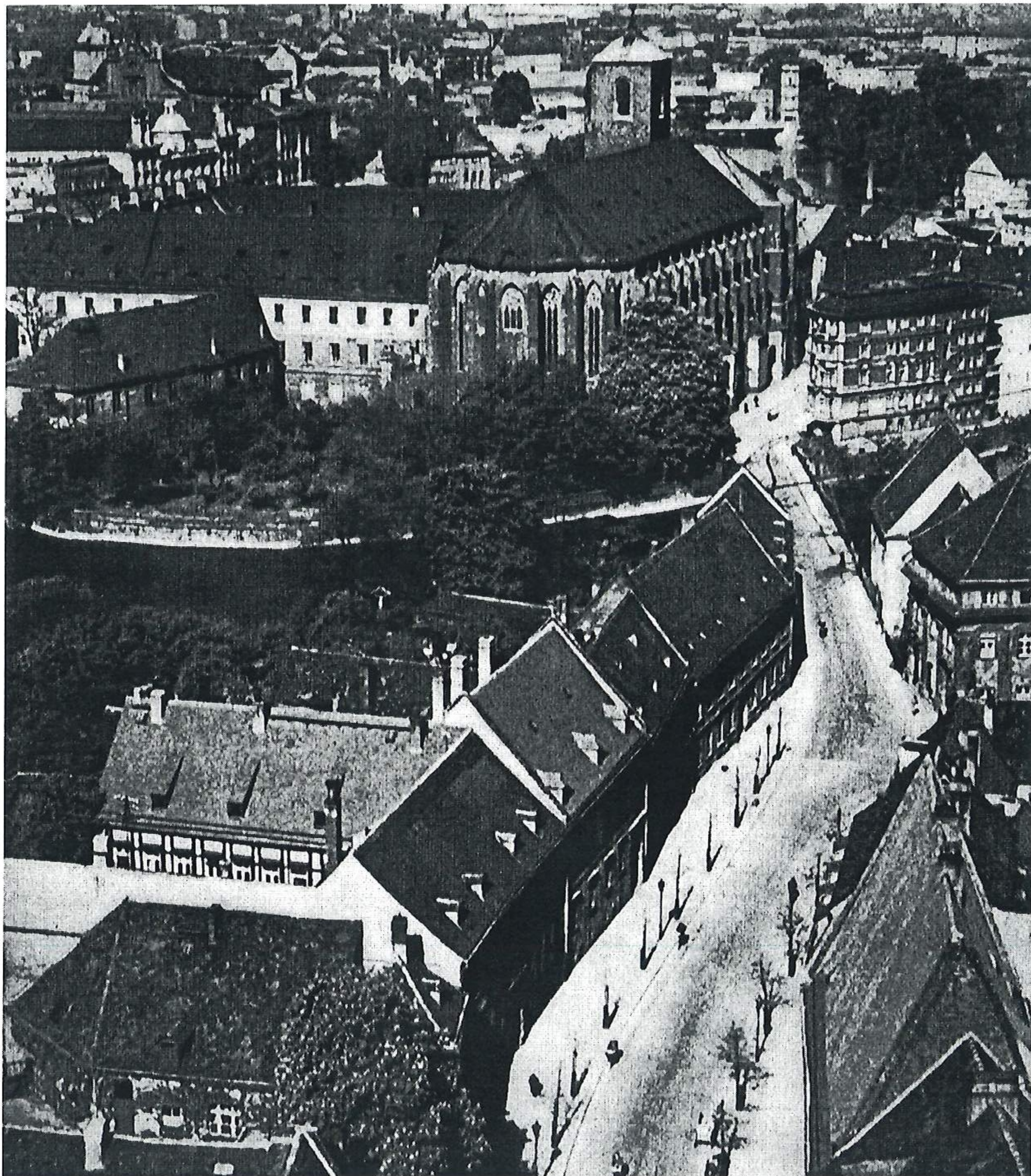
50. Wyspa Piaskowa, młyn Marii.

Fotografia, lata 30. XX, repr. za: *Breslau in 144 Bildern*, Leer 1982, s. nlb.

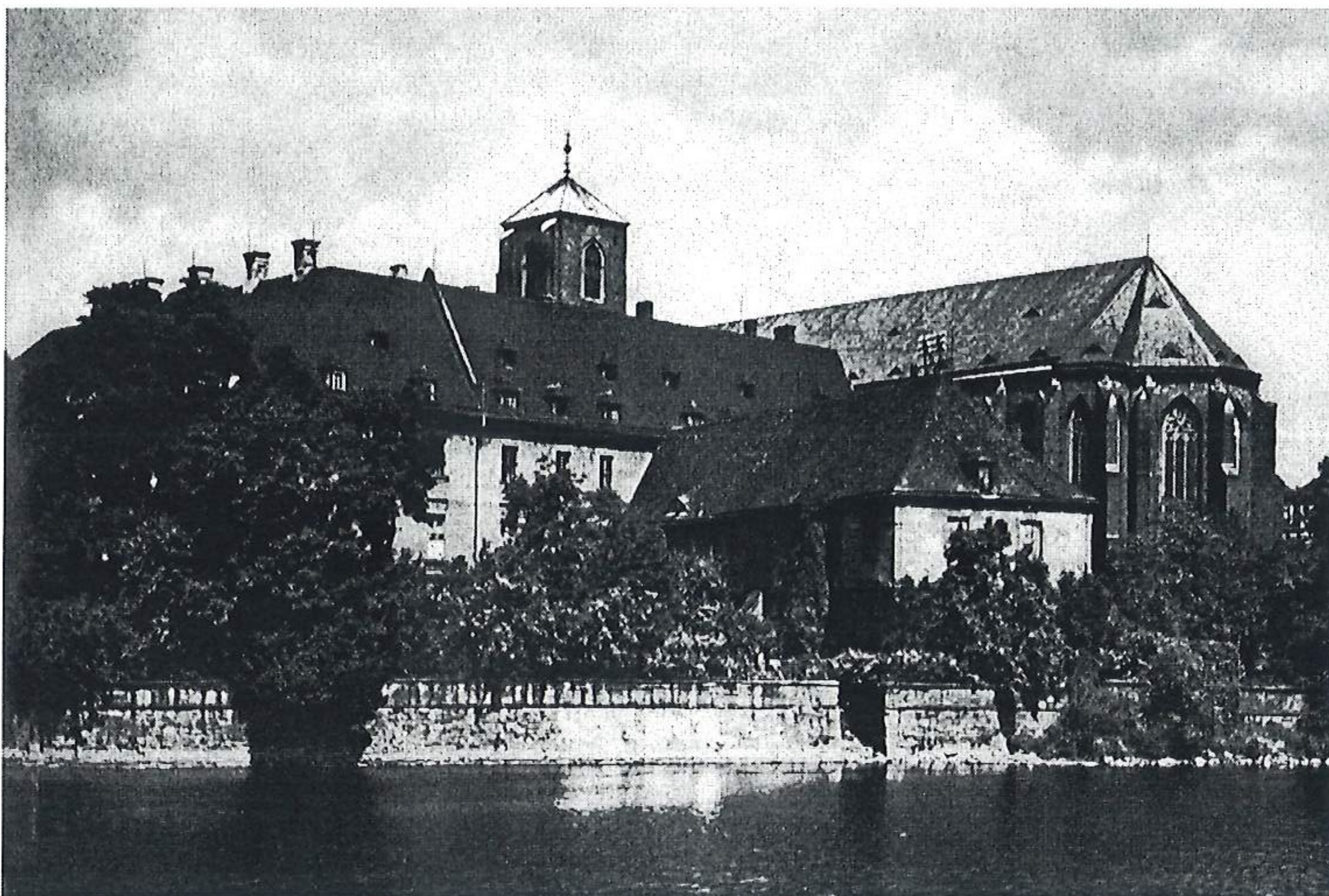
51. Wyspa Piaskowa, zabudowa części zach.

Fotografia, lata 30. XX, repr. za: *Breslau in 144 Bildern*, Leer 1982, s. nlb.

52. Wyspa Piaskowa, widok od pn.-wsch.

Fotografia, lata 30. XX, repr. za: *Breslau in 144 Bildern*, Leer 1982, s. nlb.

53. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-zach.

Fotografia, lata 30. XX, repr. za: *Breslau in 144 Bildern*, Leer 1982, s. nlb.

54. . Wyspa Piaskowa, widok od zach.

Fotografia, lata 30. XX, repr. za: *Breslau in 144 Bildern*, Leer 1982, s. nlb.

55. Wyspa Piaskowa, dawna kaplica cmentarna Św. Anny, w XIX wieku szpital, obecnie przedszkole.

Fotografia, lata 30. XX, repr. za: *Breslau in 144 Bildern*, Leer 1982, s. nlb.

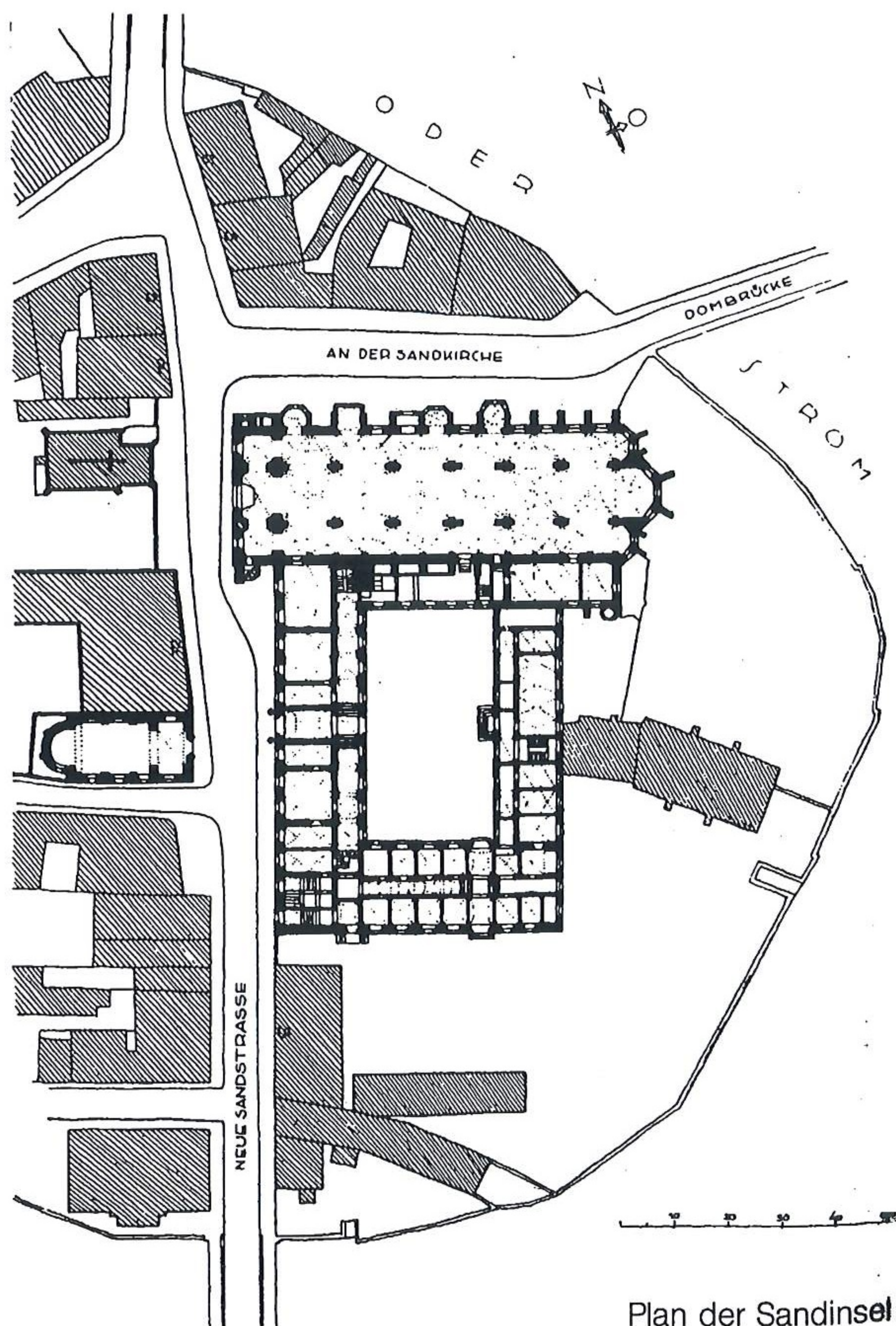
56. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-zach.

Fotografia, lata 30. XX, repr. za: *Breslau in 144 Bildern*, Leer 1982, s. nlb.

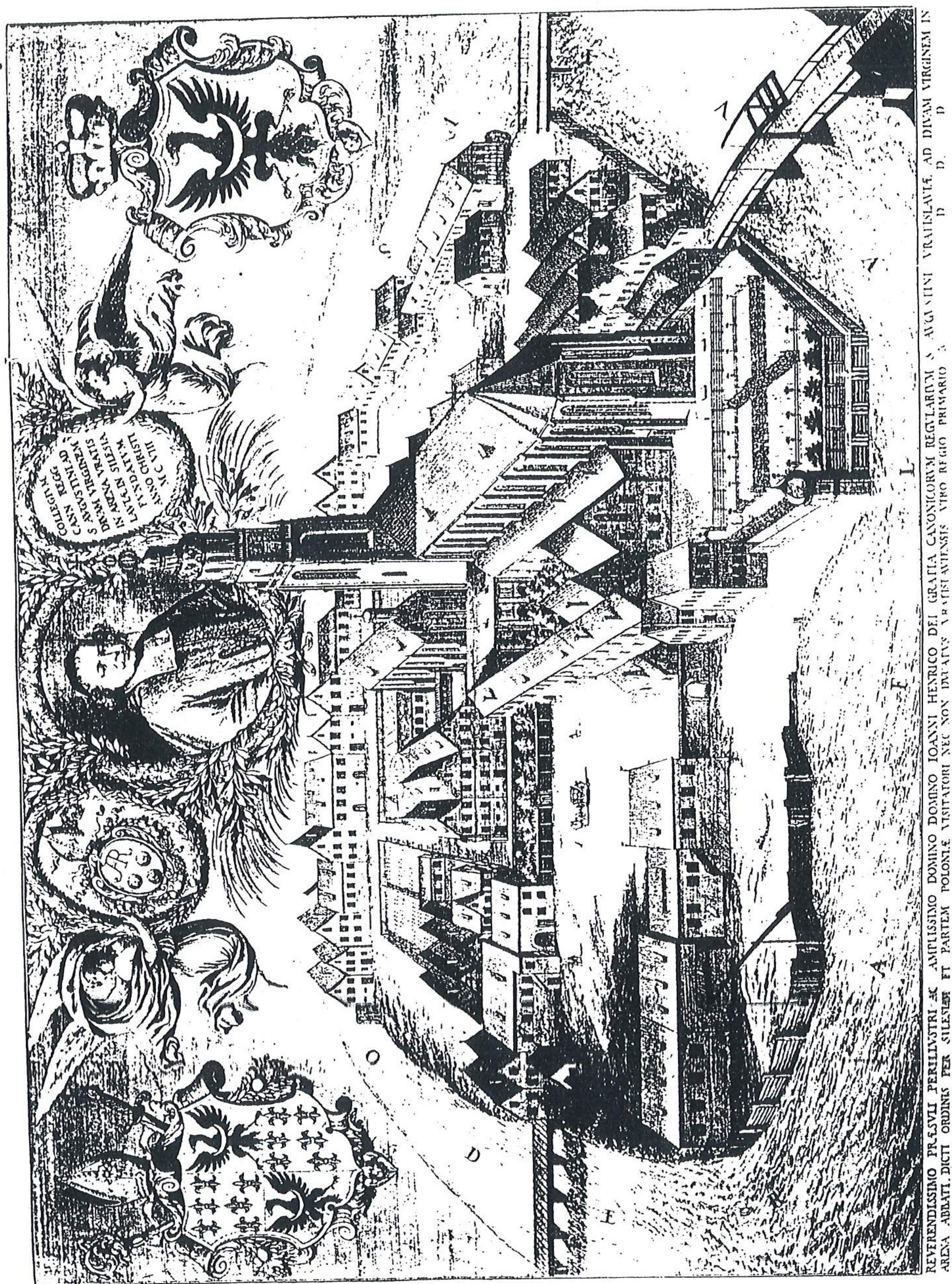

57. Wyspa Piaskowa, widok od pd.-zach.

Fotografia, lata 30. XX, repr. za: *Breslau in 144 Bildern*, Leer 1982, s. nlb.

58. *Plan der Sandinsel*. Plan sytuacyjny Wyspy Piaskowej.
XX, repr. za: *Breslau. Ansichten aus sechs Jahrhunderten*, s. 72

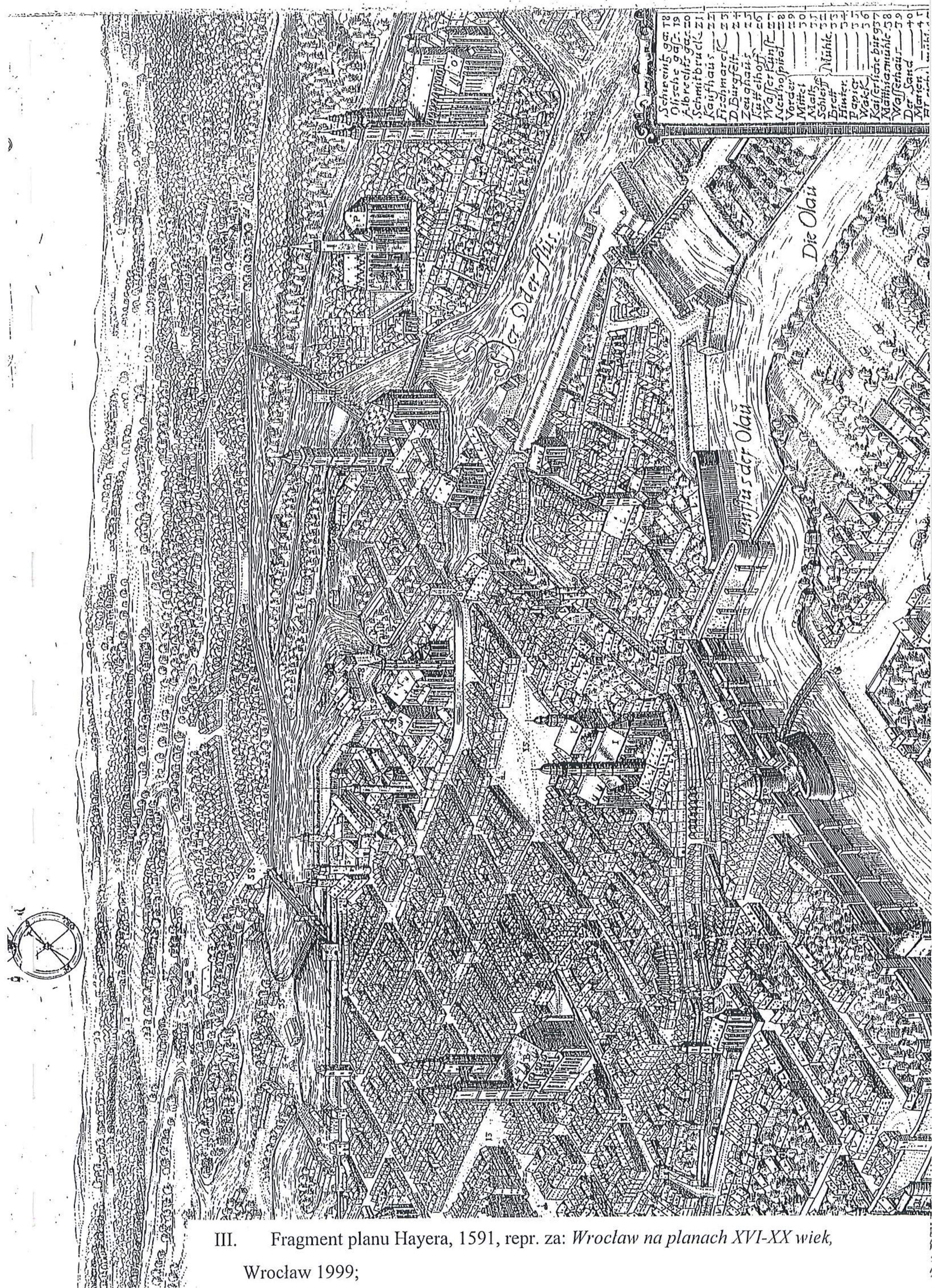

Wyspa Piaskowa, widok aksonometryczny od wsch.

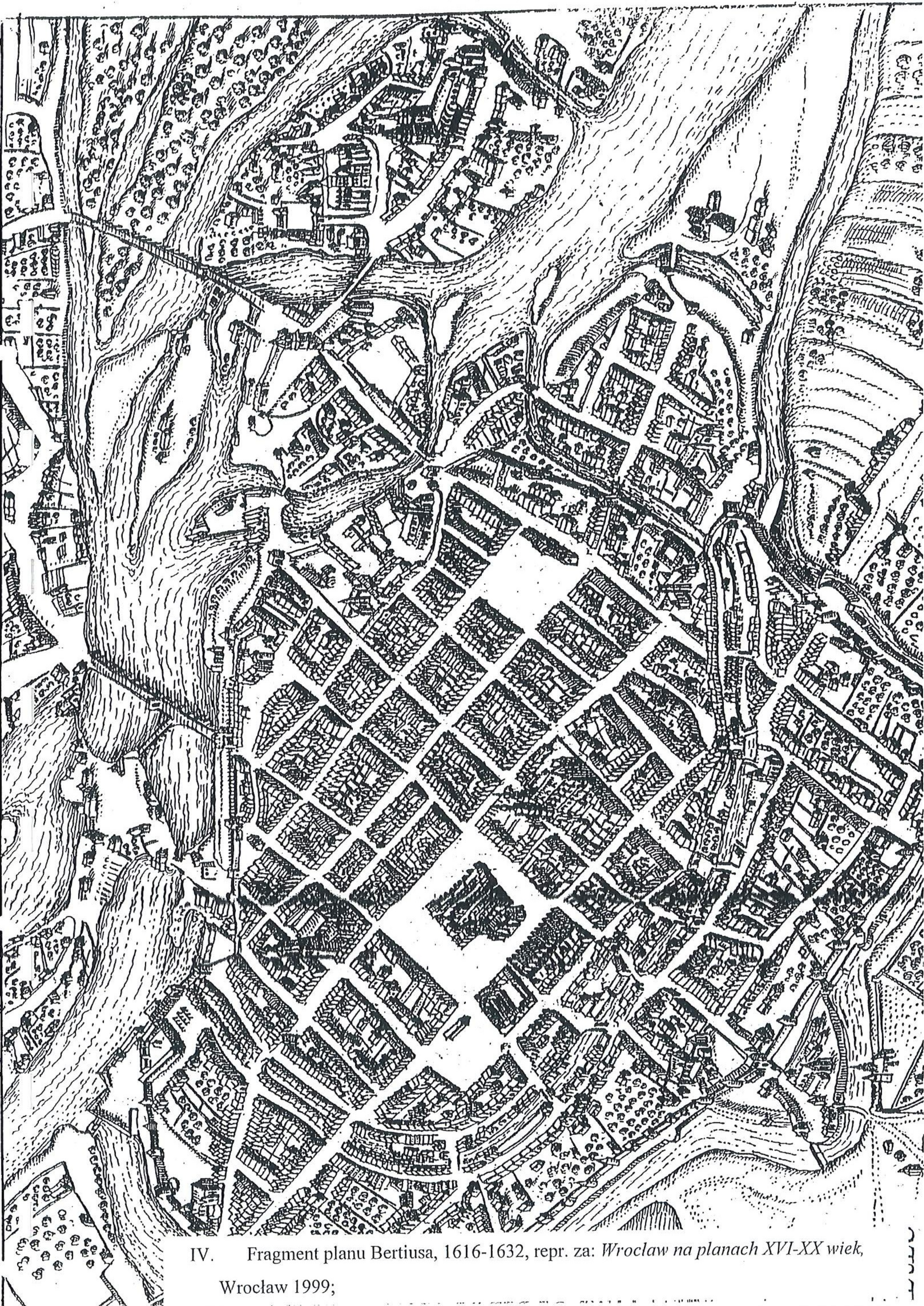
Miedzioryt, 1668, repr. za: Czerner O., *Wrocław na dawnej rycinie*. Wrocław 1989, il.

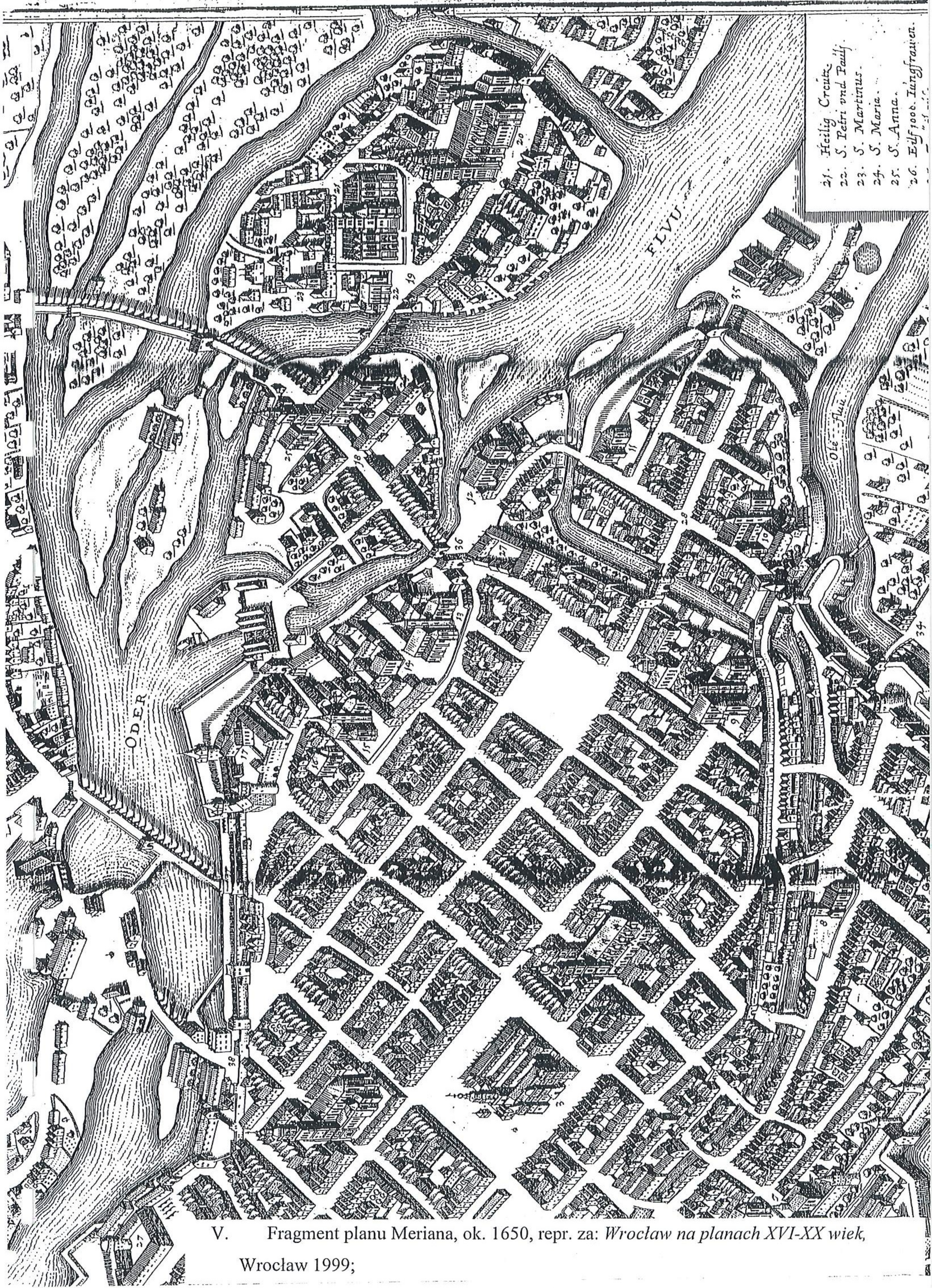
II. Fragment planu Vroom-Grossa, 1587, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999.

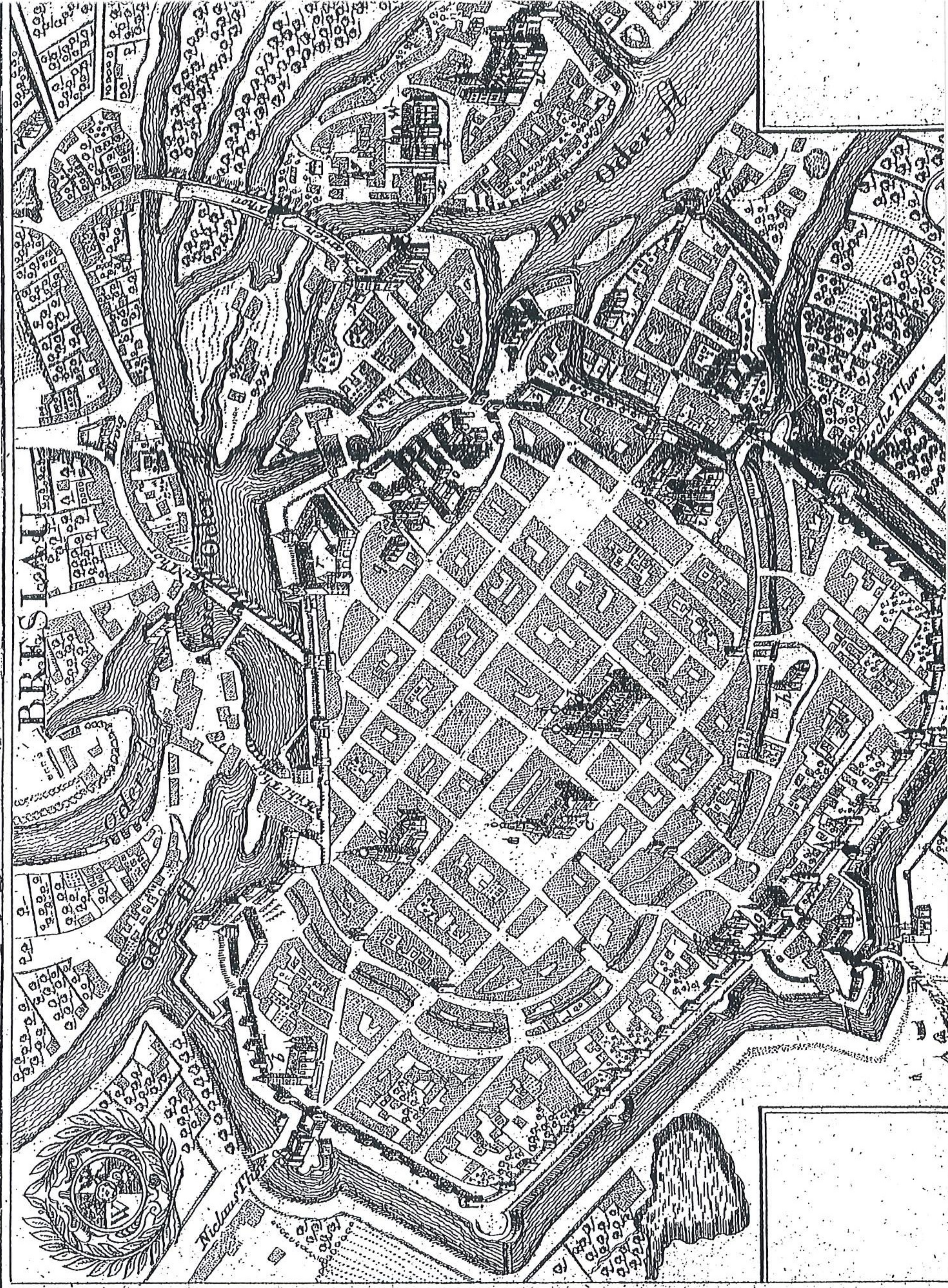
III. Fragment planu Hayera, 1591, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999;

IV. Fragment planu Bertiusa, 1616-1632, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999;

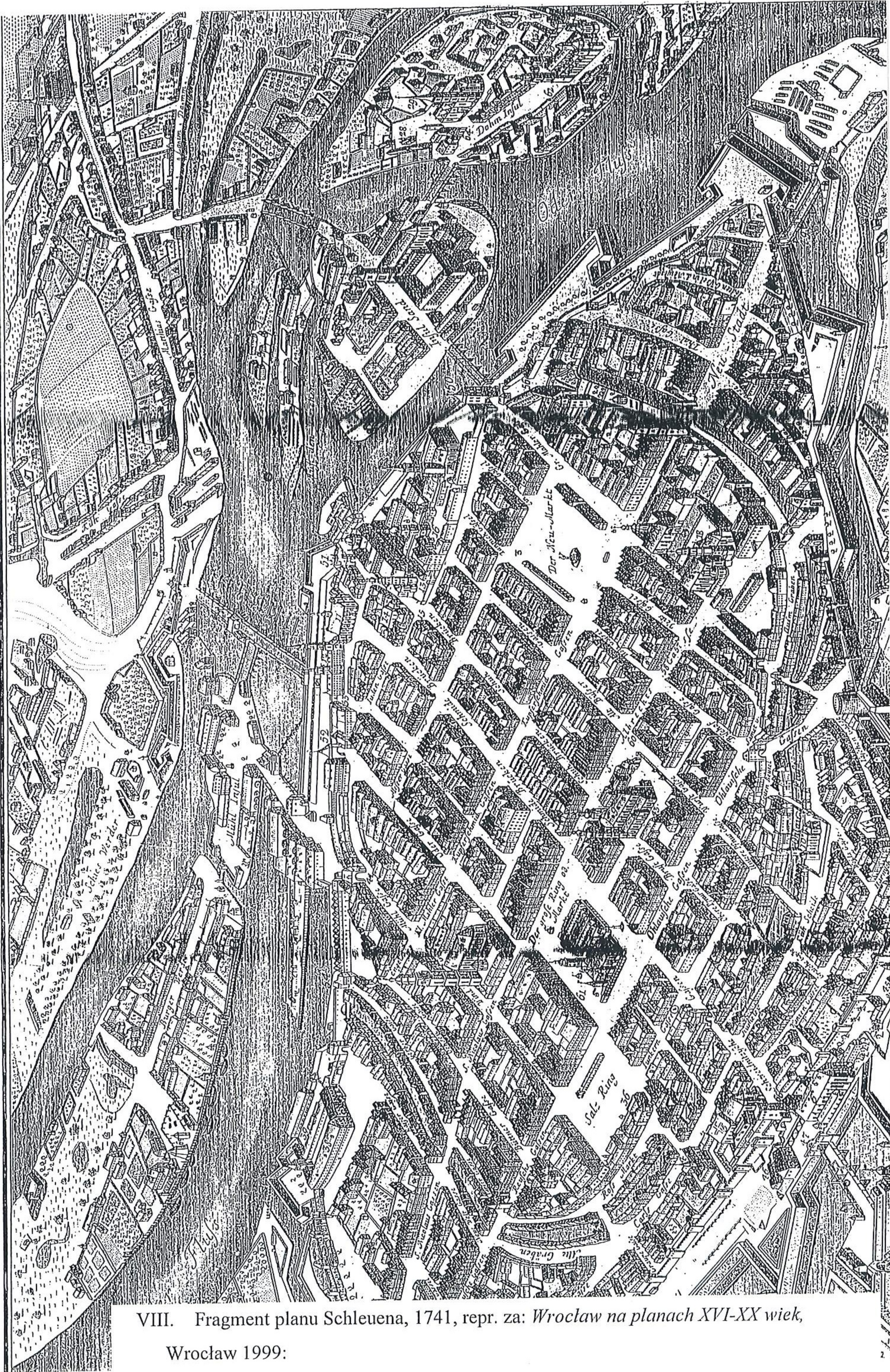
V. Fragment planu Meriana, ok. 1650, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999;

E S I A U
 Hauptstadt der
 Provinz Schlesien
 an der Oder u. Olawa
 beide Flüsse
 in fließen
 in ebenen
 an von
 von Cra
 in und
 gelegen
 ter die
 edte in
 lgehet
 ich wird
 mit Aug
 hen, man
 für sehr
 ihre Be
 verknicht
 au=per
 vollen gel
 Es giebet
 in Statt
 in zu viel
 auffleuth
 e und sein
 liche Haupt
 Dom S. Io
 nyl über
 ie Catholi
 aben, wohl
 sol man
 i-Herr st
 weder sein
 r Kirphen
 der darin
 finden
 etet eine
 ich selbste
 oh die
 Creutz
 til ist die
 e. zu St. Eli
 r Ewange
 trose
 in Wien

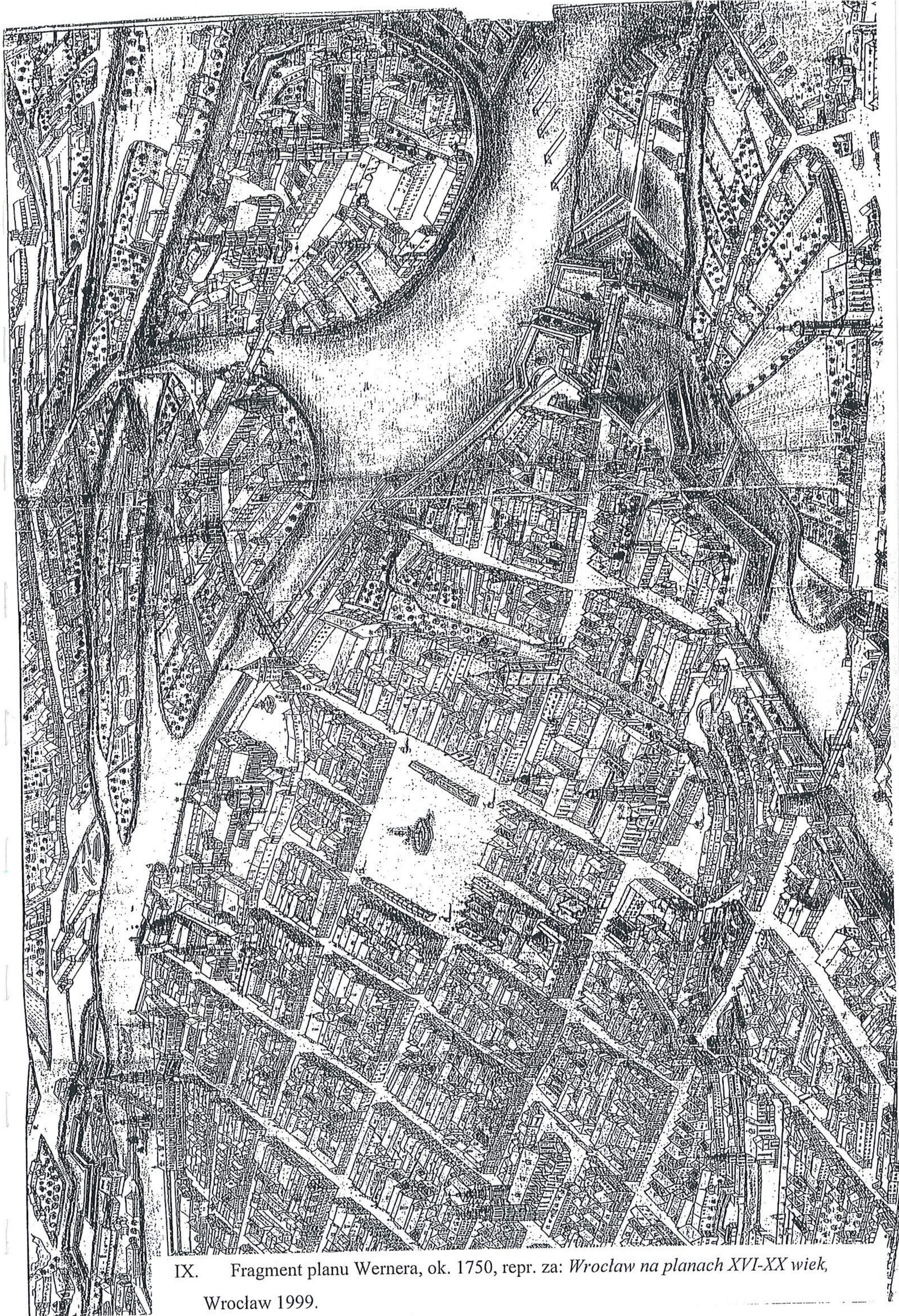
VII. Fragment planu Bodenehra, 1727, repr. za: Wrocław na planach XVI-XX wiek,
 Wrocław 1999;

WRA...SLAVIE...JIS Delinatio, praeter alia exactissime etiam representans in qua Templum & Monasterium ibidem existentia
 uratae Romano-catholicae ad complementum Tabulae Geographicae Dioecesis Silisiae exhibentis adornata, a Romanianis Hereditibus. Norimb. A. 1752.

VIII. Fragment planu Schleuena, 1741, repr. za: Wrocław na planach XVI-XX wiek,

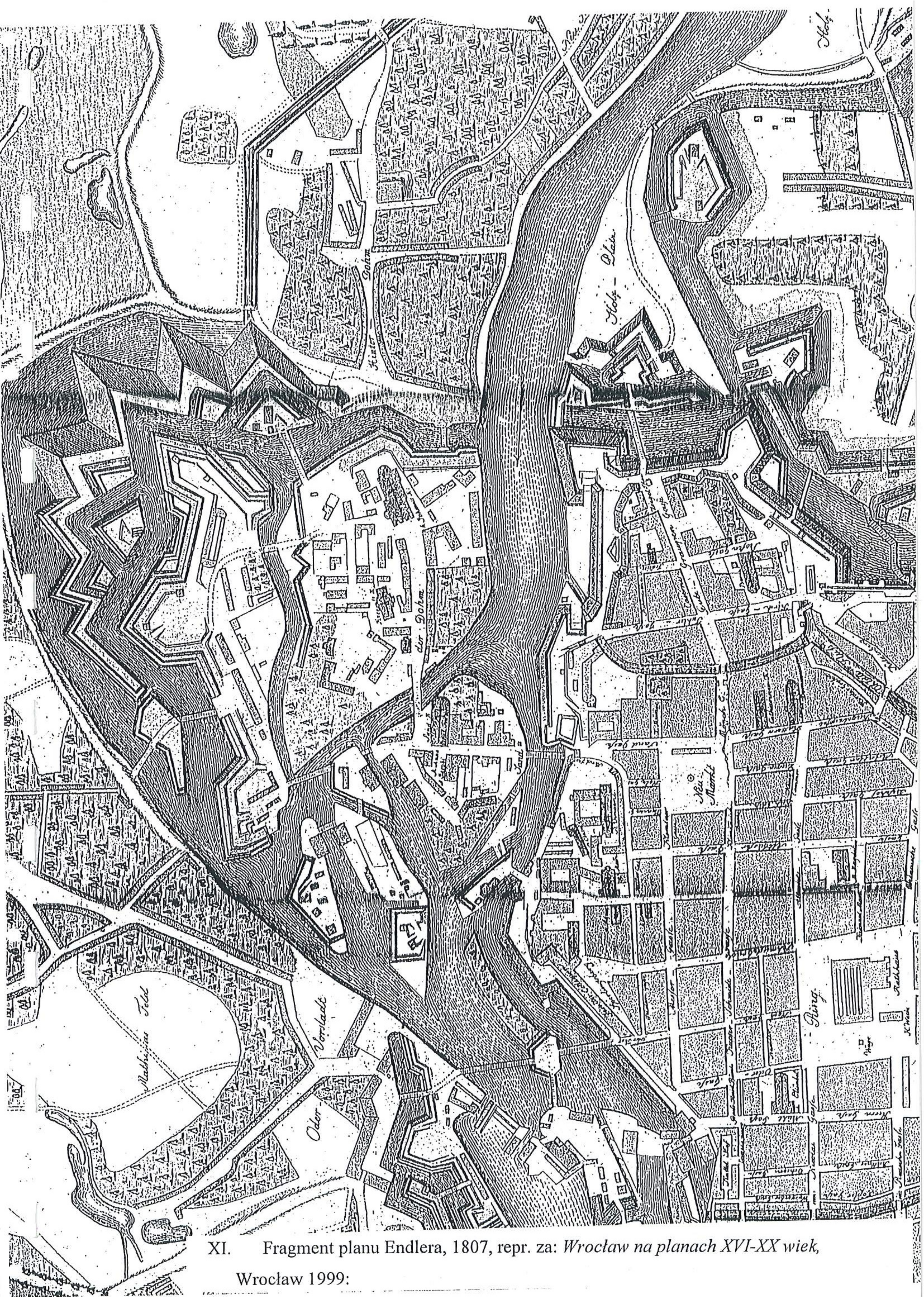
Wrocław 1999:

IX. Fragment planu Wernera, ok. 1750, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999.

X. Fragment planu wg Wenera, ok. 1750, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999;

XI. Fragment planu Endlera, 1807, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999:

XII. Fragment planu Hoffmanna, 1827, repr. za: *Wrocław na planach XVI-XX wiek*, Wrocław 1999.

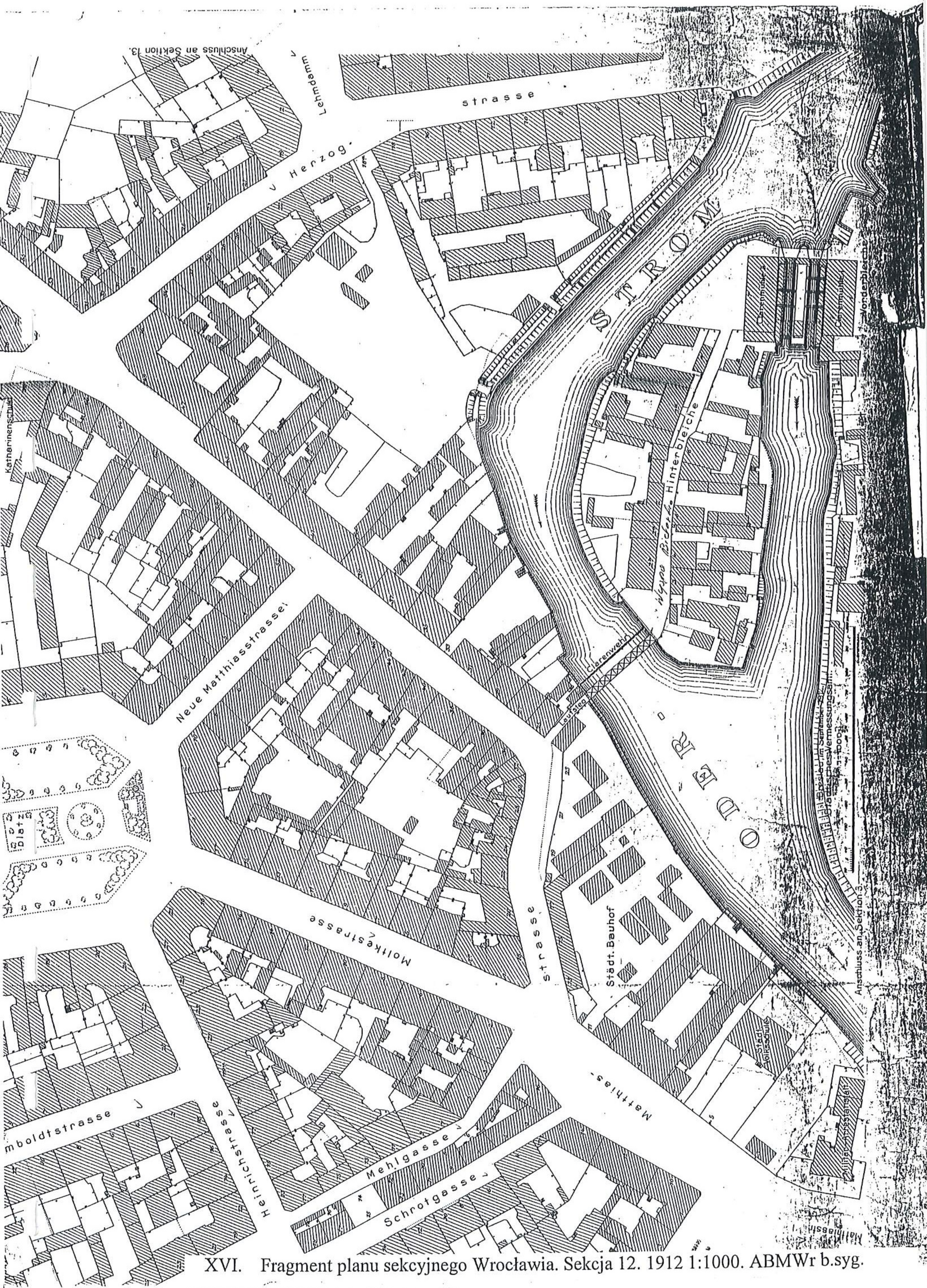

XIV. Plan Śródmieścia z Kępą Mieszczańską i Wyspą Piaskową. 1865;

Section 3.

Anschl. Sect. 12.

Handwritten notes in German:
 Auf demselben Grundstück befindet sich
 ein kleinerer Bau, welcher
 als Kuchentisch bezeichnet wird.
 Er ist im Jahre 1865
 erbaut worden.
 (Signature)

XVI. Fragment planu sekcijnego Wrocławia. Sekcja 12. 1912 1:1000. ABMW r. b. syg.

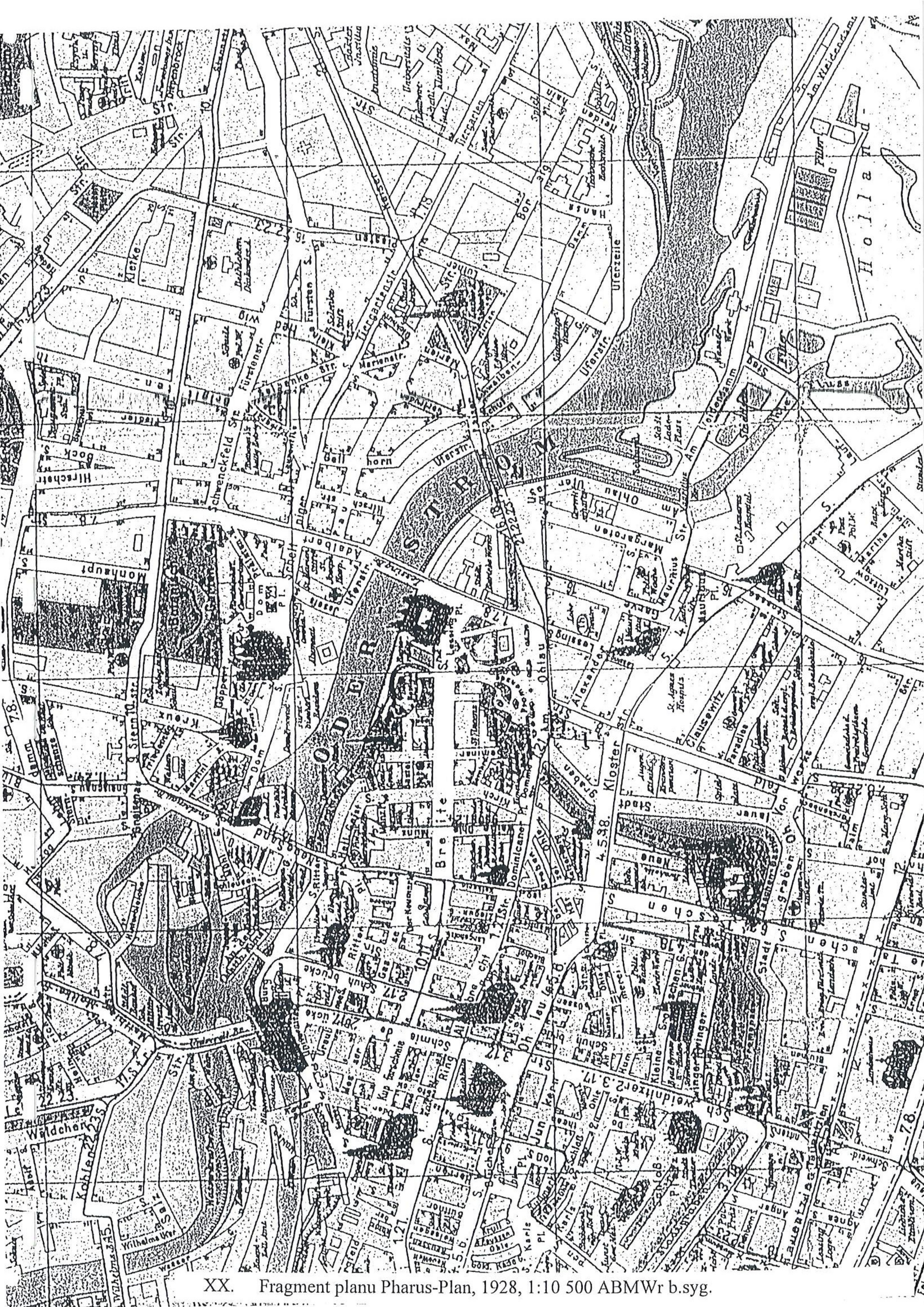
XVII. Fragment planu Boronowa, 1915, repr. za: Wrocław na planach XVI-XX wiek,

Wrocław 1999.

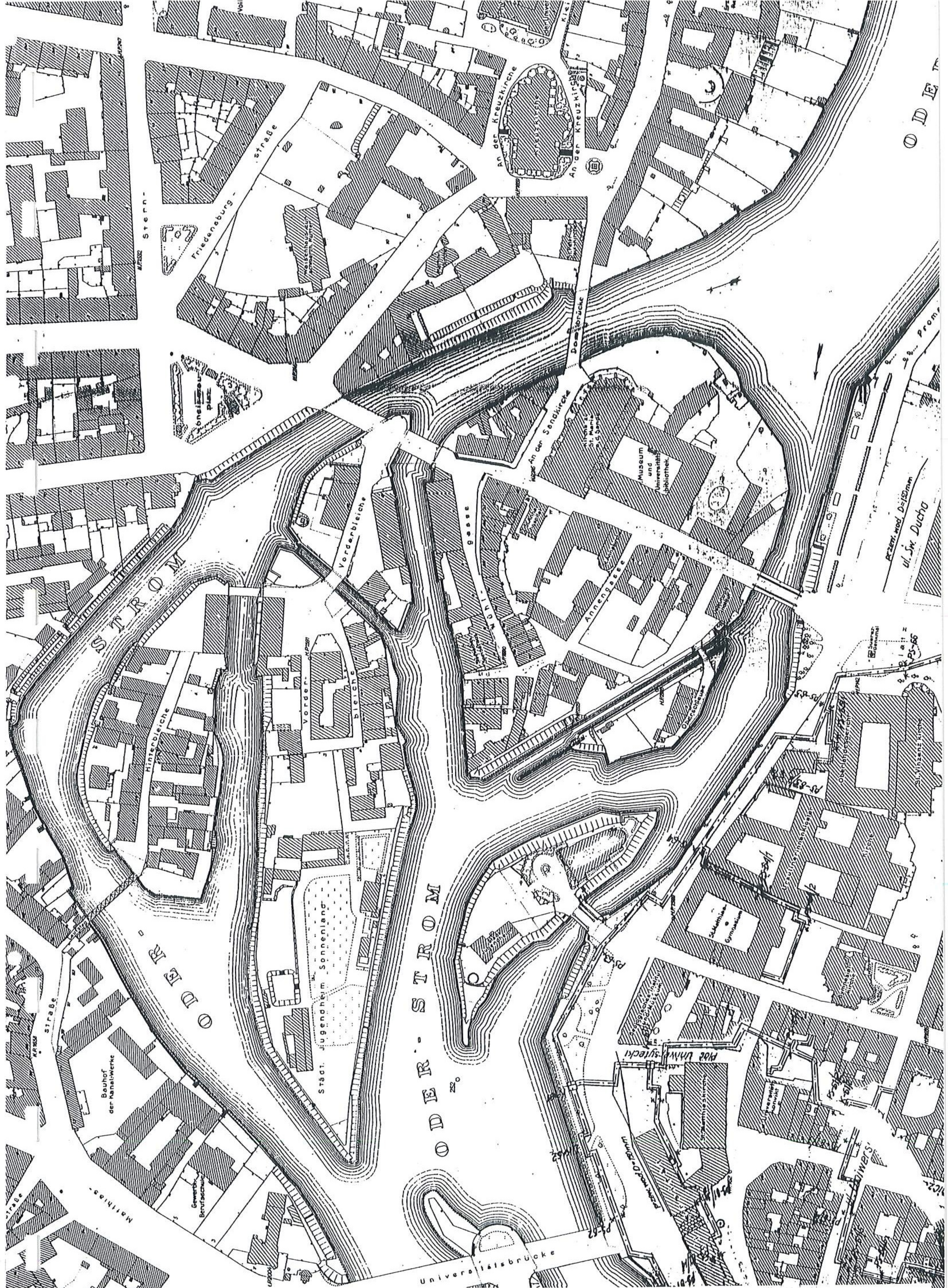

XVIII. Fragment planu „Pharus-Verlag”, 1917, 1: 10 500, repr. za: Wrocław na planach

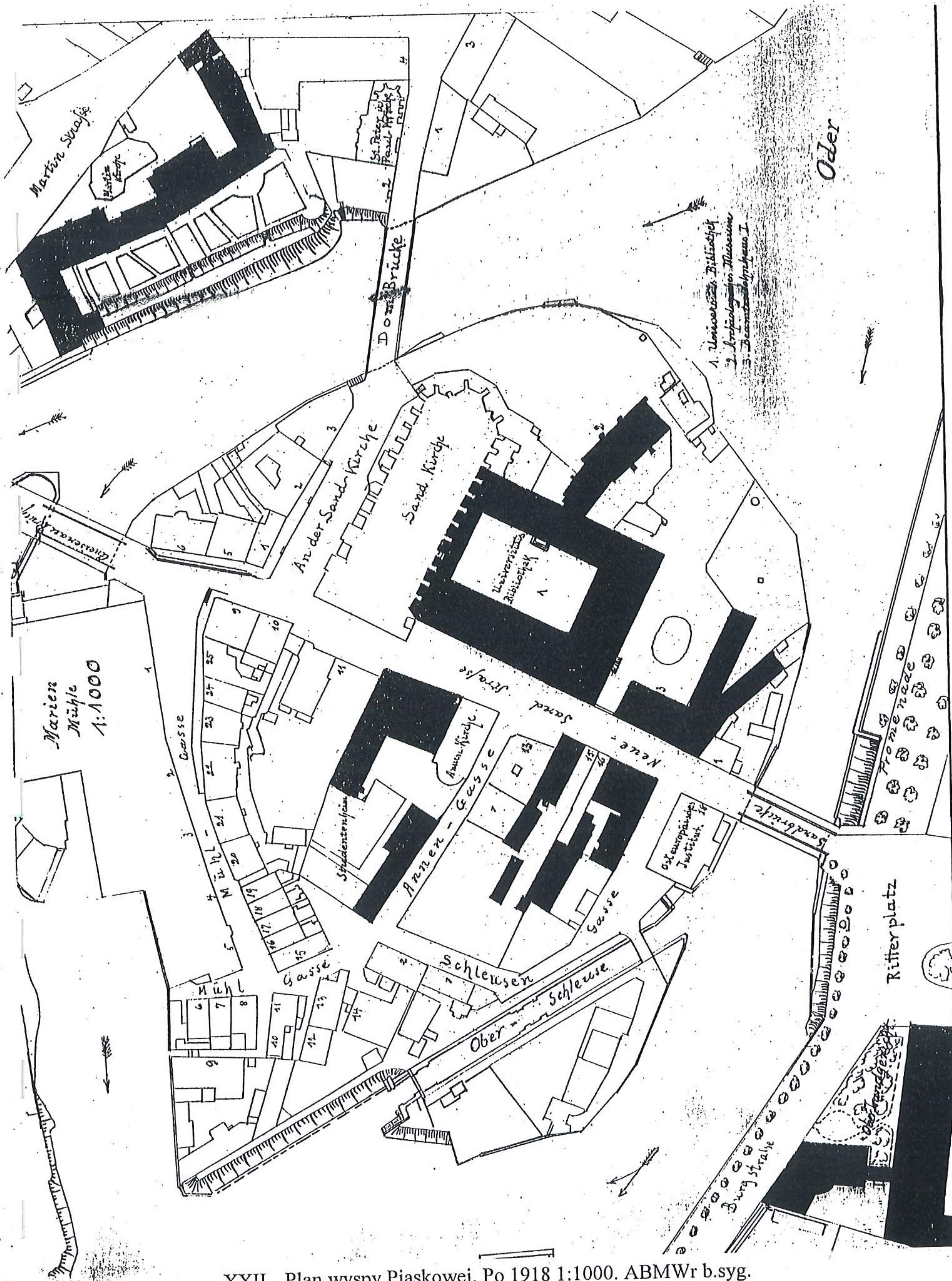
XVI-XX wiek, Wrocław 1999;

XX. Fragment planu Pharus-Plan, 1928, 1:10 500 ABMW b.syg.

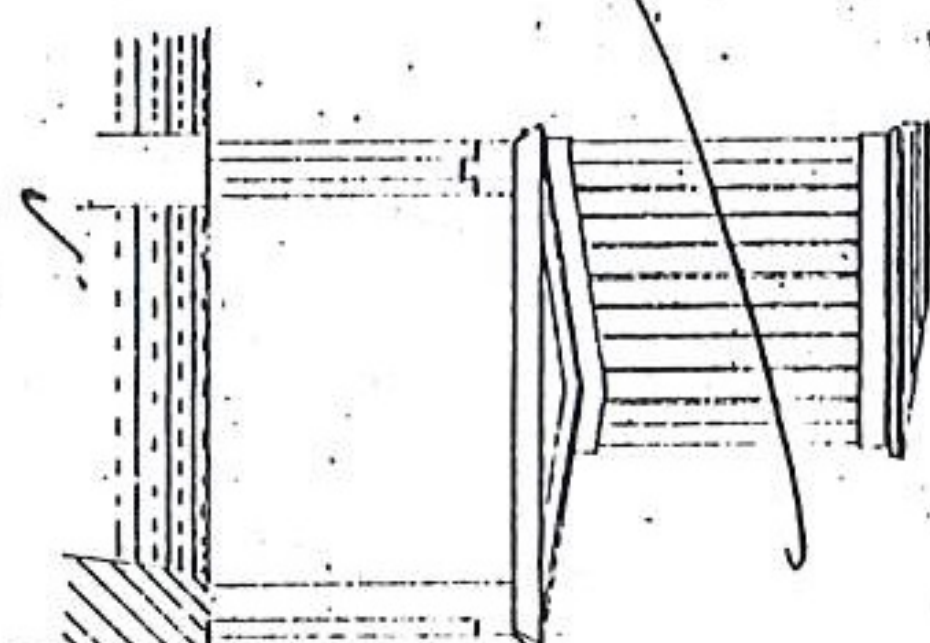

XXI. Fragment planu sekcyjnego Wrocławia. 1938 1:2000. ABMWr b.syg.

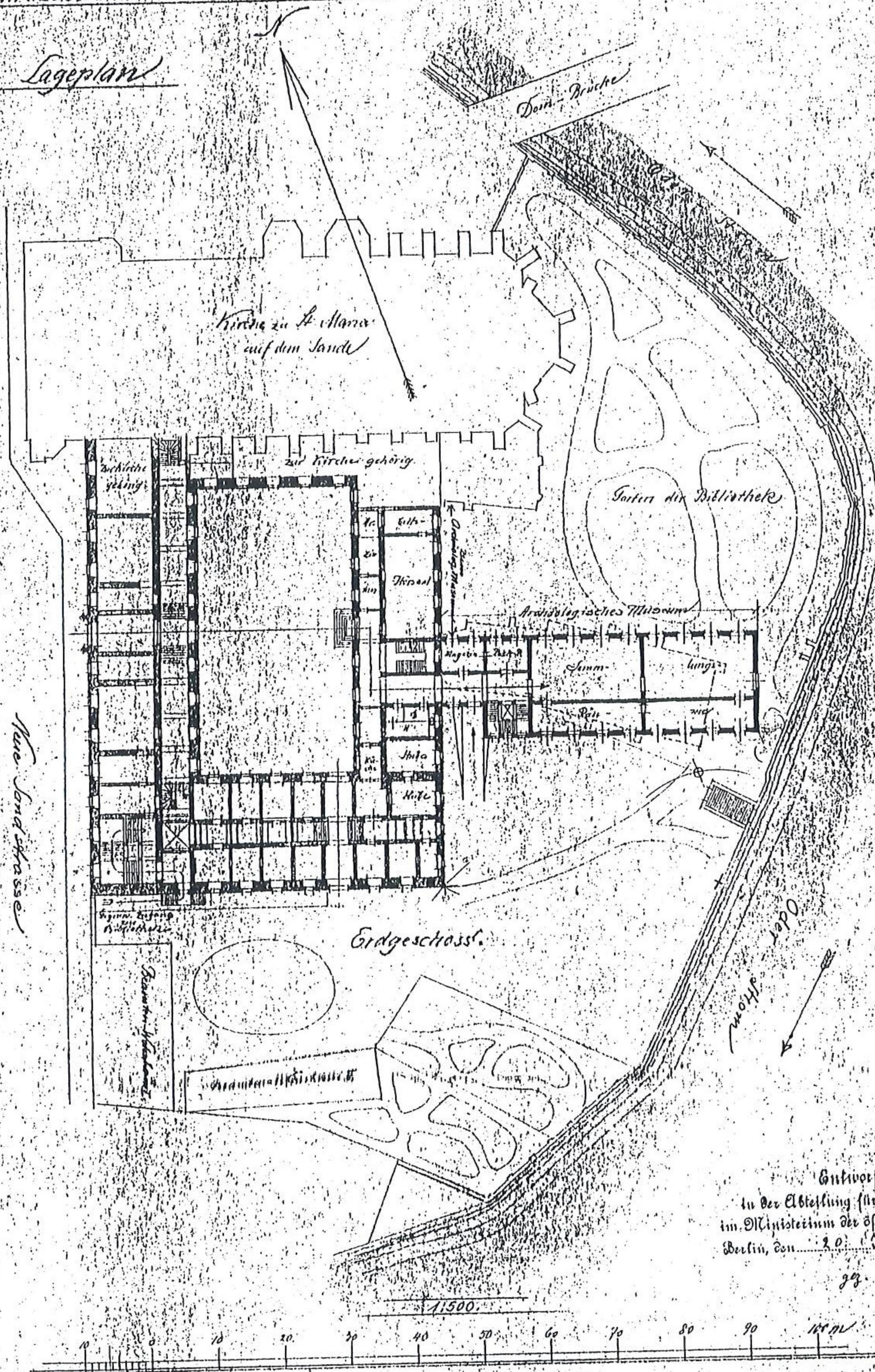
XXII. Plan wyspy Piaskowej. Po 1918 1:1000. ABMW r b.syg.

Protilis lineata L.

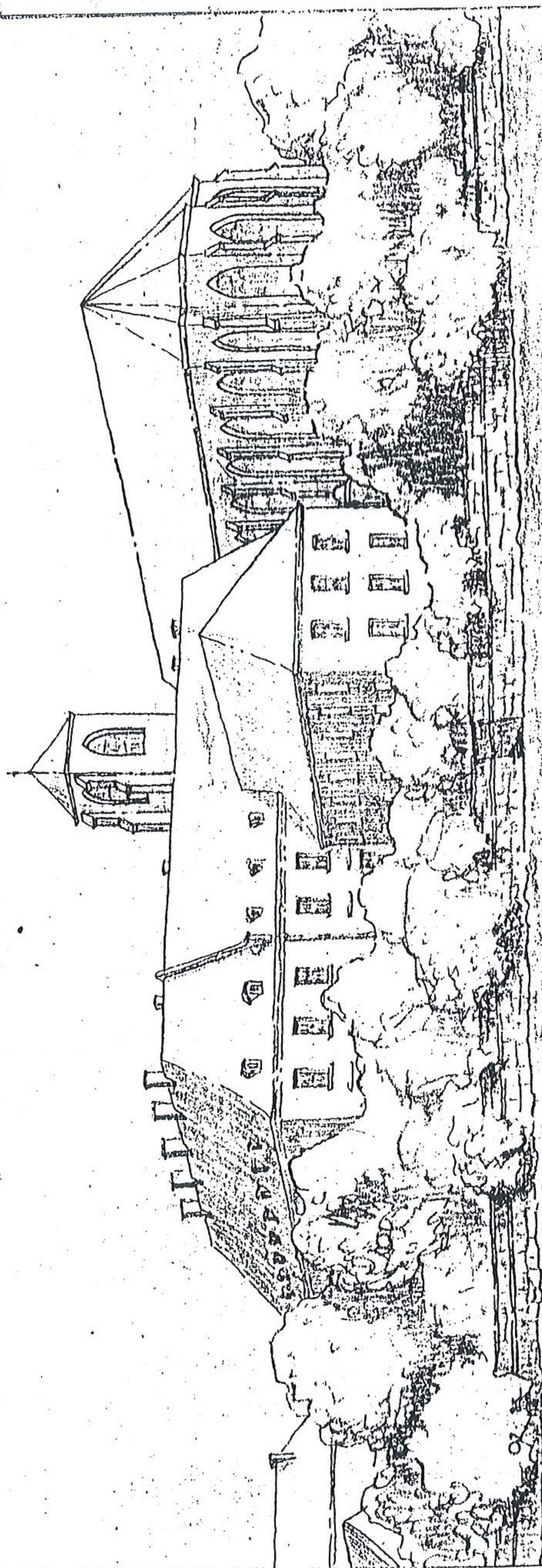
im Neubau eines Archäologischen Museums
im Anschluss an das Gebäude der Universitäts-Bibliothek

Lageplan

Entworfen
in der Abteilung für das Baulwesen
im Ministerium der öffentlichen Arbeiten
Berlin, den 20. Juli 1909
geg. Thier

Staats- u. Universitätsbibliothek in Breslau
Schaubild der Oderrseite mit geplantem Erweiterungsbau.

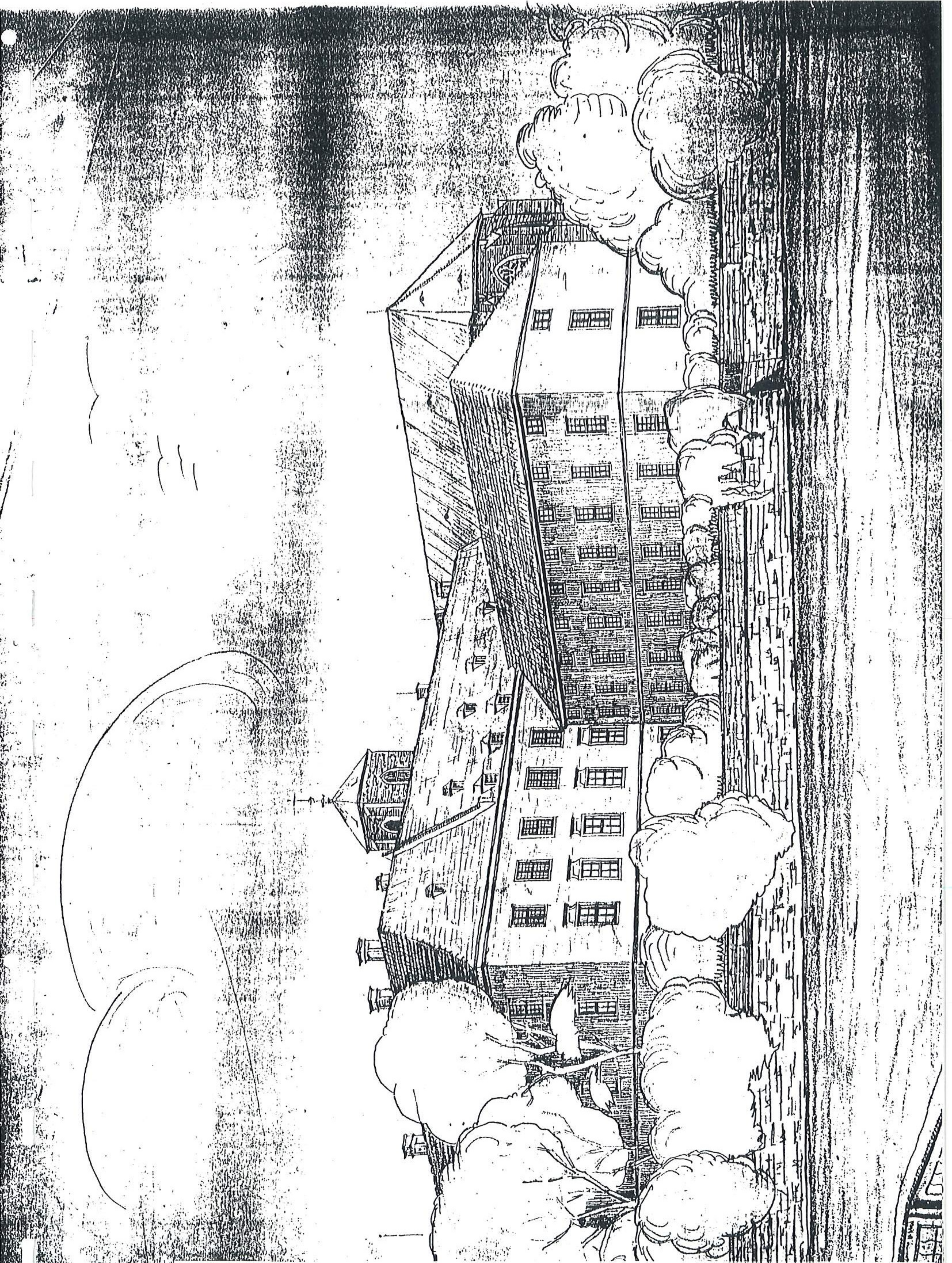
Zum Bericht v. heut. Tage.

Breslau, den

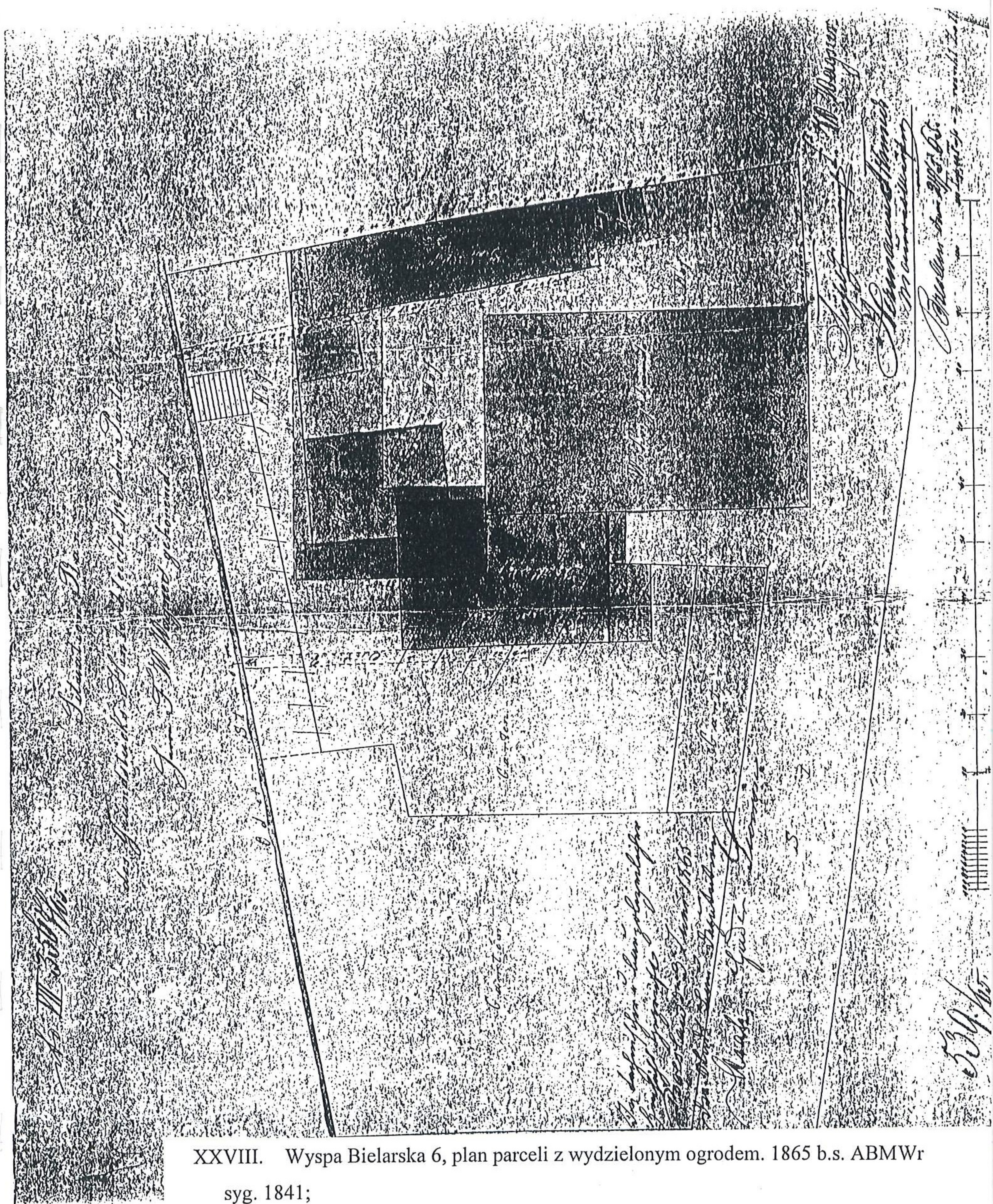
1933

Der Vorstand d. Preuss. Hauptbibliothek.

Regierungsbaurat.

XXVII. Ul. Św. Jadwigi 3 / 4, widok na wyspę Piaskową od pd.-wsch. lata 30. XX
ABMWr syg. VI 53;

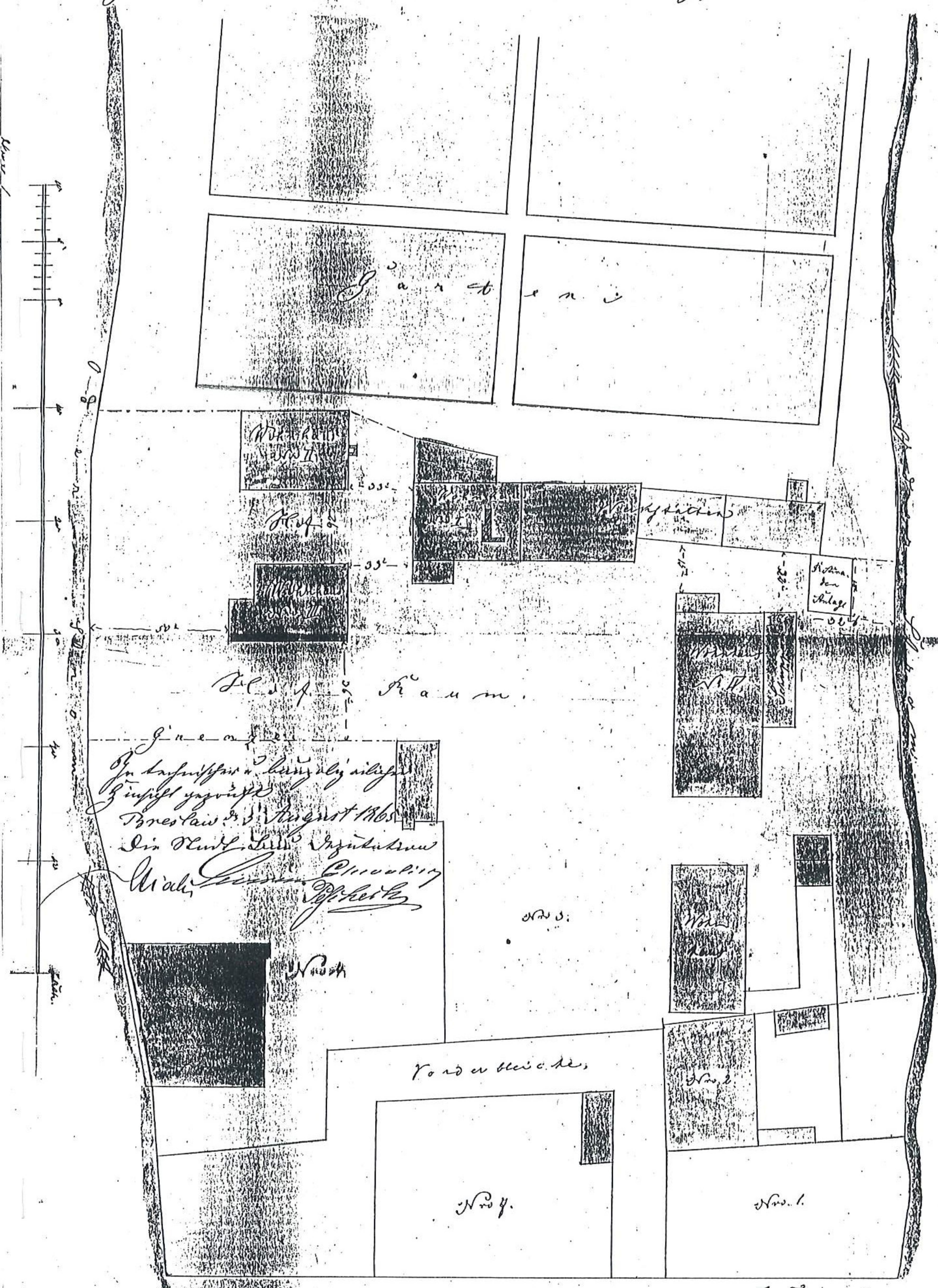

XXVIII. Wyspa Bielarska 6, plan parceli z wydzielonym ogrodem. 1865 b.s. ABMW r syg. 1841;

prywat.

Ad VII 4930/65 Sytuations. Plan

des Grundbesitzes Vorderbleiche Nr. 3. den Herrn Felix d. Ehrlich zugehörig.

F. Ehrlich
H. d. Ehrlich

XXIX. Wyspa Słodowa 3, plan sytuacyjny z zaznaczonymi ogrodami na terenach miejskich w zachodniej części wyspy. 1865 b.s. ABMWr syg. 4651;

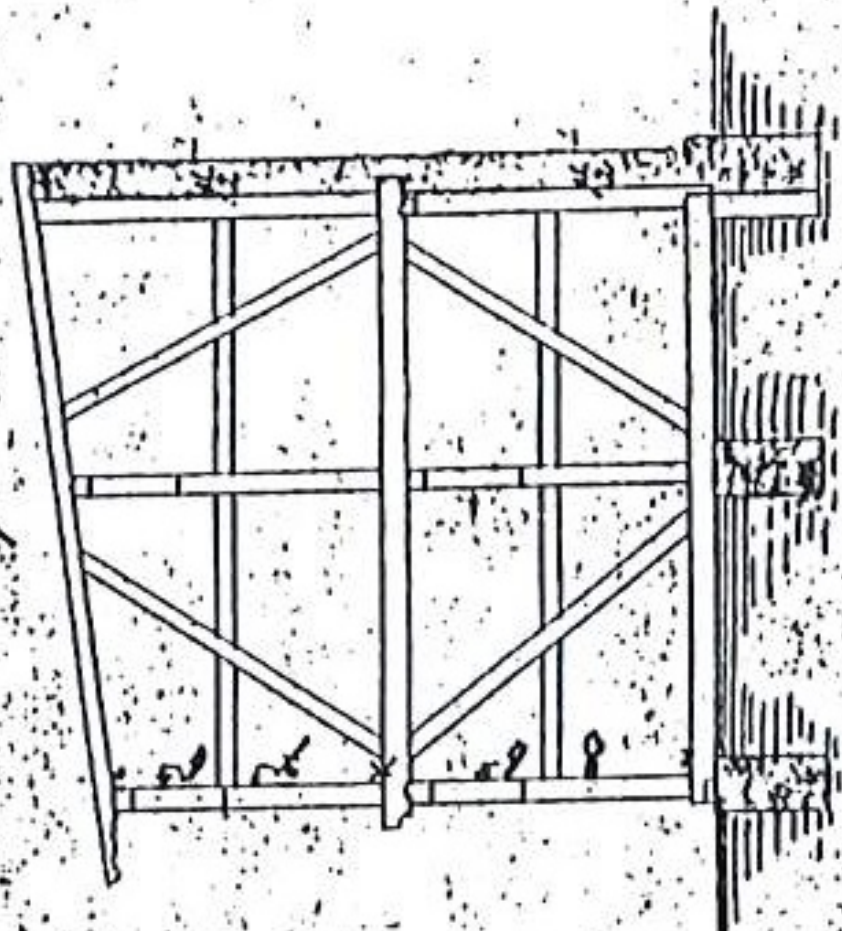
22. 11. 1867

Zeichnung

Zu einem neu zu erbauenden Schuppen für die Handlung
Herrn & Charles Vorderwiche Nr. 3

Nr. 4900/68
Nr. 6034/68

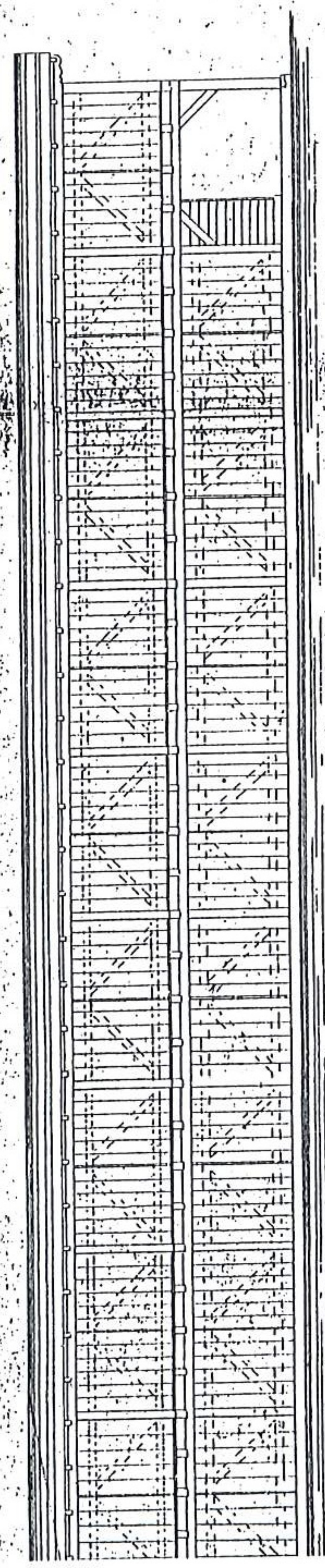
Profil ab

Ein Schuppen mit 5 Hauptstützen
Einige sind gemauert
Bresen sind 3 1/2 Stueken 1800
die noch zum Regulieren

Arch.
Herrn & Charles Vorderwiche
Nr. 3

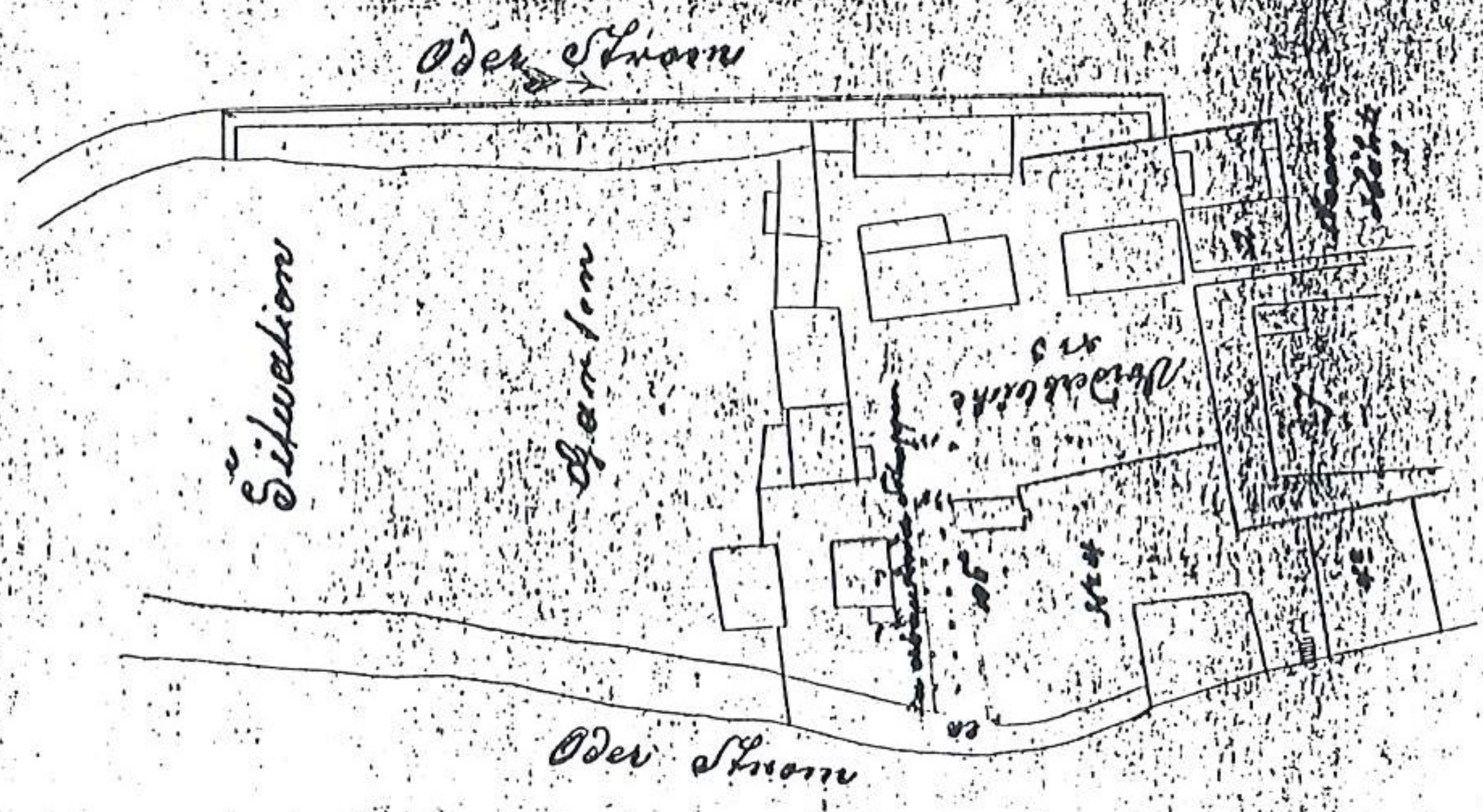
Ansicht

Grundriss

10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200 210 220 230 240 250 260 270 280 290 300 310 320 330 340 350 360 370 380 390 400 410 420 430 440 450 460 470 480 490 500 510 520 530 540 550 560 570 580 590 600 610 620 630 640 650 660 670 680 690 700 710 720 730 740 750 760 770 780 790 800 810 820 830 840 850 860 870 880 890 900 910 920 930 940 950 960 970 980 990 1000

Arch.
Herrn & Charles Vorderwiche
Nr. 3

Herrn & Charles Vorderwiche
Nr. 3

XXX. Wyspa Słodowa 3, plan sytuacyjny z zaznaczonymi ogrodami na terenach miejskich w zachodniej części wyspy. 1867 b.s. ABMWr syg. 4651;

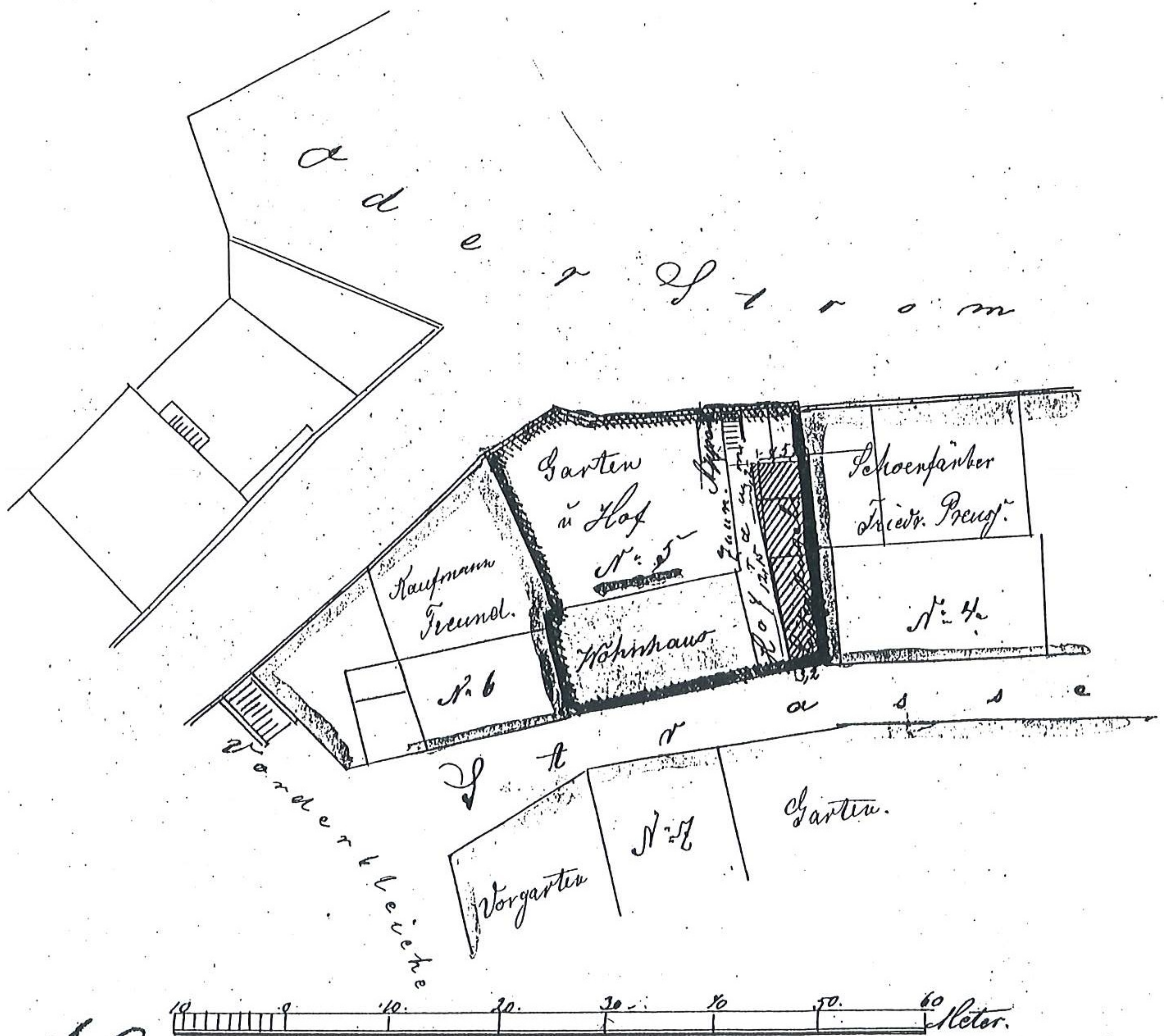
92158/74

Breslau den 12ten Aug 1874
Lediglich in baupolizeilicher
Hinsicht technisch geprüft.
DIE STADT-BAU DEPUTATION.

Zahel

Situationsplan

des Grundstücks Vorderbleiche N° 5
dem Restaurateur Herrn Grande gehörend.

692

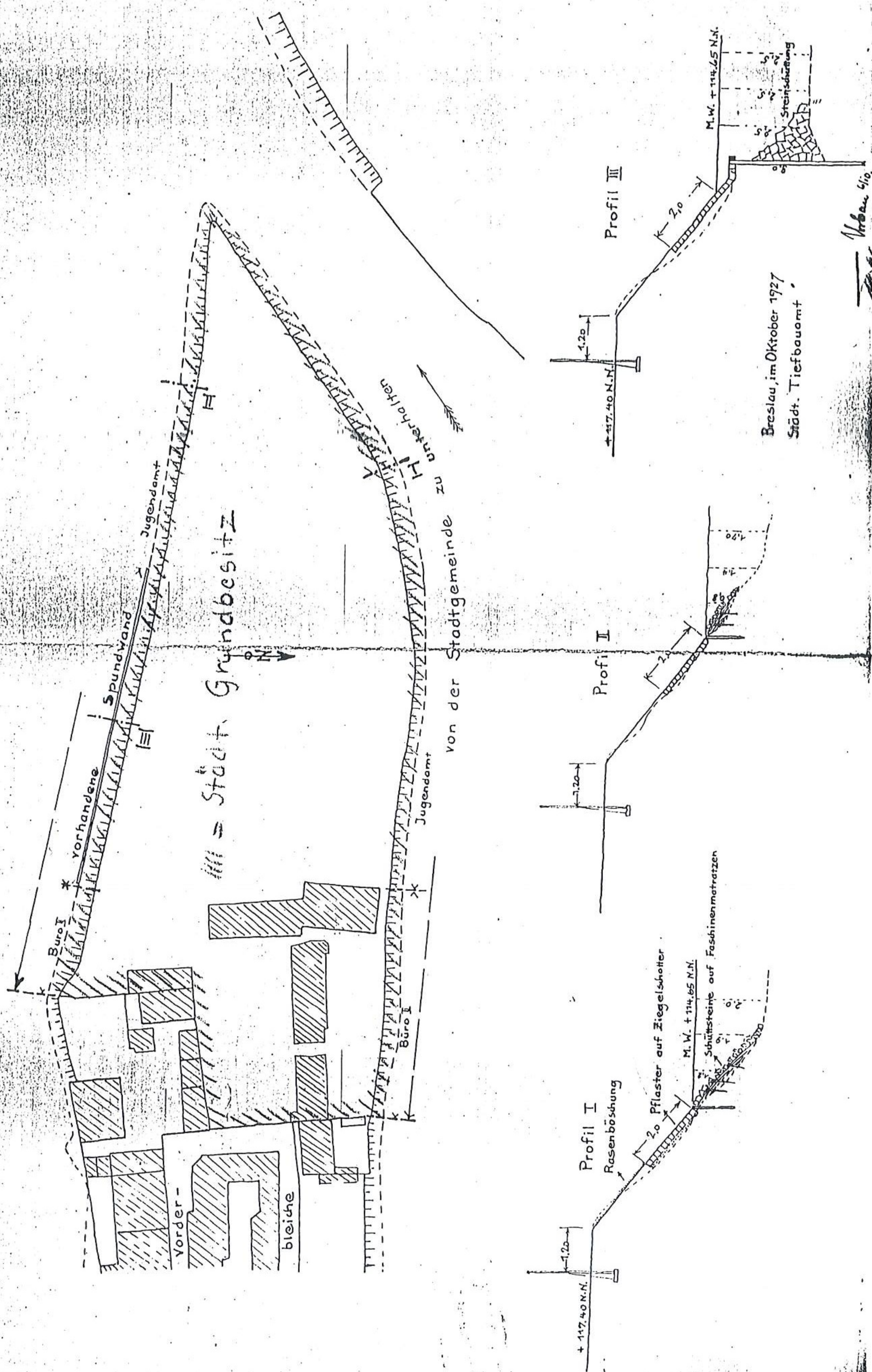
Grande

Lageplan

M. 1:1000

Entwurf für die Regulierung der Uferböschung

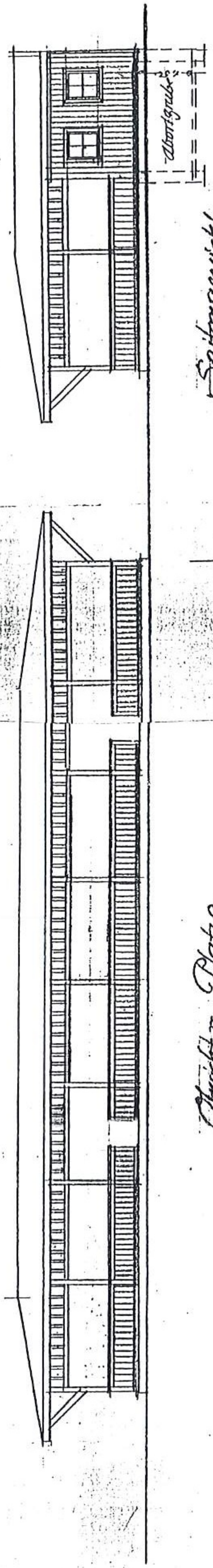
an der Vorderbleiche.

Jugendamt

Unterkunftshalle auf der Vonderbleiche

Blatt 2

Ansicht v. Platze.

Seitenansicht.

Grundriss.

M. 1:100.

Breslau, den 1. Februar 1926.
Stadt. Hochbauverwaltung.

Bauamt H. 3

M. J. Pawel.